

Inspectie SZW
Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Jaarverslag 2017

Inspectie SZW

Jaarverslag 2017

Inspectie SZW

Voorwoord

Gezond, veilig en eerlijk werk. Ook in een bloeiende economie zijn het helaas geen vanzelfsprekendheden. Opnieuw zagen we in 2017 een stijging van het aantal gemelde arbeidsongevallen. Een negatieve trend die nu al vijf jaar aanhoudt en die zich moeilijk laat doorbreken. Bemoedigend was vorig jaar de daling van het aantal dodelijke arbeidsongevallen. Dat kwam uit op 50, daar waar het in 2016 nog om 70 mensen ging. Een ontwikkeling waarvan we hopen dat die doorzet. Want iedere dode is er één te veel.

Op het vlak van beroepsziekten zagen we in 2017 dat de gevaren van blootstelling aan gevaarlijke stoffen nog steeds worden onderschat. Bij meer dan 80 procent van de geïnspecteerde bedrijven die werken met gevaarlijke stoffen moesten we handhavend optreden. Jaarlijks overlijden circa 4100 mensen aan eerdere blootstelling. Dat zijn grote getallen met ingrijpende gevolgen. Als Inspectie zijn we daarom vorig jaar – samen met TNO, RIVM en het ministerie van SZW – aandacht gaan vragen voor het verminderen van blootstelling aan kankerverwekkende stoffen. De “Road to Zero”. We willen naar een situatie waarin zware ongevallen en blootstelling zoveel mogelijk worden teruggedrongen.

Op het gebied van eerlijk werk zagen we als Inspectie het afgelopen jaar weer bedrijven concurreren met verdienmodellen waarbij niet het eerlijke (minimum) loon werd betaald. Malafide ondernemers creëren een moeras aan constructies waarmee de regels worden omzeild of ‘creatief’ toegepast. Alle denkbare sluiproutes die extra winst kunnen opleveren worden geprobeerd. Terwijl onze arbeidsmarkt steeds meer afhankelijk is van medewerkers uit andere EU-landen en daarbuiten. Als het mis gaat zien we ongewenste symptomen als onderbetaling, vakantiegeld dat wordt achtergehouden, overuren die niet worden vergoed en werktijden die de pan uit rijzen. In de meest ernstige gevallen leidt het tot schokkende levensverhalen van kwetsbare mensen die klem zitten in hun werksituatie.

Het belang van toezicht op gezond, veilig en eerlijk werk wordt onderstreept in het regeerakkoord. Daarin is voor de komende jaren een forse uitbreiding van onze handavingsketen aangekondigd. Dit biedt substantieel meer ruimte voor de bestrijding van arbeidsuitbuiting en andere misstanden op het domein van eerlijk werk. Een versterking die naadloos aansluit bij onze zorgen over gezond, veilig en eerlijk werk. En die er de komende jaren ook voor moet zorgen dat de balans wordt hersteld tussen de ongevalsonderzoeken en preventieve inspecties.

Als organisatie in verandering zoeken we actief het gesprek en – waar mogelijk – samenwerking met stakeholders voor het bereiken van maatschappelijke effecten. In 2017 hebben we daarvoor de Staat van eerlijk werken en de Staat van arbeidsongevallen uitgebracht. Rapporten waarmee we maatschappelijk breed aandacht vragen voor belangrijke ontwikkelingen. Thema's die nooit te veel aandacht kunnen krijgen en waar we graag het gesprek over aangaan.

Als ik mee ga met inspecties dan zie ik vaak met trots hoe een inspectie het verschil kan maken in situaties waar gezond, veilig en eerlijk werk en bestaanszekerheid in de knel dreigen te komen. We doen dat stimulerend waar het kan. Maar ook streng waar het moet. Want het is belangrijk werk. Dat er voor de samenleving toe doet. Met de ruimere mogelijkheden die we nu krijgen gaan we ons daar de komende jaren nog sterker voor inzetten. Het schept flinke verwachtingen. Maar het is ook een uitdaging die we graag aangaan. In het belang van alle werknemers én werkgevers.

Marc Kuipers

Inspecteur-generaal

Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Inhoud

Voorwoord	5
1 Ontwikkelingen	7
2 Eerlijk werk	11
3 Gezond en veilig werk	14
4 Bestaanszekerheid	20
5 Ongevallen, klachten, meldingen, verzoeken, opsporing en signalen	21
5.1 Ongevallen	21
5.2 Klachten, meldingen en verzoeken	22
5.3 Opsporing	22
5.4 Toetsen Arbocatalogi	24
5.5 Toetsing nieuwe wet- en regelgeving	24
5.6 Signalering	24
5.7 Samenwerking met andere toezichthouders	25
5.8 Samenwerking internationaal	25
6 Organisatie	27
6.1 Vakmanschap en effect	27
6.2 Informatievoorziening	27
6.3 Boetes, dwangsommen en inning	27
Resultaten programma's Inspectie SZW	29
1 Bedrijven met gevaarlijke stoffen	31
2 Arbeidsuitbuiting	33
3 Schijnconstructies en cao-naleving	35
4 Horeca en Detailhandel	38
5 Uitzendbureaus	39
6 Bouw	41
7 Schoonmaak	43
8 Misbruik van regelingen	45
9a Participatie en financiële zelfredzaamheid	46
9b Sociaal Domein	52
10 Metaal	54
11 Psychosociale arbeidsbelasting en psychische problematiek	57
12 Asbest	60
13 Zorg en welzijn	62
14 Misstanden en notoire overtreeders	63
15 Agrarische en groene sector	65
16 Marktoezicht	68
17 Transport en Logistiek	70
18 Certificering	71
19 Arbozorg	73
20 Grond-, Weg- en Waterbouw	75
21 Ioniserende straling	76
22 Arbeidsdiscriminatie	78
Bijlage 1: Kerncijfers Inspectie SZW	79
Bijlage 2: Kerncijfers medewerkers en middelen	81

1 Ontwikkelingen

In het regeerakkoord (10 oktober 2017) zijn heldere politieke keuzes gemaakt: “Er wordt 50 miljoen euro per jaar vrijgemaakt voor de handhavingsketen van de Inspectie SZW, conform het Inspectie Control Framework” (ICF).¹

De besluitvorming in 2017 markeert een duidelijke kentering met de periode daarvoor. Toen is de Inspectie vooral kleiner geworden.² Direct na het regeerakkoord is deze uitdagende uitbreiding van de Inspectie voortvarend opgepakt:

- In de begroting van het Ministerie van SZW voor 2018 waren al kengetallen opgenomen voor het ICF. In het jaarplan 2018 van de Inspectie zijn deze kengetallen uitgewerkt met ramingen voor 2018 en verdere jaren.
- Door een nota van wijziging op de begroting van het Ministerie van SZW 2018 (waardoor middelen van de aanvullende post bij het Ministerie van Financiën overgaan naar de begroting van het Ministerie van SZW) zijn de eerste extra middelen voor de Inspectie al vanaf begin 2018 beschikbaar.
- De voorbereiding voor werving, selectie en opleiding is in 2017 gestart, zodat de Inspectie in 2018 zo spoedig mogelijk kan worden versterkt.

De besluitvorming in 2017 is een uitvloeisel van de ontwikkelingen in voorgaande jaren. Bijzonder relevant waren de Motie Heerma c.s. medio 2016 en de bijstelling van het jaarplan 2016 en het jaarplan 2017.

De Motie Heerma c.s. verzocht de regering halverwege 2016 om een beoordeling van de toereikendheid van de capaciteit van de Inspectie. Dit gelet op ontwikkelingen in de Nederlandse economie zoals grotere druk op de beloningen, toegenomen juridisering en – mede daardoor – toenemende problematiek en een afnemende inspectiedruk van de Inspectie SZW.³

¹ Het Inspectie Control Framework is in mei 2017 aan de Tweede Kamer aangeboden. TK 2017, 34 550 XV, nr 74. De middelen uit het regeerakkoord worden – geleidelijk oplopend naar 2022 – vrijgemaakt voor versterking van de handhavingsketen. Beginnend met 13 miljoen euro in 2018, 25 miljoen euro in 2019, 31 miljoen euro in 2020, 38 miljoen euro in 2021 en 50 miljoen euro structureel vanaf 2022.

² De formatie daalde van 1312 fte in 2010 naar 1031 fte in 2017 (zie het rapport van ABD top consult in 2016). Dat is exclusief de extra taken van het Sociaal Akkoord (2013), arbeidsdiscriminatie (2015) en opsporing van zorgfraude voor VWS.

³ Tweede Kamer, 2016-2017, 34 475 XV, nr. 9

Naar aanleiding van die motie is er onderzoek gedaan. Het rapport “Werken met effect” van ABD TOP Consult concludeerde in november 2016 dat het niet mogelijk was om de vraag naar toereikendheid eenduidig te beantwoorden, omdat daarvoor niet de juiste informatie beschikbaar was en omdat een politiek vastgestelde norm ontbrak.⁴ Eén van de aanbevelingen was een Inspectie Control Framework (ICF) op te stellen. Dit ICF is mei 2017 aan de Tweede Kamer gezonden.⁵ Het ICF formuleerde opties voor politieke besluitvorming die een directe relatie hebben met de gesignaleerde ontwikkelingen op het werkkterrein van de Inspectie. Het gaat vooral om toename van ongevallen, meer focus op onderbetaling en de veranderde inzichten in toezicht op werken met gevaarlijke stoffen. Ontwikkelingen die ook centraal stonden in de tussentijdse bijstelling van het jaarplan 2016 en het jaarplan 2017.

Vier ontwikkelingen die leidden tot tussentijdse bijstelling 2016 en het jaarplan 2017

In de loop van 2016 constateerde de Inspectie dat de situatie zo was gewijzigd, dat het lopende jaarplan tussentijds moest worden aangepast. Zoals voorzien in het jaarplan 2017 zijn de bijgestelde ontwikkelingen ook het afgelopen jaar onverkort van toepassing geweest. Hieronder wordt ingegaan op de situatie in 2017, op de geïdentificeerde keuzes in het ICF en op de besluitvorming in het regeerakkoord.

De toename van arbeidsongevallen

In 2016 was het aantal arbeidsongevallen zo toegenomen, dat de Inspectie hierop meer capaciteit moest inzetten. Met als terugkerend mechanisme dat meer ongevalonderzoeken ten koste gaat van op preventie gerichte, risicogestuurde inspecties. In de bijstelling van het jaarplan 2016 was de analyse van de cijfermatige ontwikkeling in de ongevallen nog beperkt. Het was nog niet duidelijk of er sprake was van een eenmalige toename of van een meer trendmatige ontwikkeling. Na 2016 was een diepgravender analyse mogelijk. Deze analyse is opgenomen in het jaarverslag 2016. Daaruit bleek dat een deel van de toename verklaard kan worden uit meer economische activiteit. Maar niet de hele toename kan daaruit bevredigend worden verklaard. Afnemend veiligheidsbewustzijn, toenemende prestatiedruk en het in dienst nemen van meer en

⁴ Tweede Kamer, 2016-2017, 34 550 XV, nr. 14

⁵ Tweede Kamer, 2016-2017, 34 550 XV, nr. 74

onervaren personeel kunnen daar mogelijke oorzaken voor zijn. Er was in ieder geval geen directe reden om te veronderstellen dat het aantal ongevalsonderzoeken zou afnemen. Een toename leek meer waarschijnlijk en was ook het geval in 2017. In 2016 steeg het aantal in onderzoek genomen ongevalsonderzoeken met 5% en het aantal onderzochte ongevallen met 13%. In 2017 steeg het aantal in onderzoek genomen ongevalsonderzoeken met 7%. De stijging van nieuwe onderzoeken vertraagde de afronding van lopend onderzoek. Hieronder wordt hier nader op ingegaan. Ongevalsonderzoeken zijn arbeidsintensief en omdat in 2017 sprake was van een verdere toename van meldingsplichtige ongevallen, was er nog minder ruimte voor pro-actieve inspecties op veilig en gezond werken. Was in 2016 de verhouding reactief / proactief nog circa 60/40, in 2017 werd die verhouding circa 70/30.

In contrast met het toenemende aantal arbeidsongevallen, is het aantal afgesloten onderzoeken naar dodelijke arbeidsongevallen in 2017 juist lager dan in 2016. Toen waren er 70 dodelijke slachtoffers. In 2017 waren er 50 dodelijke slachtoffers. Dit aantal is vergelijkbaar met 2015.

De disbalans tussen reactief werk en risicogerichte preventieve inspecties

In het ICF is het streven opgenomen om de capaciteit voor het toezicht op de arbeidsomstandigheden te vergroten. Om zo de verhouding tussen capaciteitsinzet op ongevalsonderzoeken en capaciteit voor risicogerichte preventieve inspecties de komende jaren terug in balans te brengen: dat wil zeggen 50/50.

De noodzaak tot uitbreiding van capaciteit waar in het Regeerakkoord toe is besloten, werd door de ontwikkelingen in 2017 onderstreept. De toename van het ongevalonderzoek ging in 2017 de spankracht van de Inspectie in wezen te boven. Dat blijkt onder andere uit de toename van de post onderhanden werk. Het betreft gestarte onderzoeken die nog niet afgerond zijn, waardoor het aantal afgeronde onderzoeken in 2017 circa 5% lager was dan in 2016. Dit terwijl – zoals hierboven is genoemd – het aantal in onderzoek genomen ongevallen juist opnieuw met 7% steeg. Door het grote aantal nieuw te onderzoeken ongevallen, loopt de werkdruk en werkvoorraad op. In combinatie met de verwerking van het laatste deel van de taakstelling van vorige kabinetten, de niet geplande inzet op asbesthoudend grit en de reorganisatie die van medewerkers ook tijd en inzet heeft gevergd, maakt dat de door het Regeerakkoord toegekende extra capaciteit zeer noodzakelijk is.

De uitbreiding van de capaciteit op het vlak van gezond en veilig werk die de komende twee jaren zijn beslag krijgt, zal de Inspectie in staat stellen om dit werkterrein robuuster te bemensen met minder noodzaak voor ad-hoc ingrepen die de actieve programma's schaden.

Focus op onderbetaling

In de bijstelling van het jaarplan 2016 is de herijking van de werkwijze rond eerlijk werk beschreven. Onderbetaling is de afgelopen jaren steeds meer centraal komen te staan in de analyses over uitwassen op de arbeidsmarkt en in de voorgenomen beleidsmaatregelen. In de afgelopen jaren is het meer nationaliteiten toegestaan zich zonder tewerkstellingsvergunning op de arbeidsmarkt te begeven. Dit heeft vooralsnog niet geleid tot grootschalige verplaatsing naar illegale tewerkstelling van werknemers van buiten de EU. Het risicodomein illegale tewerkstelling is daarmee kleiner geworden en in de problematiek rond voormalig illegaal tewerkgestelde arbeiders staat onderbetaling – en in zware gevallen uitbuiting – nu meer centraal. De Inspectie maakt sinds 1 januari 2016 de resultaten op het terrein van arbeidsmarktfraude openbaar. Hoewel inspecteren op alle arbeidswetten geen voorwaarde is voor de openbaarmaking van de resultaten, is de inwerkingtreding van die transparantiebepaling een belangrijke reden geweest om de werkwijze van de Inspectie aan te passen. Voorheen lag de focus op illegale tewerkstelling, waar bij een vermoeden van een andere overtreding daarop verder werd onderzocht. Sinds 2016 wordt de focus gelegd op onderbetaling en mogelijke overtreding van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag. Hieruit vloeit logischerwijs onderzoek op de andere arbeidswetten voort, zoals controle op de arbeidstijden.

In de bijstelling van het jaarplan 2016 is benoemd dat het een werkwijze betreft die nog in ontwikkeling is. Dat is nog steeds van toepassing waarbij een viertal zaken dit inzichtelijk maken:

- In 2017 heeft de Inspectie voor de eerste maal een staat van eerlijk werk opgesteld. Deze illustreert veranderingen waar in het toezicht rekening mee gehouden moet worden. Inmiddels werken vier van de tien werkenden in Nederland op een flexibel contract.⁶ Op zich is dat niet bezwaarlijk, maar minder baanzekerheid wordt niet gelijkmatig gecompenseerd door meer werk- of

⁶ CPB (2016), Flexibiliteit op de arbeidsmarkt; lasten en lusten zijn ongelijk verdeeld

inkomenszekerheid. Concurrentiedruk, arbeidsaanbod uit andere (EU) landen met lagere loonniveaus, schijnconstructies en flexibilisering van arbeidsrelaties samen drukken de beloning aan de onderkant van de arbeidsmarkt naar beneden.⁷

- De inspectiepraktijk in 2017 leverde veel voorbeelden op van ontwikkelingen die in de Staat van eerlijk werk zijn benoemd. Zoals werkgevers die minder betalen dan de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (WML) voorschrijft, salaris niet willen overmaken op de bankrekening van werknemers, onterechte of te hoge kosten of irreële “boetes” in rekening brengen, vakantiegeld of toeslagen niet uitkeren en loon inhouden voor het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen. Ook extreme arbeidstijden, uitzendkrachten laten werken tegen onmogelijke tarieven of werknemers van buiten de EU aannemen zonder tewerkstellingsvergunning komen voor.
- De nieuwe werkwijze die zich richt op onderbetaling is intensiever. Dat resulteert in meer handhaving. De bijstelling van het jaarplan 2016 gaf al aan dat de Inspectie meer administraties zou onderzoeken. Dit was ook in 2017 het geval. Met als bijkomend gevolg dat het percentage onderzoeken waarin een handhavinginstrument wordt ingezet, circa 50% is. Met de voorheen gehanteerde inspectiewijze was dit percentage lager: in iets minder dan 20% van de gevallen werd handhavend opgetreden.
- De nieuwe werkwijze was in 2017 nog volop in ontwikkeling. Ook omdat het organiseren van de inzet van mensen en middelen op de doelen van de circa 25 inspectieprogramma's in de organisatie-structuur leidend is gemaakt. De programma's en de daarin centraal te stellen doelen zijn daarmee nog belangrijker geworden. En daarmee dus ook de mogelijkheden om de aanpak in een programma specifiek te kunnen richten op de problemen en doelen van dat programma. In sommige programma's zijn nieuwe manieren van beïnvloeding toegepast. In een aantal programma's is voor deelprojecten de focus op één specifieke wet of wettelijke bepaling gelegd. In het programma horeca zijn bijvoorbeeld enkele honderden gesprekken met startende ondernemers gevoerd. Dit om het bewustzijn ten aanzien van normnaleving te vergroten. De werkwijze blijft de komende tijd in ontwikkeling, ook gelet op bijvoorbeeld de voorgenomen meldplicht op grond van de Wet arbeidsvoorwaarden gedetacheerde werknemers uit de EU (Wagweu) voor detacheringen uit andere EU landen.

Het Inspectie Control Framework voorziet de grootste uitbreiding van inspectiecapaciteit op het vlak van eerlijk werk. De uitbreiding op dat vlak zal daarom – in lijn met het jaarplan 2018 – de komende vier jaar worden doorgevoerd.

Blootstelling aan gevaarlijke stoffen

In de aandacht voor arbeidsomstandigheden is een duidelijke verschuiving waarneembaar; van aandacht voor acute gevaren naar meer aandacht voor de gezondheidsaspecten op langere termijn.

Gevaarlijke stoffen – en dan met name de carcinogene, mutagene en reproductietoxische stoffen (CMR) – blijken ware 'sluipmoordenaars' te zijn. Jaarlijks overlijden ongeveer 4.100 mensen aan vroegere blootstelling aan deze stoffen.

Met name de lessen van Dupont hebben duidelijk gemaakt dat de tot dan toe gehanteerde scheiding tussen procesveiligheid (acute risico's) en blootstelling (zich na jaren openbarende gezondheidseffecten) niet houdbaar was. De Inspectie moet beide in samenhang bezien.

Bij bedrijven die werken met gevaarlijke stoffen wordt door de Inspectie nu integraal naar beide componenten gekeken. De Inspectie heeft als doelstelling 'Road to Zero'. De Inspectie wil toe naar een situatie waarin (zware) ongevallen en blootstelling zoveel mogelijk teruggedrongen worden. Dit alles onder het motto: het is niet normaal dat werknemers ziek worden, gewond raken of komen te overlijden doordat ze blootgesteld worden aan gevaarlijke stoffen.

2017 kende verder een aantal ontwikkelingen die naar verwachting in de toekomst relevant zijn.

- Bij de bijstelling van het jaarplan 2016 werd reeds aangegeven dat, vanwege de grote maatschappelijke aandacht voor de (langjarige) gevolgen van het gebruik van gevaarlijke stoffen door bedrijven, zoals Lycra en Teflon door Dupont, besloten was eenmalig diepgaander onderzoek te doen om hieruit lessen te kunnen trekken. Dit onderzoek heeft in 2016 en een deel van 2017 een flinke capaciteitsinzet gevergd. Het Dupont onderzoek leverde belangrijke lessen op. Het risico van blootstelling aan gevaarlijke stoffen wordt gemakkelijk onderschat. Het onderzoek leverde inzichten op hoe dit te voorkomen is. In hoofdstuk 3 wordt hier nader op ingegaan.
- In de tweede plaats blijkt uit een dertigtal onderzoeken in het kader van het programma bedrijven met gevaarlijke stoffen dat het bij de

⁷ 'De Staat van eerlijk werk. Loon naar werken?' (juni 2017)

geïnspecteerde bedrijven zeer slecht gesteld is met de aandacht voor en de beheersing van blootstelling aan gevaarlijke stoffen. In meer dan 80% van de gevallen leidde een inspectie tot de inzet van handhavingsinstrumenten. Dit speelde niet alleen bij kleine bedrijven, maar ook bij grote bedrijven, waarvan verwacht mocht worden dat zij voldoende kennis in huis hebben om op een goede manier aandacht te besteden aan werken met gevaarlijke stoffen.

- In de derde plaats is er steeds meer publieke belangstelling voor blootstelling aan gevaarlijke stoffen, zoals voor Chroom-6, PFOA, DMAc, GenX, benzeen en asbest.⁸ Ook aanscherping van grenswaarden en Europese aandacht voor kankerverwekkende en zeer zorgwekkende stoffen (ZZS-stoffen) vroeg om meer aandacht van de Inspectie.⁹
- In de vierde plaats is, zoals in de bijstelling van het jaarplan 2016 al is benoemd, een toename te zien van het aantal complexe bestuursrechtelijke en strafrechtelijke onderzoeken en interventies. Dat is ook wenselijk met het oog op het beoogde doel: gezond en veilig werken en leren van incidenten en ongevallen, zodat ze voortaan voorkomen kunnen worden. De ervaringen in 2017 lieten zien dat deze ontwikkeling verder doorzette. Het aantal zaken voor het OM nam gestaag toe. De verscherpte aandacht voor blootstelling (ook bij inspecteurs) leidde tot meer signalen over mogelijke blootstelling aan gevaarlijke stoffen. Een aantal van deze signalen leidden tot een gezamenlijk bestuurlijk optreden vanuit de provincies, de gemeenten en de overheid.
- Een belangrijke afwijking in de bijstelling in 2016 betrof de gevolgen van het in werking treden van Brzo en de regeling op grond daarvan, de Rrzo 2015. Onvoorzien was toen dat een groot aantal bedrijven in 2016 om beoordeling van volledige veiligheidsrapporten vroeg op basis van de nieuwe regels. Dit in plaats van beoordeling van wijzigingsvoorstellen op grond van de beperkte inhoudelijke wijzingen ten opzichte van Brzo 1999. Ook in 2017 zijn er nog meer veiligheidsrapporten en kennisgevingen vanwege het nieuwe Besluit gevraagd.

- In de bijstelling van het jaarplan 2016 werd al gerefereerd aan het feit dat de Brzo –partners kritisch waren over het feit dat de Inspectie niet bij alle inspecties kon meedoen. In 2017 is in het ICF als politieke keuze geïdentificeerd of deze deelname moet toenemen. De besluitvorming in het regeerakkoord betekent dat dit het geval is. In het jaarplan 2018 is daarom als doel geformuleerd om het dekkingpercentage bij Brzo de komende jaren van circa 60 procent te verhogen naar 100 procent.
- De inspectiepraktijk in 2017 was tevens een bevestiging van de bestaande zorgen over veroudering van bestaande petrochemische installaties en het risico op gebrek aan ‘geheugen’ over die installaties. Daar staat de beleidsmatige norm met betrekking tot het voorkomen van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen onder druk.

Zoals in de aanbestedingsbrief van de staatssecretaris bij het Jaarplan 2018 is aangegeven, is het programma bedrijven met gevaarlijke stoffen in 2016 door de Inspectie ingesteld met het oogmerk meer aandacht aan blootstelling te geven. Het is wenselijk in de nieuwe vierjaarsprogrammering dat programma extra te versterken. De staatssecretaris heeft aangegeven daarmee de richting aan te geven, maar nog geen besluiten te nemen. Dit omdat aard en omvang van de uitbreiding moeten worden gezien in relatie tot andere ontwikkelingen en de aanpak van andere prioritaire risico's. Om de politieke besluitvorming hierover in samenhang te kunnen doen, heeft de staatssecretaris aangegeven hierover met de Kamer in het derde kwartaal van 2018 in gesprek te gaan. Hierbij gebruikmakend van de inzichten uit het proces van meerjarenprogrammering.

Hoofdstukken 2, 3 en 4 beschrijven een aantal resultaten uit de programma's rond eerlijk werk, gezond en veilig werk en bestaanszekerheid voor iedereen. De Inspectie heeft in 2017 een begin gemaakt met het op een andere manier meten van beoogde resultaten en de te bereiken effecten. In deel 2 is per programma een overzicht te vinden van de beoogde resultaten uit het jaarplan 2017. In de bijlage staan de kerncijfers.

⁸ **Chroom 6** = bestanddeel in lasrook, **PFOA** = C₈H₁₅O₂: perfluorooctaanzuur een reproductietoxische en mogelijk carcinogene stof, **DMAc** = Dimethylacetamide: een organisch oplosmiddel voor polyeren en reproductietoxisch, **GenX** = technologie om fluoropolymeren te maken ter vervanging van **PFOA** maar is ook een reproductietoxische stof maar minder reproductietoxisch en mogelijk ook minder carcinogeen.

⁹ **ZZS**-stoffen zijn zeer zorgwekkende stoffen; het betreft stoffen op een door de RIVM opgestelde lijst met van potentieel stoffen in verand met de noodzaak tot toepassen van het voorzorgprincipe.

2

Eerlijk werk

Een aantal bedrijven weet grote financiële voordelen te behalen door een mix van onderbetaling, overschrijden van arbeidstijden, illegale tewerkstelling van vreemdelingen en het niet-naleven van sociale zekerheidswetten. Dit betekent vaak ook belastingontduiking en te lage premie-afracht. Meerdere instrumenten zijn ingezet om malafide bedrijven aan te pakken. Dit vaak in samenwerking met andere toezichthouders. Onderbetaling is de afgelopen jaren een steeds groter probleem geworden door flexibilisering en internationalisering van de arbeidsmarkt. Onderbetaling leidt tot concurrentievervalsing. De Inspectie heeft mede met behulp van juridisch beter handhaafbare regelgeving het toezicht versterkt.¹⁰ Ook is betrokkenheid van andere toezichthouders bij het aanpakken van ernstige benadeling en arbeidsuitbuiting versterkt.

Schijnconstructies en malafide bedrijven

Schijnconstructies met 'vennoten'

In 2017 verricht de Inspectie een herinspectie bij een bakkerij. Tijdens de eerste inspectie is een schijnconstructie met vennoten geconstateerd. Het bedrijf maskeert illegale tewerkstelling en onderbetaling. Ze doet dit door werknemers ten onrechte als vennoten te bestempelen. De bakkerij blijkt vervolgens nog steeds met dezelfde constructie te werken. Daarbij is sprake van illegale tewerkstelling. De Inspectie maakt opnieuw boeterapporten op voor illegale tewerkstelling en onderbetaling. Daarnaast heeft de bakkerij de waarschuwing ontvangen dat bij een volgende overtreding het bedrijf wordt stilgelegd. De Belastingdienst had na de eerste controle al een naheffing opgelegd van ruim €200.000. Bij de herinspectie heeft de deurwaarder geld in beslag genomen in verband met nog openstaande schulden.

De Inspectie pakt samen met andere toezichthouders de malafide bedrijven in bijvoorbeeld de uitzend- en schoonmaaksector aan. Opdrachtgevers zijn aangesproken om niet met malafide bedrijven in zee te gaan. Bij misstanden en notoire overtreeders heeft de Inspectie de handhaving geïntensiveerd en zijn zwaardere sancties opgelegd.

Een ander voorbeeld is de checklist voor opdrachtgevers van schoonmaakwerk, die door de schoonmaakbranche en overheid is uitgebracht. In 2017 werd deze checklist zo'n 14.000 keer geraadpleegd. Dat zal zeker meer bonafide bedrijven aan werk hebben geholpen ten koste van malafide ondernemingen.

Met de screeningsautoriteit Justis (Track) is afgesproken dat zij de Inspectie informeert over bestuurders van gestaakte bedrijven die een doorstart hebben gemaakt, maar die voorgaande twee jaren een boete hebben gekregen van de Inspectie. Zo heeft de Inspectie beter zicht op doorstartende (potentiële) malafide ondernemers.

Nog een ander voorbeeld is de uitzendsector. Daar is bijna de helft van het aantal boetes terechtgekomen bij ondernemingen die inmiddels zijn gestopt. Van de in 2017 beboete ondernemingen heeft bijna een op de tien nog datzelfde jaar de activiteiten gestaakt. Dat hoeft niet door de boetes te komen, maar het duidt er wel op dat de sancties van de Inspectie meer betrekking hebben op "het vluchtige deel" van de sector.

¹⁰ Aanpak Schijnconstructies (WAS) is stapsgewijs tussen 1 juli 2015 en 1 januari 2017 van kracht geworden; Wet Arbeidsvoorwaarden Gedetacheerde Werknemers in de EU wordt vanaf 18 juni 2016 gedeeltelijk van kracht, laatste deel wordt meldplicht volgens plan in 2019.

Onderbetaling

De Inspectie legde in 2017 veel nadruk op onderbetaling in het kader van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (WML). Onderbetaling is een wetsovertreding die velen ervaren als een groot onrecht. Het verstoort de arbeidsverhoudingen en bevordert oneerlijke concurrentie. In 2017 had 37% van de vastgestelde onderbetaling betrekking op werknemers met de Nederlandse nationaliteit. Van de andere werknemers kwamen de meesten uit andere EU-landen en een klein aantal uit niet-EU-landen¹¹. Dankzij de Wet aapak schijnconstructies (WAS) en de Wet Arbeidsvoorwaarden Gedetacheerde Werknemers (WagwEU) beschikt de Inspectie over betere mogelijkheden om toe te zien op de naleving¹². Zo moet het netto (minimum)loon giraal worden uitbetaald en hebben werknemers recht op een gedetailleerder loonspecificatie. Verder zijn meer sluiptwegen voor verrekening van kosten voor transport, civiele boetes aan werknemers en huisvesting in het loon vaker afgedicht. Van werknemers die in dienst zijn bij een bedrijf dat in een ander EU-land is gevestigd moet op de werkplek documentatie aanwezig zijn. En er moet een in Nederland gevestigde contactpersoon zijn tot wie toezichthouders zich kunnen wenden voor nadere gegevens. De bevoegde autoriteiten in Europa moeten elkaar helpen bij het inwinnen van informatie en het grensoverschrijdende innen van boetes. De Inspectie ondersteunde Cao-partijen met rapportages over Cao-naleving (verzoeken op basis van de Wet AVV art. 10) en deed enkele onderzoeken naar gelijke beloning van uitzendkrachten en vast personeel (art. 8 Waadi).

De nieuwe regelgeving en de extra aandacht voor onderbetaling werken positief door in het aantal zaken waarin de Inspectie op onderbetaling gehandhaafd heeft. Bij ruim een kwart meer zaken is op onderbetaling gehandhaafd. Het betrof ruim 2.000 werknemers; een verdubbeling ten opzichte van 2016. Ook in 2016 was er al sprake van een verdubbeling ten opzichte van het jaar ervoor.

De Inspectie zet niet alleen in op extra handhaving, maar richt zich ook op preventie door over de regelgeving te communiceren en door nadrukkelijk te laten merken dat er op wordt gecontroleerd. De zelfinspectietool “Eerlijk werken”, waarmee werkgevers en werknemers kunnen nagaan of aan de arbeidswetgeving wordt voldaan, is ruim vijfduizend keer geraadpleegd, wat gekwalificeerd kan worden als een nog relatief bescheiden raadpleging. Dit in tegenstelling tot de checklisten ‘werken met uitzendbureaus’ en ‘werken met schoonmaak-bedrijven’ die respectievelijk bijna 25.000 en circa 14.000 keer geraadpleegd zijn. Getallen die wijzen op het succesvol bereiken en ondersteunen van goedwillende opdrachtgevers.

Door het ministerie van SZW is informatie over het verhogen van het wettelijk minimumjeugdloon verspreid. Dit soort communicatie ondersteunt werkgevers en werknemers en geeft hen meer zekerheid over het voldoen aan de WML en hun verantwoordelijkheden bij inleen- of uitbesteding van werk.

Tsjechische hulp bij het innen van een boete

De Inspectie constateert enig jaren terug dat drie naar Nederland gedetacheerde werknemers van een Tsjechisch bedrijf – voor de periode dat ze werkzaam waren in Nederland – onderbetaald worden ten opzichte van het Nederlands wettelijk minimumloon. Het bedrijf krijgt daarvoor een bestuurlijke boete. Op acceptgiro's en aanmaningen volgt geen reactie. De Inspectie roept de hulp in van de Tsjechische collega's. Van de Tsjechische Arbeidsinspectie ontvangt de Inspectie het bericht dat het douane-kantoor Zuid-Moravië, de innende instantie in Tsjechië, het gevorderde boetebedrag van € 17.700, plus de inmiddels fiks opgelopen inningkosten en rente in augustus van het bedrijf heeft ontvangen. Want het land dat de boete int, houdt volgens de Europese regels de opbrengst. Dat is acceptabel. Het gaat om de sanctie voor het niet naleven van arbeidsrecht. Ook als de werkgever en werknemer gevestigd zijn in een ander EU-land!

¹¹ Omdat het risicogestuurde inspecties zijn is vaker geïnspecteerd in sectoren met relatief veel buitenlands personeel zoals de schoonmaak, glastuinbouw, horeca en detailhandel.

¹² Wet aanpak schijnconstructies en Wet Arbeidsvoorwaarden gedetacheerde werknemers in de EU

Arbeidsuitbuiting en of ernstige benadeling

De Inspectie heeft in de afgelopen vijf jaar steeds meer meldingen ontvangen over arbeidsuitbuiting of ernstige benadeling. Deze toename is onder meer het gevolg van het stimuleren van de meldingsbereidheid. Zo heeft de Inspectie andere inspectiediensten – zoals de ILT, omgevingsdiensten en gemeenten – gewezen op signalen die op uitbuiting kunnen duiden.

Arbeidsuitbuiting bestaat uit een aantal kenmerkende elementen. Zoals ronselen van mensen in het buitenland, ze afhankelijk maken, isoleren en intimideren om ze onder slechte arbeidsomstandigheden lange werkweken te laten maken voor een veel te laag loon.

Door het bevorderen van de meldingsbereidheid van mogelijke vormen van arbeidsuitbuiting en of ernstige benadeling steeg het aantal meldingen met 90% naar een totaal van tegen de 200. Per melding gaat het doorgaans om meerdere benadeelde personen. In een enkel geval betreft het zelfs 100 personen.

In 2017 zijn er ruim honderd meldingen gewogen en gezien op mogelijke arbeidsuitbuiting. Een twintigtal casussen zijn door Regionale Informatie en Expertise Centra (RIEC's) gewogen en opgepakt. Dat geeft aan dat er sprake is van een meer integrale aanpak, waarbij veel partijen meekijken en meedenken. De overige meldingen zijn intern binnen de Inspectie doorgezet naar verantwoordelijke thema- en sectorprogramma's of zijn intern opgepakt om te beoordelen of strafrechtelijke vervolging wenselijk en mogelijk is.

Slapen in de wasserij

In augustus 2016 meldt een Regionaal Informatie en Expertise Centrum een signaal van mogelijke arbeidsuitbuiting. Het betreft een wasserij van vier Egyptische broers die in een andere rechtspersoon is ondergebracht en op naam is gezet van katvangers. 's Nachts wordt een controle uitgevoerd in de wasserij. Er worden acht Syrische personen met asielstatus aangetroffen, die in de stellingen liggen te slapen waar het linnengoed wordt bewaard. Gezien de slechte staat van de machines bestaat er een gevaarlijke situatie, die hervatting van de werkzaamheden niet toestaat. Omdat het vermoeden van arbeidsuitbuiting bestaat, wordt een strafrechtelijk onderzoek gestart met een doorzoeking en intakegesprekken. Er worden aangiftes opgenomen.

Het blijkt dat de werknemers op het werk slapen omdat ze slecht worden betaald en ze graag geld naar hun familie sturen. Begin november 2016 vindt opnieuw een inspectie op arbeidsomstandigheden plaats evenals een doorzoeking. Er is wederom sprake van een gevaarlijke werksituatie en van nieuwe gevallen van arbeidsuitbuiting. De vier verdachten zijn die dag aangehouden en later voorgeleid aan de rechter. Zij hebben tot in mei 2017 in voorarrest gezeten.

De Officier van Justitie heeft beslag gelegd op de gehele inboedel van de wasserij. De wasserij blijkt vlak voor de actie failliet te zijn gegaan. De inboedel is overgedragen aan de curator die daardoor dus niet achter het net viste. Bij eerdere faillissementen wisten de verdachten openbare verkoop steeds te voorkomen door een nieuwe rechtspersoon op te richten. Omdat de verdachten nu vast zitten gaat die vlieger deze keer niet op. Eind december 2017 vond de openbare verkoop plaats van de inventaris van de wasserij.

De rechtbank stelt maart 2018 vast dat mensenhandel meermalen is gepleegd door twee of meer verenigde personen. De rechtbank legt aan alle verdachten een gevangenisstraf op voor de duur van acht maanden, waarvan twee maanden voorwaardelijk. De rechtbank stelt de te vergoeden materiële schade aan slachtoffers vast op bedragen van €1.300 tot ruim €1.400,- per persoon, te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf het moment waarop het strafbare feit is gepleegd.

3

Gezond en veilig werk

Inleiding

Risico's worden gemakkelijk onderschat. Zo ook die van blootstelling aan gevaarlijke stoffen. De uitkomsten van het onderzoek bij Dupont illustreren dat. In 2016 is – mede vanwege de grote maatschappelijke aandacht voor de (langjarige) gevolgen van het gebruik van de gevaarlijke stoffen PFOA en DMAC door Dupont en Chemours – besloten een diepgaand onderzoek te doen. Het onderzoek, dat in 2017 werd afgerond, heeft voor de toekomst een aantal lessen en inzichten opgeleverd. Het heeft ertoe bijgedragen dat de risico's van blootstelling aan gevaarlijke stoffen nu prominenter op de agenda van de Inspectie staan. Asbest leert dat het risico van blootstelling lang onderschat kan worden. Nu de gevaren bekend zijn, kan er bij problemen ook snel worden gehandeld, zoals in 2017 bij het met asbest vervuild straalgrit. Een snelle en omvangrijke actie van de Inspectie – in samenwerking met andere diensten – was eind 2017 nodig om bedrijven en betrokkenen te informeren, het vervuilde grit van de markt te laten halen en te laten opruimen. Maar het blijft niet beperkt tot deze voorbeelden. Zo laten de in 2017 uitgevoerde (eerste) 30 inspecties bij complexe chemische bedrijven zien, dat deze bedrijven de inventarisatie en registratie van stoffen nog niet goed op orde hebben. Dit geeft aan dat de kennis over en het beheersen van de risico's nog te wensen over laten.

Een ander onderschat risico doet zich voor rondom de veroudering van bestaande petrochemische installaties en het risico op veroudering van kennis over die installaties. Hiermee staat de beleidsmatige norm voor het voorkomen van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen onder druk.

Voor de Inspectie is samenwerking een manier om het toezicht te verbeteren en te versterken. Zo is de Inspectie in 2017 voor het toezicht op illegale asbestsaneringen intensiever gaan samenwerken met de Omgevingsdienst NL. In 2017 heeft de Inspectie – in een daarvoor met beleidsmakers van het Ministerie gestart traject – opnieuw impulsen gegeven aan het verbeteren van het veiligheidsgedrag binnen bedrijven. Aanleiding was de stijging van het aantal meldingsplichtige ongevallen, die zich in de tweede helft van 2015 aandiende en zich voortzette naar 2017. Dit traject doet niets af aan het feit dat bedrijven een eigen verantwoordelijkheid hebben om hun veiligheidscultuur goed in te vullen. Een aantal

programma's van de Inspectie besteedt sectorspecifiek aandacht aan het voorkomen van ongevallen.

Blootstelling aan gevaarlijke stoffen

Zoals hiervoor is aangegeven, worden de risico's van het werken met gevaarlijke stoffen regelmatig onderschat. Jaarlijks zijn er meerdere zware ongevallen en sterven er ongeveer 4.100 mensen door blootstelling aan gevaarlijke stoffen in het verleden. Een aantal ontwikkelingen wordt hieronder nader toegelicht.

Maatschappelijke aandacht:

Er is een groeiend besef dat men door het werken met kankerverwekkende stoffen na lange tijd ziek kan worden. Dit toenemende bewustzijn is een gevolg van de media-aandacht voor onderzoeken (zoals bij Dupont, Chemours en Defensie), wijzigingen in de wetgeving (denk aan Reach-regelgeving en de Arbowet) en de aandacht die inspectiediensten aan dit onderwerp besteden. Zo startte het Europees agentschap (OSHA) in Bilbao een campagne om meer aandacht te vragen voor de ziektelast van kankerverwekkende stoffen en lanceerde de Inspectie de communicatiecampagne “road to zero” tegen blootstelling.

Lessen Dupont

Dit onderzoek, dat een periode van 45 jaar omspant, is uitgevoerd door de Inspectie en in juli 2017 aan de Tweede Kamer aangeboden.¹³ De lessen van het Dupont onderzoek zijn:

- **Kennis over gevaarlijke stoffen beter delen**
De kennis over de risico's van gevaarlijke stoffen is voortdurend in ontwikkeling. Het delen van deze kennis tussen bedrijven onderling of met overheden is alleen niet vanzelfsprekend. Vanuit het uitgangspunt dat bescherming van werknemers bij het werken met gevaarlijke stoffen op een goede manier moet gebeuren en dat concurreren op de veiligheid en gezondheid van werknemers ongewenst is, is het juist wenselijk dat er kennis gedeeld wordt. Om dit te stimuleren wordt een kennisplatform ingericht, waaraan alle belanghebbende partijen (werkgevers, werknemers, kennisinstituten, arboprofessionals en overheid) meedoen. Het platform gaat zich richten op het

¹³ Tweede Kamer 2016–2017 Stuknr 25883–294

realiseren van een optimale ontsluiting en deling van actuele toxicologische informatie over stoffen, gegevens over de blootstelling en het monitoren daarvan en voorbeelden van effectieve beheersmaatregelen.

- *Verantwoordelijkheid werkgever versterken*
Werkgevers hebben de wettelijke verplichting hun werknemers te beschermen tegen de nadelige gezondheidseffecten van blootstelling aan gevaarlijke stoffen.

Bij het nemen van beheersmaatregelen om blootstelling tegen te gaan staat bronaanpak voorop: eerst het vervangen van gevaarlijke stoffen, dan het afschermen aan de bron. Daar waar dat niet (voldoende) mogelijk is kunnen organisatorische beheersmaatregelen worden ingezet om de blootstelling verder te verlagen. Als laatste, tijdelijk te nemen stap kunnen persoonlijke beschermingsmiddelen worden gebruikt. In bedrijven moet erop worden toegezien dat de beheersmaatregelen worden genomen. In dat kader is ook het geven van voorlichting en instructie van groot belang, zodat werknemers bekend zijn met de risico's van hun werk en met de te nemen maatregelen.

Om werkgevers bewuster te maken van de gezondheidseffecten van blootstelling aan kankerverwekkende stoffen en van de wettelijke verplichtingen waaraan zij moeten voldoen, startte de Inspectie in 2017 met de communicatiecampagne "road to zero". Onderdeel van deze campagne was een upgrade van de zelfinspectietool gevaarlijke stoffen voor CMR-stoffen. Deze communicatiecampagne wordt voortgezet in 2018 en 2019. Daarnaast heeft het ministerie van SZW in 2017 een programma voorbereid ter voorkoming van beroepsziekten (2018-2021). Dit programma richt zich onder meer op de versterking van de bewustwording en de aanpak van de risico's van werken met gevaarlijke stoffen. De Inspectie gaf in haar toezicht in 2017 extra aandacht aan de blootstelling aan kankerverwekkende stoffen en reproductietoxische stoffen. Het programma en de extra aandacht moeten zowel werkgevers als werknemers stimuleren op een verantwoorde manier te werken met gevaarlijke stoffen.

- *Bewustwording en positie werknemers versterken*
Werknemers moeten zich bewust zijn van de risico's van hun werk. Daarbij moeten ze de instructies opvolgen die zij van hun werkgever krijgen over gezond en veilig werken met gevaarlijke stoffen. Zo dragen ze bij aan het beschermen van zichzelf en anderen. Nieuwe technologische ontwikkelingen kunnen een grote bijdrage leveren aan de

bewustwording van werknemers. Een voorbeeld is een informatie-app, die de Inspectie samen met de vakbonden ontwikkelt. Een werknemer kan hiermee op ieder moment snel controleren of de genomen maatregelen voldoende zijn om blootstelling te voorkomen of te beperken. Hij kan hierover vervolgens in gesprek gaan met zijn leidinggevende of met een arboprofessional en krijgt zo meer mogelijkheden om de situatie op zijn eigen werkplek te verbeteren. De app is een mooie aanvulling op de al bestaande zelfinspectietool gevaarlijke stoffen die in 2017 circa veertienduizend keer werd geraadpleegd.

- *Toezicht intensiveren*
Goed extern toezicht op de naleving van de arboverplichtingen is het sluitstuk voor gezond en veilig omgaan met gevaarlijke stoffen in bedrijven. Hierbij kijkt de Inspectie specifiek naar de manier waarop een bedrijf de blootstelling monitort en hoe een bedrijf toeziet op de uitvoering van de beheersmaatregelen. De Inspectie wil nog beter zicht krijgen op klachten en signalen over gevaarlijke stoffen en wil haar doelgroep, die is aangevuld met ondernemingsraden, beter bekend maken met de mogelijkheid om een signaal af te geven bij de Inspectie.

Zoals in de aanbestedingsbrief van de staatssecretaris bij het Jaarplan 2018 is aangegeven, is het programma bedrijven met gevaarlijke stoffen al in 2016 al door de Inspectie ingesteld met als doel meer aandacht voor blootstelling. In de nieuwe meerjarenprogrammering moet dat programma extra worden versterkt. De staatssecretaris heeft aangegeven daarmee de richting aan te geven, maar nog geen besluit te nemen. Dit omdat de aard en omvang van de uitbreiding moeten worden bekeken in relatie tot andere ontwikkelingen en de aanpak van andere prioritaire risico's. Om de politieke besluitvorming hierover in samenhang te doen, heeft de staatssecretaris aangegeven dat ze hierover met de Kamer in het derde kwartaal van 2018 in gesprek gaat. De staatssecretaris zal daarbij gebruik maken van de inzichten uit het proces van de meerjarenprogrammering¹⁴.

Ageing

Ageing, oftewel 'veroudering' bij (petro)chemische complexen, is een groeiend gezondheids- en veiligheidsprobleem. Veel installaties zijn in de jaren 60 en 70 gebouwd. Het einde van de technische levensduur komt in zicht, ook al zijn onderdelen van

¹⁴ Staatssecretaris SZW; Aanbieding Jaarplan Inspectie SZW 2018, 13 december 2017

installaties vervangen en vernieuwd. Analyse op basis van internationale data laat zien dat ongeveer 30% van de gerapporteerde zware ongevallen samenhangt met ageing. Daarnaast kan ageing leiden tot blootstelling. Leidingen kunnen scheuren en verouderde pakkingen leiden tot het uitstromen van gevaarlijke stoffen, waardoor medewerkers – soms zonder dat ze het weten – blootgesteld worden aan gevaarlijke stoffen.

In 2017 heeft de Inspectie in samenwerking met de toezichthouders op het Besluit risico's zware ongevallen (Brzo) de 'Staat van de Veiligheid majeure risicobedrijven 2016' (met daarin opgenomen een signaal over ageing) in brede kring verspreid. Ageing is een prominent onderwerp in het programma Duurzame Veiligheid 2030. In dit programma zijn de chemische industrie, wetenschap en overheid aan de slag gegaan om een duurzaam veilige chemische sector te realiseren. De aanpak van de problematiek van ageing is de eerste van de vijf hoofdlijnen naar een meer duurzame en veilige sector. Binnen de Inspectieraad zijn in 2017 een aantal doe-coalities geformeerd om van het 'denken' over tot het 'doen' van samenwerken te komen. Eén van de coalities heeft als thema ageing bij Brzo-bedrijven.¹⁵ Deze doe-coalitie moet een kennisknooppunt over ageing worden en heeft de intentie het onderwerp te verbreden naar andere sectoren.

Ageing brengt risico's met zich mee die niet altijd tijdig worden onderkend, laat staan beheerst. De conditie van een installatie zal na verloop van tijd verslechteren. Dat kan het gevolg zijn van slijtage door gewoon gebruik, veranderingen in het gebruik of verkeerd gebruik. Er wordt niet altijd aan gedacht dat ageing meer omvat dan alleen fysieke veroudering van materiaal. Ageing heeft ook te maken met organisatorische veroudering, zoals het weglekken van specifieke veiligheidskennis uit het bedrijf, een onvolledige documentatie van aangebrachte veranderingen of het niet meer leverbaar zijn van specifieke reserveonderdelen. Ook veranderde inzichten op het gebied van veiligheid, nieuwe regelgeving, veranderingen in de stand van de techniek, en het naderende einde van de economische levensduur zijn aspecten van ageing.

De aanpak die de Brzo-toezichthouders voor ogen staat is dat alle betrokken partijen – industrie, overheid en wetenschap – vanuit hun eigen rol een bijdrage leveren. Sleutelwoorden zijn begrippen als

transparantie, kennisdelen, beschikbare informatie beter gebruiken, alerter zijn, leren van eigen en andermans fouten, elkaar meer opzoeken en beter samenwerken. De Brzo-toezichthouders zijn in 2017 begonnen met gezamenlijke inspecties op ageing. De resultaten daarvan komen in 2018 beschikbaar.

Met asbest vervuild straalgrit

In oktober 2017 werd geconstateerd dat er in Nederland straalgrit met verontreinigd chrysotiel (zogenoemd wit asbest) op de markt is gekomen. Asbest is een carcinogene stof die mesotheliom (borstvlieskanker) en longkanker kan veroorzaken. Straalgrit wordt onder meer gebruikt om roest of verf te verwijderen van stalen en kunststoffen ondergronden. In totaal hebben bijna 600 bedrijven op ruim 800 locaties met het verontreinigde materiaal gewerkt.

De Inspectie heeft samen met de Inspectie Leefomgeving en Transport, het Staatstoezicht op de Mijnen en de Omgevingsdiensten de problematiek in kaart gebracht. Bovendien heeft de Inspectie TNO een onderzoek laten doen naar de gezondheidsrisico's voor werknemers en omwonenden bij alle straalwerkzaamheden met dit verontreinigde grit. Ook zijn alle gebruikers benaderd om te inventariseren waar het grit precies werd toegepast en om hen te informeren over de risico's en de handelwijze bij het opruimen. De Inspectie was een vraagbaak voor de vele bedrijven en betrokken werknemers en heeft onder hoge tijdsdruk samen met de collega-diensten veel aandacht besteed aan het veilig laten opruimen en afvoeren van zowel het ongebruikte als gebruikte grit.

Cultuur van gezond en veilig werken

Het stijgend aantal ongevallen vanaf de tweede helft van 2015, dat zich helaas ook in 2017 doorzette, is voor de Inspectie mede aanleiding geweest om samen met de beleidsmakers van het ministerie van SZW een project te starten rond het thema 'een cultuur van gezond en veilig werken'. In 2017 zijn hiervoor zes bijeenkomsten georganiseerd. Naast de Inspectie en het Ministerie deden daar vertegenwoordigers aan mee van het bedrijfsleven, brancheorganisaties, wetenschappelijke kennisinstellingen en adviesbureaus.

De ambitie is het veiligheidsgedrag binnen organisaties te verbeteren. De focus ligt daarbij op de eigen verantwoordelijkheid van organisaties om te werken aan een cultuur van gezond en veilig werken. Veilig gedrag wordt daarbij opgevat als het opvolgen van regels en protocollen (compliance) en het proactief bijdragen aan een veilige werkomgeving

¹⁵ Inspectieraad (april 2017). Naar een samenwerkend Inspectielandschap.

(participatie). Participatie gaat dus een stap verder dan compliance en vraagt van mensen een actieve houding op het gebied van gezond en veilig werken. In de praktijk zal een combinatie van compliance en participatie het meest voor de hand liggend en ook wenselijk zijn.

Dit project heeft positieve impulsen gegeven aan de beweging die de afgelopen jaren op gang is gebracht om een cultuur van gezond en veilig werken te realiseren. Zo is het bestaande netwerk van in- en externe ambassadeurs rond deze beweging verder gegroeid.

Eén van de belangrijke opbrengsten van dit project is de toolbox “Gezond- en veiligheidscultuur”, waarin de door het netwerk aangedragen ervaringen en instrumenten zijn gebundeld. Deze toolbox biedt voorbeelden en inzichten die zijn ontleend aan de praktijk en onderbouwd door wetenschappelijk onderzoek. Ze dienen ter inspiratie om actief te werken aan een cultuur van gezond en veilig werken.

Bij het toezicht op Brzo-bedrijven vindt al een inschatting van de veiligheidscultuur plaats. Deze inschatting is één van de elementen die gebruikt worden om Brzo-bedrijven te ranken. De ranking wordt gebruikt voor het bepalen van de toezichtslast. Op die manier krijgen bedrijven die onder de maat presteren de meeste (inspectie)aandacht. Het inschattinginstrument geeft aan hoe de veiligheidscultuur beoordeeld is en hoe het bedrijf zich verhoudt ten opzichte van andere Brzo-bedrijven.

Een ander voorbeeld van een interventie in de veiligheidscultuur is de aanpak in de metaalsector. Hier besteedt de Inspectie meer aandacht aan veiligheidsbewust gedrag van de metaalbewerkers zelf. Zo vinden er in de pilot contextrijk inspecteren plaats. Dit gebeurt tijdens en na afloop van inspecties en in kantinegesprekken met medewerkers. Ook heeft de Inspectie de aandacht voor gezond en veilig werken in de curricula van het beroepsonderwijs bevorderd.

Voortbordurend op het project ‘een cultuur van gezond en veilig werken’ wordt de implementatie en verdere concretisering ervan binnen de Inspectie het komende jaar verder in gang gezet.

Een moedige en bijzondere keuze

Op 13 augustus 2014 vindt bij Xycarb Ceramics in Helmond een dodelijk arbeidsongeval plaats. Tijdens onderhoudswerkzaamheden aan een reactor die gevuld is met argongas gaat het mis. Twee mensen, Toon en Tonny, komen daarbij om het leven. De Inspectie stelt een uitgebreid proces-verbaal op, waarin de toedracht nauwkeurig en gedetailleerd wordt beschreven. Naast het onderzoek van de Inspectie en de strafrechtelijke vervolging van het bedrijf die heeft geleid tot een onherroepelijke sanctie van € 150.000,- waarvan de helft voorwaardelijk, hebben nabestaanden in positieve zin druk uitgeoefend.

In 2017 verschijnt het boek *‘Toon, de impact van een dodelijk arbeidsongeval’*. Daarin vertellen Karien van der Loo-van de Sande en Patrick van de Sande, respectievelijk echtgenote en zwager van Toon, hun verhaal. Het is een moedige en bijzondere keuze die de echtgenote en zwager gemaakt hebben om hun boosheid en verdriet om te zetten in een sterke energiebron voor een dialoog met de werkgever. Ze realiseren zich dat hoge boetes niets oplossen als er niet veiliger in het bedrijf gewerkt wordt. Ze gaan het gesprek aan met het moederbedrijf in Duitsland. De uitkomst is bijzonder te noemen. Op de vestiging in Helmond wordt er nu jaarlijks minimaal € 20.000 in veiligheidsprogramma’s geïnvesteerd. En ieder jaar wordt de productie één dag stilgelegd om tijd te besteden aan veiligheid: brandoefeningen, leren reanimeren, lezingen en met elkaar in gesprek gaan over veiligheid.

Hun keuzes en ervaringen zijn ook voor de Inspectie een inspiratiebron geweest om – samen met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid – een project op te zetten over de cultuur van gezond en veilig werken.

Andere kenmerkende resultaten

Op het terrein van gezond en veilig werken zijn in 2017 een aantal kenmerkende resultaten te melden. Daarbij kan worden gedacht aan druk uitoefenen op slecht presterende bedrijven, samenwerking met andere diensten, aandacht voor goed opdrachtgeverschap, handhavingscommunicatie en preventieve activiteiten via onder andere zelfinspectietools, arbocatalogi, acteren op meldingen en voorlichting in het beroepsonderwijs en aan nieuwe markttoetreders.

Hoge naleving bij herinspecties in de metaalsector

De Inspectie constateert dat er bij enkele – aanvankelijk zeer slecht presterende – metaalbedrijven na fors ingrijpen door de Inspectie een positieve omslag naar goede arbeidsomstandigheden heeft plaatsgevonden. Druk zetten en houden blijkt bij deze bedrijven een verbetering in gang te hebben gezet. Zo blijkt uit herinspecties bij metaalbedrijven met zwaardere overtredingen, dat tweederde van die bedrijven de naleving dan wel op orde heeft. Gegeven de risicogerichte selectie is dat een goed resultaat. In 2017 heeft de Inspectie 250 leerwerkbedrijven extra geïnformeerd over het kennisspel Healthy Metal en is de Campagne ‘Gezond en veilig leren in de metaal’ van start gegaan.

Samenwerking voor tegengaan illegale asbestsaneringen

Voor het toezicht op illegale asbestsaneringen werkt de Inspectie nog intensiever samen met de Omgevingsdienst NL. Dat heeft onder meer geresulteerd in de verbetering van een bestaand barrièremodel van de Omgevingsdienst NL, waarmee illegale saneringen verhinderd of opgespoord kunnen worden.

De Omgevingsdiensten tippen de Inspectie regelmatig over saneringswerkzaamheden die op een onveilige manier worden uitgevoerd, bijvoorbeeld door een werkbak aan een hijskraan te bevestigen.

Tegengaan werkdruk in de onderwijssector en bij Justitiële Instellingen

De zelfinspectietools op internet (zoals die van werkdruk en ongewenst gedrag die in 2017 bijna 25.000 keer werd bezocht) zijn vormen van voorlichting die zich richten op de bewustwording van werkgevers. De zelfinspectietools helpen werkgevers en werknemers bij het nemen van maatregelen om werkdruk en ongewenst gedrag te voorkomen of aan te pakken.

Spanningsloos werken

In de sector grond- weg- en waterbouw is in een gezamenlijk programma ‘Werken onder Spanning’ (WOS), met procesaannemers en ProRail het spanningsloos werken bij onderhoud of herstel aan bovenleidingen gerealiseerd.

Duidelijkheid voor opdrachtgevers in de bouw

De bouwprocesbepalingen die in januari 2017 zijn aangescherpt, geven meer duidelijkheid aan de opdrachtgevers en zijn voor de Inspectie beter handhaafbaar. Op basis van inspecties bij het Rijksvastgoedbedrijf constateert de Inspectie dat dit bedrijf zijn verplichtingen op meerdere gebieden concreter kan invullen. Dat heeft ertoe bijgedragen dat het Rijksvastgoedbedrijf een handleiding voor opdrachtgevers en V&G-modellen heeft ontwikkeld.

Nieuwe toetreders geïnformeerd

De Inspectie heeft nieuwe toetreders in de zorg- en welzijnssector (waaronder de thuiszorg) en in de horeca actief gewezen op hun verplichtingen als nieuwe werkgevers. Bovendien zijn deze toetreders geïnspecteerd. Bij 38% van de in 2017 geïnspecteerde nieuwe werkgevers heeft de Inspectie een handhavingsinstrument ingezet. De voorlichting en inspecties worden doorgaans positief ontvangen door de startende werkgevers, die ook via het ‘Ondernemersplein’ zijn geïnformeerd over arbozorgverplichtingen en het belang daarvan.

Arbocatalogi door de Inspectie getoetst en van kracht geworden

Sociale partners kunnen in een arbocatalogus aangeven met welke maatregelen de doelvoorschriften van de Arbowet gerealiseerd kunnen worden. De Inspectie gebruikt deze catalogi als referentiekader bij handhaving. De Inspectie heeft in 2017 een flink aantal arbocatalogi positief getoetst. Dit wil zeggen dat de inhoud voldoet aan wet- en regelgeving en niet strijdig is met beleid. Voorbeelden van sectoren met een in 2017 positief getoetste arbocatalogus zijn de metaalsector (‘veilige werkwijze gevaarlijke stoffen’), de sector brood, koek en snoep (‘asbest in ovens’) en de sector Zorg en Welzijn waar arbocatalogi voor kinderopvang, Universitair Medische Centra, verpleeg- en verzorgingstehuizen, thuiszorg en huisartsenzorg positief zijn getoetst.

Mario van Mierlo

VNO-NCW en MKB-Nederland

Eerst advies, dan pas boete

De Directie Sociale Zaken van VNO-NCW en MKB-Nederland houdt zich bezig met sociaal beleid dat relevant is voor werkgevers. Mario van Mierlo behartigt binnen zijn directie de portefeuille Arbeidsomstandigheden, waarvoor hij geregeld samenwerkt met de Inspectie. “Het toezicht is geslaagd als er een voorspellende werking van uitgaat.”

Van Mierlo streeft binnen zijn portefeuille naar gezonde en veilige werkomstandigheden, doelen die hij deelt met de Inspectie. Dat kwam bijvoorbeeld naar voren toen VNO-NCW en MKB-Nederland afgelopen jaar samen met de vakbeweging en de Inspectie een brief schreven aan de staatssecretaris. Aanleiding was onderzoek van de Gezondheidsraad naar gezondheidsproblemen die worden veroorzaakt door nachtwerk. “In die brief hebben we uitgelegd hoe de nadelige gevolgen van nachtarbeid enigszins kunnen worden ondervangen, bijvoorbeeld door te kijken naar mogelijkheden om anders te roosteren.”

Nieuwe Arbowet

Eén van de grote veranderingen waarmee werkgevers in 2017 te maken kregen was de wijziging van de Arbeidsomstandighedenwet. De vernieuwde wet riep logischerwijs vragen op. VNO-NCW en MKB-Nederland wilden duidelijkheid scheppen. “Wij hebben een brochure gemaakt en vijf regionale bijeenkomsten gehouden. Zo wilden we onze leden zo volledig mogelijk informeren over de wetwijzigingen, zoals de invoering van het basiscontract en de mogelijkheid voor werknemers om een second opinion van een andere bedrijfsarts te vragen. De Inspectie heeft op die bijeenkomsten haar rol bij het toezicht op en de handhaving van de nieuwe Arbowet

toegelicht. Om werkgevers duidelijk te maken wat ze kunnen verwachten, vertelde de Inspectie hoe ze in bepaalde gevallen zal optreden. Die voorspellende werking van de Inspectie is heel belangrijk.”

Communicatie

Volgens Van Mierlo is zulke communicatie cruciaal om de kennis van werkgevers en werknemers over het toezicht op en de handhaving van de arbowet- en regelgeving te vergroten. “Het is belangrijk dat bedrijven het beleid van de Inspectie kennen. Zo komen werkgevers en werknemers niet voor verrassingen te staan en blijven ze gemotiveerd om veilig en gezond te werken. Duidelijkheid en deskundigheid zijn voor bedrijven belangrijke ingrediënten van toezicht: het moet vanzelfsprekend zijn dat de Inspectie weet waar het over gaat.”

Boetes voorkomen

Naast goede communicatie is het volgens Van Mierlo belangrijk dat de Inspectie werkgevers ruimte geeft om te leren. “De Inspectie moet een cultuur stimuleren waarin mensen risico’s kunnen melden en kunnen leren hoe ze met die risico’s kunnen omgaan. Daarbij is het belangrijk te voorkomen dat de Inspectie direct boetes uitdeelt. Eerst moet de Inspectie deskundig advies geven aan bedrijven, zodat zij een veilige werkwijze kunnen hanteren.”

4

Bestaanszekerheid

Focus op kwetsbare groepen: inkomensondersteuning en participatie

De Inspectie houdt systeemtoezicht op het domein werk en inkomen. Dit is toezicht op de doeltreffendheid van de uitvoering van wettelijke taken door het UWV, de SVB en de gezamenlijke gemeenten en instellingen en diensten die werkzaamheden verrichten die verband houden met deze taken.¹⁶

Het toezicht van de Inspectie is signalerend van aard. Dat wil zeggen niet handhavend of corrigerend, maar gericht op verbetering door middel van het informeren van de bewindspersonen van het ministerie van SZW en vooral de betreffende uitvoerders.

Naast het toezicht gericht op het domein werk en inkomen maakt de Inspectie ook deel uit van het samenwerkend Toezicht Sociaal Domein. Hierin houden de vier rijksinspecties in het sociaal domein integraal toezicht op de uitvoering van de gedecentraliseerde wetten door gemeenten. Daarbij brengt iedere inspectie de eigen taken, bevoegdheden en expertise in. Voor een gezamenlijk optreden van ten minste twee inspecties in het sociaal domein is de voorwaarde dat de aard van de problematiek meerdere sectoren raakt. De resultaten uit 2017 van het samenwerkend toezicht staan beschreven in deel 2 bij programma 9b.

In 2017 heeft de Inspectie, vanuit haar eigen taak, drie onderzoeken afgerond naar de ondersteuning die gemeenten bieden op het terrein van werk en inkomen aan kwetsbare groepen.¹⁷

De onderzoeken laten zien dat participatie voor kwetsbare groepen vaak op de laatste plaats komt. Er is pas aandacht voor participatie op het moment dat de problemen op andere terreinen, zoals inkomen en zorg, zijn aangepakt. Hierdoor zijn klanten vaak een te lange tijd niet actief op de arbeidsmarkt of in de maatschappij.

Verder constateert de Inspectie dat het contact tussen professional en klant tekortschiet. Inkomensconsulenten zijn voor klanten en professionals moeilijk toegankelijk. Burgers worstelen met een complex aanvraag- en uitvoeringsproces en gemeenten bieden daarbij niet altijd de juiste ondersteuning. Bij de professionals van het sociaal wijkteam is niet altijd voldoende kennis op het terrein van inkomen aanwezig.

Een andere belangrijke bevinding is dat zelfredzaamheid, dat centraal staat in veel dienstverlening, voor professionals een lastig te hanteren begrip is. Professionals schatten de zelfredzaamheid van klanten verschillend in. Er is regelmatig sprake van over- of onderschatting van de zelfredzaamheid van een klant. Hierdoor krijgen klanten onvoldoende hulp of worden ze juist teveel bij de hand genomen.

Tot slot blijkt dat de integraliteit van de dienstverlening langzaam op gang komt. Professionals die betrokken zijn bij het toegangs- en uitvoeringsproces blijven over het algemeen binnen hun eigen taakveld. De dienstverlening is vaak versnipperd en er is weinig onderling overleg en overdracht. Daardoor ontbreekt een totaalbeeld van een klant. Ook zijn professionals onvoldoende op de hoogte van elkaars taakopvattingen en verantwoordelijkheden. Dit geldt voor professionals van zowel gemeentelijke afdelingen als andere betrokken organisaties, zoals sociale wijkteams. Er ontbreekt iemand die het gehele proces van de klant overziet en ervoor zorgt dat de nodige actie wordt ondernomen.

In de drie onderzoeken ziet de Inspectie ook dat gemeenten aan de slag gaan om de samenwerking tussen partijen te verbeteren. Met de gemeente Amsterdam heeft de Inspectie een workshop gegeven op het najaarscongres van Divosa. Verder zijn er verschillende artikelen gepubliceerd over samenwerking tussen partijen. Ook zijn de onderzoeken in de vorm van workshops gepresenteerd aan ongeveer 40 gemeenten die meededen aan de kennismiddag. De onderzoeken en activiteiten waren voor individuele gemeenten aanleiding tot het doorvoeren van verbeteringen.

¹⁶ Artikel Artikel 9 en 37 van de Wet SUWI.

¹⁷ 'Hobbels op weg naar inkomensondersteuning' (over de toegang en uitvoering van inkomensondersteunende voorzieningen); 'Bijdrage W&I aan integrale ondersteuning van jongeren uit de jeugdhulp die 18 worden' (over de overgang van jeugdhulp naar ondersteuning vanuit de Participatiewet); *Werk en Inkomen als partner in integrale dienstverlening: een moeizame relatie* (over de gemeentelijke dienstverlening aan gezinnen met multiproblematiek en aan dak- en thuislozen).

5

Ongevallen, klachten, meldingen, verzoeken, opsporing en signalen

Start nieuwe programma's

De Inspectie is in 2017 begonnen met het programma 'Arbo reactief'. Daarin worden alle ongevallen, klachten, meldingen en verzoeken om ontheffingen van verbodsbepalingen ondergebracht. Het doel van het programma is efficiënter werken en effectiever aanpakken.

Ook is in 2017 een programma gestart dat zich richt op mogelijke overtredingen op het terrein van eerlijk werk (WML, Atw, Waadi, Wav) in die sectoren waarin de Inspectie geen actieve programma's heeft.

5.1 Ongevallen

In 2017 steeg het aantal ongevalsmeldingen met 12%. Het aantal meldingsplichtige en in onderzoek genomen ongevallen steeg met 7% naar ruim 2.500. Het aantal dodelijke arbeidsongevallen daalde gelukkig weer van 70 naar 50 in 2017, een niveau vergelijkbaar met dat van 2015. De Inspectie onderzoekt alle meldingen van arbeidsongevallen met dodelijke afloop, ziekenhuisopname van minimaal één nacht en arbeidsongevallen waarbij blijvend letsel wordt verwacht.

Het meerjarig en internationaal perspectief op arbeidsongevallen liet decennialang een daling zien. Dit was het gevolg van technologische ontwikkelingen, wat onder meer leidde tot veiligere machines, groei van de dienstensector, meer aandacht voor ergonomie en fysieke belasting en het invoeren van de arbozorgverplichtingen. Zoals de Risico Inventarisatie & Evaluatie (RI&E), een plan van aanpak en het aanstellen van deskundigen. Eind vorige eeuw zette een stabilisatie in van het aantal ongevallen, gevolgd door een lichte daling tijdens de crisisjaren 2008-2014. Maar sinds de tweede helft van 2015 stijgt het aantal ongevallen. Een trend die zich dus in 2017 heeft voortgezet met 7%.

De meest waarschijnlijke oorzaken van de groei van het aantal arbeidsongevallen zijn de opgaande fase van de conjunctuur, de flexibilisering van de arbeidsmarkt, het inschakelen van minder ervaren arbeidskrachten en het feit dat mensen langer doorwerken. De effecten van een beweging in de richting van een hoogconjunctuur zijn met name te zien in vier grote risicosectoren, te weten industrie, bouw, handel, en transport en logistiek.

Een gebruikelijke manier van werken¹⁸

Voor het plaatsen en monteren van een afzuiginstallatie in een werkruimte heeft de opdrachtgever een zzp'er ingehuurd. Deze opdrachtnemer heeft voor deze klus vervolgens een collega-zzp'er ingehuurd.

Laatstgenoemde persoon is het slachtoffer van het dodelijk ongeval. Omdat het slachtoffer onder het gezag van de opdrachtnemer werkte, was er sprake van een arbeidsverhouding. De werkzaamheden moesten op hoogte worden uitgevoerd. De opdrachtnemer had aan de opdrachtgever laten weten dat voor deze werkzaamheden een hoogwerker vereist is. Hij heeft de opdrachtgever gevraagd of deze voorhanden is. De opdrachtgever heeft hierop laten weten dat een hoogwerker niet nodig is vanwege de aanwezigheid van een vorkheftruck met containerbak.

De werkzaamheden worden uitgevoerd – zoals wel vaker – met behulp van de vorkheftruck. Tijdens de werkzaamheden kantelt de materiaalcontainerbak en het slachtoffer valt eruit. De materiaalbak valt door de gebrekkige zekering van de lepels van de vorkheftruck op het slachtoffer. Men heeft zich kennelijk laten leiden door de wijze waarop eerder in het verleden het arbeidsmiddel werd gebruikt.

De opdrachtnemer heeft VCA-basis¹⁹ gevolgd. Daarin wordt onder meer aandacht geschonken aan de veiligheidsaspecten van vorkheftrucks. De opdrachtnemer en het slachtoffer zijn vooraf niet geïnstrueerd over het gebruik van het arbeidsmiddel. De gebruikershandleiding van de vorkheftruck, waarin staat dat de vorkheftruck nooit mag worden gebruikt voor het heffen, ontbreekt.

¹⁸ Inspectie SZW intern (dossier dodelijk arbeidsongeval)

¹⁹ VCA diploma staat voor diploma VGM-Checklist Aannemers en een opleiding over veilig werken voor beroepen in industrie bouw en landbouw

In de bouwsector uit zich dat al in een tekort aan personeel bij een oplopende orderportefeuille. Het is voorstelbaar dat dit leidt tot hogere werkdruk, inzet van minder gekwalificeerd personeel en daarmee grotere risico's op ongevallen.

De ongevalsrapportages van de Inspectie zijn nuttig voor zowel slachtoffer als werkgever. Helderheid over wat er is gebeurd, kan helpen bij de verwerking van het leed en bij de juridische afhandeling. Belangrijker nog is dat de rapportages kunnen helpen herhaling te voorkomen, doordat er van het voorval wordt geleerd en er maatregelen worden genomen. De Inspectie ondersteunt bedrijven om dit moment te benutten voor het stimuleren van een cultuur van veilig en gezond werken.

5.2 Klachten, meldingen en verzoeken

De Inspectie heeft één centraal meldpunt waar elke burger, werknemer, werkgever of instantie meldingen kan doen. Los van de in de vorige paragraaf beschreven ongevalsmeldingen ontvangt de Inspectie ook klachten en signalen over arbeidsomstandigheden, arbeidstijden, onderbetaling, vermoedens van illegale tewerkstelling en andere vormen van regelovertreding. Het informatieknooppunt van het ministerie van SZW, dat onderdeel is van het centrale meldpunt, heeft als taak het veredelen en doorgeleiden van signalen over fraude naar ketenpartners in de opsporing.

Nadat het aantal klachten en meldingen (exclusief de ongevalsmeldingen) bij het centrale meldpunt over arbeidsomstandigheden en naleving van arbeidswetten in 2016 sterk was gestegen, daalde het in 2017 weer met 16% naar ruim 7.100 klachten en signalen. Uiteindelijk bleven er (exclusief de ongevalsmeldingen) iets meer dan 2.200 onderzoekswaardige zaken over. In totaal zijn er zo'n 900 onderzoeken naar klachten en meldingen over arbeidsomstandigheden en arbeidstijden afgesloten en bijna duizend klachten en meldingen over het wettelijk minimumloon, illegale tewerkstelling of uitzendregelgeving.

De Inspectie drukt de noodstop in

De Inspectie acteert bij markttoezicht ook op meldingen. Zo heeft de Inspectie naar aanleiding van een melding over noodstoppen van een Nederlandse fabrikant de handel in deze producten stilgelegd. De betreffende fabrikant heeft het ontwerp verbeterd en de reeds geleverde noodstoppen op eigen kosten aangepast.

5.3 Opsporing

SZW-terrein

De Inspectie beschikt over een eigen Bijzondere Opsporingsdienst (BOD), die zich richt op de aanpak van zware en ondermijnende misdaad op SZW-terrein. Voorbeelden zijn mensenhandel (uitbuiting), georganiseerde illegale tewerkstelling, schijnconstructies in relatie tot grove benadeling van vaak kwetsbare werknemers, gefingeerde dienstbetrekkingen en opzettelijke nalatigheid bij ernstige arbeidsongevallen. Bij de aanpak van dit type ernstige zaken is het strafrecht aan de orde.

Complexe constructies kunnen vaak alleen met diepgaand opsporingsonderzoek worden blootgelegd. Bij ondermijnende misdaad gaat het er immers om dat criminelen hun praktijken verhullen. Terwijl juist hiermee het sociale stelsel en de werking van de arbeidsmarkt ernstige schade wordt toegebracht. In dit verband is ook vaak sprake van witwassen van crimineel verkregen vermogen. Afpakken van criminele winsten is een belangrijk aspect van de strijd tegen dergelijke misstanden.

De Inspectie beoordeelt meldingen en signalen van ondermijnende misdaad. Daartoe wordt een uitgebreid netwerk onderhouden en zijn procesafspraken gemaakt met ketenpartners. Informatie wordt breed ingewonnen, geanalyseerd en beoordeeld op relevantie in het kader van een strafrechtelijke interventie.

Omdat strafrechtelijke opsporing gebeurt onder het gezag van het Openbaar Ministerie (OM) worden er met het OM jaarlijks afspraken gemaakt over soort en aantal opsporingsonderzoeken. De afspraken zijn vastgelegd in handhavingsarrangementen. Naast zelfstandig gestarte opsporingsonderzoeken is in 2017 ook diverse keren geparticipeerd in een integrale overheidsaanpak. Daarbij wordt een zaak samen beoordeeld – bijvoorbeeld binnen een Regionaal Informatie en Expertise Centrum – en wordt gezocht naar mogelijkheden om het malafide gedrag vanuit verschillende hoeken en met verschillende instrumenten te verstoren.

Door gerichte accountwerkzaamheden en inwintactieken werden in 2017 een kleine 200 signalen en meldingen van grove misstanden ontvangen en geregistreerd. Dit betroffen zo'n tachtigtal signalen over mensenhandel, een twintigtal over mensen-smokkel, een dertigtal over georganiseerde uitkeringsfraude, een tiental over fraude op het gebied van arbeidsomstandigheden en een vijftigtal

over ernstige arbeidsmarktfraude met ernstige benadeling door onderbetaling en overwerk, schijnzelfstandigheid en/of fraude met subsidies.

Zo'n honderd zaken zijn overgedragen aan het OM ten behoeve van voorbereiding voor strafrechtelijk onderzoek. Er zijn 45 strafrechtelijke onderzoeken uitgevoerd. Tegen meer dan honderd verdachten is proces-verbaal opgemaakt. Bij afsluiting van het jaar waren nog zo'n veertig opsporingsonderzoeken in behandeling. De dossiers zijn ingeleverd bij het OM. In een klein aantal opsporingsonderzoeken werd bijstand verleend aan andere opsporingsdiensten en in één geval aan een internationaal rechtshulpverzoek.

In opsporingsonderzoeken wordt zowel de maatschappelijk benadeling door criminele activiteiten ingeschat als het door verdachten wederrechtelijk verkregen voordeel. Tezamen was dat in 2017 circa €10 miljoen. Met deze ontnemingrapportages kan het OM de toegebrachte schade en het wederrechtelijk verkregen voordeel van verdachten ontnemen.

VWS-terrein

De Inspectie SZW is sinds 2014 de leidende opsporingsdienst naar zorgfraude. In 2017 heeft het ministerie van VWS besloten deze tijdelijke positionering van de opsporingsfunctie bij de Inspectie SZW definitief te maken, wat een duurzame taakverbreding voor de Inspectie betekent.

In 2017 werden er tien strafrechtelijke onderzoeken afgerond. De helft van deze onderzoeken richtte zich op fraude met pgb's. Bij de andere helft ging het om fraude met declaraties die betrekking hebben op zorg in natura. Daarnaast werden twee aparte, afgesplitste ontnemingsonderzoeken uitgevoerd, waarvan één als follow up van een pgb-onderzoek en één op het gebied van zorg in natura. Verder werd erin 2017 ook een project naar facilitators bij fraude in de zorg afgerond.

Een belangrijke ontwikkeling in 2017 was de totstandkoming van een Wpg-machtiging om schadebeperkende maatregelen door zorgfraude te kunnen nemen. Deze machtiging van de minister van Justitie en Veiligheid geeft de Inspectie de mogelijkheid om informatie uit lopende strafrechtelijke onderzoeken te delen met de ketenpartners in de aanpak van zorgfraude. Het doel van het delen van informatie is om ketenpartners in staat te stellen schadebeperkende maatregelen te nemen, zoals het stopzetten van betalingen.

De Inspectie wil met de inzet van haar interventie-instrumenten zoveel mogelijk effect bereiken. Daarmee is onlosmakelijk verbonden dat handhaving bijdraagt aan het fraudebestendig maken van wet- en regelgeving en de uitvoeringspraktijk. In een gezamenlijke signaleringsbrief van de ketenpartners in zorgfraude worden lessen en bevindingen uit uitgevoerde onderzoeken gedeeld met het ministerie van VWS.

De Inspectie heeft bijgedragen aan het European Healthcare Fraud & Corruption Network. Dit netwerk is een ledennetwerk van organisaties uit Europese lidstaten die op nationaal niveau fraude in de gezondheidszorg bestrijden. Door het delen van kennis en kunde op dit gebied worden leden in staat gesteld de fraude op nationaal niveau effectiever en efficiënter aan te pakken en elkaar snel te vinden bij grensoverschrijdende fraude.

Celstraf voor fraude met persoonsgebonden budgetten (pgb-en)

Er komen meerdere signalen binnen over een echtpaar dat een zorgbemiddelingsbureau runt. De Inspectie constateert dat het paar voor € 1,2 miljoen pgb heeft aangevraagd en de helft in eigen zak heeft gestoken. Het bureau doet alle communicatie voor de cliënten. Het geld wordt gestort op rekening van de cliënten, maar het echtpaar beschikt ook over de pinpassen en codes van de cliënten en haalt een deel van het gestorte geld meteen weer contant van de rekeningen af. De bedragen dekt het paar af met valse facturen. De cliënten zijn vooral ouderen uit de Turkse gemeenschap. Het echtpaar heeft medewerkers in dienst om zorg te verlenen. Maar zij werken niet echt. Ze hebben nep-arbeidscontracten. Die contracten zijn voor deze "werknemers" een manier om familie uit het buitenland te laten overkomen en de IND te misleiden met een beeld als of er voldoende inkomen is om garant te staan.

Het echtpaar krijgt 3,5 jaar cel en een beroepsverbod op dit terrein voor de komende vijf jaar. De ondernemer die valse facturen afdekte krijgt vijftien maanden cel (waarvan vijf voorwaardelijk). Een omgekochte ambtenaar krijgt een taakstraf van 150 uur.

5.4 Toetsen Arbocatalogi

Sociale partners in een branche kunnen in een arbocatalogus beschrijven met welke maatregelen de doelvoorschriften uit de Arbowet gerealiseerd kunnen worden. Een catalogus is een goed hulpmiddel om een plan van aanpak te maken dat hoort bij de Risicoinventarisatie en -evaluatie (RI&E). Veel branches hebben daarom naast de arbocatalogus ook een branche-RI&E ontwikkeld, waarmee de werkgever een RI&E kan maken.²⁰ De Inspectie toetst of de arbocatalogi niet strijdig zijn met wet- en regelgeving en beleid. Een van de belangrijkste preventieve instrumenten voor het toezicht is het werken met positief getoetste catalogi. De werkgevers weten welke concrete bedrijfsspecifieke maatregelen ze kunnen nemen om veilig en gezond te werken. De Inspectie gebruikt de arbocatalogi als referentiekader als ze een overtreding aantreft.

In 2017 zijn er twintig arbocatalogi positief getoetst; tien gedeeltelijk positief/negatief en twintig negatief. Twee arbocatalogi werden niet-ontvankelijk verklaard. Alle positief getoetste catalogi zijn te vinden op het Arboportaal.²¹

5.5 Toetsing nieuwe wet- en regelgeving

Heldere, eenduidige wet- en regelgeving is een noodzakelijke voorwaarde voor effectief toezicht en een effectieve handhaving. Daarom voert de Inspectie jaarlijks meerdere uitvoerbaarheids- en handhaafbaarheidstoetsen (U&H-toetsen) uit op nieuwe arbeidswetgeving.

Getoetst wordt ook of de wet- en regelgeving via schijnconstructies ontdoken kan worden. De toetsen bevatten veelal concrete voorstellen en aanbevelingen. In 2017 heeft de Inspectie zestien U&H-toetsen uitgevoerd.

Daarnaast voert de Inspectie jaarlijks meerdere toezichtbaarheidstoetsen (T-toetsen) uit op het terrein van de sociale zekerheid. Bij deze T-toetsen kijkt de Inspectie of het – met de voorgenomen wijziging(en) in wet- en regelgeving – mogelijk is om adequaat toezicht te houden. In 2017 heeft de Inspectie drie T-toetsen uitgevoerd. In een aantal gevallen leidde dat tot aanpassingen in de voorstellen.

5.6 Signalering

Signalering gaat over waarnemingen van nieuwe fenomenen, andere slachtoffer- of dadergroepen of nieuwe schijnconstructies in het inspectieveld. Bruikbare signalen worden door de Inspectie nader onderzocht, verrijkt en bekend gemaakt aan de leiding van de Inspectie en de betreffende beleidsdirectie. Bij signalering van ernstige fenomenen kan het signaal ook aan de bewindspersonen en de Tweede Kamer worden gestuurd.

De Inspectie heeft 50 opvallende klachten en meldingen nader onderzocht en verrijkt tot een signaal. Deze signalen zijn belangrijk voor de Inspectie, maar worden soms ook gebruikt om andere partijen (beleidsdirecties, overheidsinstanties en partijen in het toezichtveld) in te lichten.

Inspecteur: gevaarlijk werk voor kwetsbare werknemers

Een inspecteur constateert dat een werknemer uit de sociale werkvoorziening, die werkzaam is in de afvalverwerking en met een gevaarlijke machine werkt, daarover niet goed is voorgelicht. Een andere werknemer staat bloot aan kankerwekkende dieselmotorenemissies. Deze bevindingen monden uit in een stillegging. De Inspectie constateert vervolgens ook dat werknemers van de sociale werkvoorziening bij zes andere afvalbedrijven slecht tegen risico's zijn beschermd. Deze werknemers doen schoonmaak- en sorteerwerk, vegen bedrijfshallen of sorteren afval aan een lopende band. Geen enkel afvalbedrijf heeft in de Risico-Inventarisatie en -Evaluatie (RI&E) aandacht voor de risico's van de kwetsbare ingeleende werknemers. Inspecteurs treden ter plekke op met stilleggingen, kennisgevingen en waarschuwingen.

Het signaal van de inspecteur en de bevindingen van de vervolgactie bij andere afvalverwerkers geven aanleiding tot overleg met de betrokken beleidsmakers van het Ministerie. Zij gaan in gesprek met Cedris, de brancheorganisatie van de sociale werkvoorziening. Zo komt dit signaal ook terecht bij de leden van Cedris. Het signaal geeft uitleg over wat de leden moeten doen om te voorkomen dat kwetsbare werknemers bij uitlenen in gevaarlijke of ongezonde situaties terecht komen.

²⁰ www.rie.nl

²¹ www.arboportaal.nl

Veruit de meeste signalen waren afkomstig uit het programma Transport en Logistiek. Ze gingen onder meer over fysieke overbelasting, illegale tewerkstelling, moeilijk handhaafbare regelgeving en onveilige werkomstandigheden in deze sector. De signalen uit het programma Horeca en Detailhandel hadden betrekking op illegale tewerkstelling, onderbetaling, uitbuiting en intimidatie.

Ruim de helft van de signalen is binnen programma's opgepakt. Een kwart is terzijde gelegd of aangehouden, omdat deze signalen bij nadere analyse toch niet voldoende nieuw of (nog) onvoldoende onderbouwd waren. Acht signalen zijn verder verrijkt en met beleidsmakers gedeeld.

5.7 Samenwerking met andere toezichthouders

De Inspectie oefent haar toezicht uit in afstemming met andere toezichthouders en rijksinspecties. In het Regeerakkoord (2017) is opgenomen dat de diverse inspecties intensiever gaan samenwerken, zodat betere handhaving gepaard gaat met minder administratieve lasten en toezichtlasten. De Inspectie heeft evenals voorgaande jaren in 2017 hier breed invulling aan gegeven. Zo neemt de Inspectie deel aan het samenwerkend rijkstoezicht 'Samenwerkend toezicht Jeugd/Toezicht Sociaal Domein' voor integraal toezicht op de domeinen jeugd, maatschappelijke ondersteuning, participatie en inkomensondersteuning en de raakvlakken daartussen. Ook wordt het toezicht in Brzo+ verband door de Inspectie uitgevoerd in samenwerking met een aantal andere toezichthouders, zoals omgevingsdiensten en veiligheidsregio's.

Andere thema's waarop de Inspectie samenwerking zoekt, is op het vlak van uitwisseling van data. Zo vond in 2017 via onder andere Inspectieview Bedrijven uitwisseling van data plaats met rijksinspecties zoals NVWA, ILT en IGI.²² De data zijn ondermeer gebruikt voor het maken van object-/subjectselecties en andere vormen van risicoselectie.

De Inspectie werkt daarnaast op diverse thema's operationeel samen met andere inspectiediensten. Voorbeelden daarvan zijn terug te vinden in de programma's markttoezicht, transport en logistiek en PSA die zijn beschreven in deel 2 van dit jaarverslag.

De Inspectie heeft een aantal toezichtstaken bij andere rijksinspecties ondergebracht. Zo zijn de inspecteurs van de NVWA in de horeca medebevoegd voor het toezicht op de Arbowet en de Atw. Dezelfde bevoegdheid hebben de inspecteurs van de ILT in het wegtransport en transport over water. Het Staatstoezicht op de Mijnen neemt het toezicht op het BRZO, de Arbowet en de ATW in de winningsindustrie voor zijn rekening. Verder signaleren inspectiediensten naar elkaar waar ze overtredingen op een ander terrein denken waar te nemen.

Op de terreinen waar raakvlakken liggen, werkt de Inspectie samen met andere rijksinspecties, zoals de ILT. Het betreft dan onderwerpen zoals samenwerking in de luchtvaart, bijvoorbeeld met betrekking tot het toezicht op cabinelucht. Bij het toezicht op het gebruik van gevaarlijke stoffen zijn er raakvlakken wat betreft de risico's voor werknemers, transportveiligheid en de drinkwatervoorziening. Ook is de rapportage van de Inspectie over scheepsbouw en havens in 2017 besproken met de ILT. Dat heeft geleid tot verbeteringen.

Binnen de Inspectieraad neemt de Inspectie deel aan een aantal doe-coalities zoals de coalities rond ageing en rond privatisering van toezicht en certificering.

5.8 Samenwerking internationaal

Om in Nederland optimaal effect te bereiken werkt de Inspectie mee aan een aantal internationale netwerken. Ook in 2017 heeft de Inspectie aan verdere verdieping van de internationale samenwerking gewerkt.

Het Europees Platform tegen zwart werk

De Inspectie benut het Platform om de samenwerking met Europese partners op het terrein van eerlijk werk te versterken. Met steun van het Platform organiseerde de Inspectie een seminar over de aanpak van schijnconstructies. Samen met partners uit andere EU-landen werden ervaringen uitgewisseld. Een werkgroep van het Platform onder Nederlands voorzitterschap heeft aanbevelingen opgesteld voor verbetering van het systeem van informatie-uitwisseling over zwart werken. Die aanbevelingen heeft het Platform overgenomen. Nederland heeft verder meegedaan aan ondersteuningsmissies voor de inspectiediensten van Roemenië en Letland.

²² [link naar Inspectieview Bedrijven](#)

Eurodetachement IV

Dit EU-project over detachering van werknemers richt zich op het versterken van samenwerking tussen inspectiediensten van de lidstaten bij toezicht op tijdelijke arbeid in een andere lidstaat dan waar de werkgever is gevestigd. De Detacheringsrichtlijn legt voorwaarden vast die gelden voor werknemers binnen de EU die tijdelijk in een andere lidstaat werken. Bij de uitwisseling met België werd een onderzoek uitgevoerd op een bouwlocatie in België. Een lopend onderzoek van de Inspectie kon zo succesvol worden afgerond. In Polen werd onderzoek gedaan naar het oneigenlijk gebruik van stageovereenkomsten. Op een afsluitend seminar in 2018 zullen aanbevelingen worden gepresenteerd, op basis van de opgedane ervaringen met deze uitwisselingen.

Liaisonbureau Inspectie SZW

In 2017 verstuurde het Liaisonbureau van de Inspectie bijna 200 informatieverzoeken aan het buitenland en ontving het bureau bijna 100 verzoeken uit het buitenland. De basis voor deze verzoeken is de Detacheringsrichtlijn. De door de Inspectie opgevraagde informatie betreft onder meer loongegevens, arbeidscontracten, gewerkte uren en KvK-gegevens van ondernemingen die tijdelijk in Nederland diensten verrichten.

Benelux-samenwerking

De Inspectie werkt in Benelux-verband samen met Belgische en Luxemburgse inspectiediensten om grensoverschrijdende uitzendconstructies in kaart te brengen en aan te pakken. Daarmee wordt eerlijk werk en de juiste afdracht van sociale premies in de Benelux-landen bevorderd. Er worden gezamenlijke risicoanalyses gemaakt en er wordt informatie uitgewisseld. In 2017 is een gezamenlijk onderzoek ingesteld tegen een malafide uitzendconstructie. De Inspectie, de Belastingdienst, het UWV, de SVB en diverse Belgische inspectiediensten werkten hieraan mee. In Nederland en België werden gelijktijdig inspecties uitgevoerd. Zo is grensoverschrijdende fraude gedetecteerd en aangepakt.

Werken in België en in Nederland in de Ziektewet

Een controle op een bouwplaats in België levert resultaten op in Nederland. De bouwplaats had al de aandacht van de Belgische inspectiedienst. Omdat er Nederlandse bouwvakkers werken, is contact gezocht met de Nederlandse Inspectie. Een Haags uitzendbureau zou de bouwvakkers leveren aan de aannemer in België.

Tijdens de controle werken er, naast de eigenaar van het uitzendbureau, ook zes Nederlandse werknemers op de bouwplaats. Ze staan geen van allen geregistreerd bij het uitzendbureau, maar zijn wel ingeleend via het uitzendbureau. Uit nader onderzoek blijkt dat drie van de zes werknemers een ziektewet-uitkering hebben en dat al eerder (vermoedelijk zo'n 30) werknemers met een uitkering in België te werk waren gesteld. De Inspectie onderzoekt of er sprake was van onderbetaling. Het UWV stelt een onderzoek in naar de mogelijk onrecht verkregen uitkering en zal bij overtreding de teveel betaalde uitkering terugvorderen van de werknemers. Ook legt het UWV mogelijk een boete op wegens overtreding van de inlichtingenplicht. De Belastingdienst gaat de uit deze actie verkregen informatie nader beoordelen voor het naheffen en innen van belastingen en premies.

Senior Labour Inspectors Committee

De Inspectie heeft in 2017 meegedaan aan diverse werkgroepen van het Senior Labour Inspectors Committee (SLIC). Dit is een samenwerking van alle inspectiediensten in de EU op het terrein van veilig en gezond werken. Als lid van de werkgroep die aandacht vraagt voor de risico's van blootstelling aan gevaarlijke stoffen werkte de Inspectie mee aan de ontwikkeling van de Europese Roadmap on Carcinogens. De Inspectie werkte ook mee aan de voorbereiding van de bijbehorende themabijeenkomst in Bulgarije in 2018.

Op het kennisplatform van het SLIC, de Knowledge Sharing Site, werden een kleine vijftig vragen gesteld. Dit is een stijging van ruim 25% ten opzichte van 2016. De Nederlandse Inspectie stelde vragen aan de collega-inspectiediensten in Europa over het toezicht op het labelen van containers en pijpleidingen met gevaarlijke stoffen en over de preventie van valgevaar bij het werken op autotreinen.

6

Organisatie

6.1 Vakmanschap en effect

Op 1 juli 2017 is de structuur van de Inspectie veranderd in een matrixorganisatie. De nieuwe structuur illustreert de pijlers van de organisatie: enerzijds programma's om wendbaar en flexibel effect te sorteren op 'eerlijk, gezond en veilig werken en bestaanszekerheid voor iedereen', anderzijds vakgroepen waarin de professionals zichzelf en de organisatie blijvend ontwikkelen.

Er wordt geïnvesteerd in vakmanschap en leiderschap. Binnen de programma's maakt ieder programmteam een plan om zoveel mogelijk effect te behalen. Dat gebeurt met behulp van relevante disciplines die de Inspectie in huis heeft en met de relevante andere diensten die eveneens inspecties bij bedrijven uitvoeren. Het gaat daarbij om de Belastingdienst en overige partners, zoals die ook in bijvoorbeeld de landelijke stuurgroep interventieteams meedoen. Het programmteam beziet welke trainingen en activiteiten bijdragen aan het behalen van het optimale effect. De vakgroepen gebruiken deze input om de opleidingen op de lange termijn vorm te geven. Inmiddels is in het regeerakkoord Rutte III besloten dat de Inspectie vanaf 2018 fors wordt uitgebreid. In hoofdstuk 5 van het Jaarplan 2018 van de Inspectie is een eerste beeld gegeven over deze uitbreiding.

6.2 Informatievoorziening

De Inspectie heeft een bestaande, goed functionerende infrastructuur voor informatievoorziening en geautomatiseerde ondersteuning van het inspectieproces. Medewerkers van de front office, inspecteurs, analisten en overige medewerkers leggen meldingen en inspectiehandelingen vast in systemen. Deze ondersteunen de verschillende stadia van het werkproces. Dat proces leidt onder andere tot het opmaken van een boeterapport, het versturen van het boeterapport aan de werkgever, het gelijktijdig versturen van het boeterapport aan de boete-oplegger (zie paragraaf 6.4), het vervolgens opmaken van een boetebeschikking en bezwaar en beroep.

De ontwikkeling van de bestaande infrastructuur, die vooral de werkprocessen ondersteunt, zal de komende jaren gericht zijn op het toevoegen van meer analysemogelijkheden en het verder ondersteunen van gegevenstoegang bij inspectiewerk op locatie.

6.3 Boetes, dwangsommen en inning

Binnen de Inspectie heeft de afdeling Boete, Dwangsom en Inning (BDI) de bevoegdheid om – namens de minister van SZW – bij overtreding van diverse arbeidswetten een sanctie op te leggen in de vorm van een geldboete of een dwangsom en de invordering daarvan te realiseren. Ook bereidt zij waarschuwingen voor en beschikkingen tot stillegging van werkzaamheden in verband met recidive en maakt deze bekend.

De Inspectie heeft BDI organisatorisch losgekoppeld van de toezichthoudende directies. Zo wordt de wettelijk vereiste functiescheiding gegarandeerd tussen degene die de overtreding vaststelt en deze in een boeterapport vastlegt en degene die de boete oplegt.

Naar aanleiding van uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State is – vanuit het oogpunt van evenredigheid van de boete-oplegging – het bestaande matigingsbeleid van de Arbowet en de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) fijnmaziger vastgesteld. Hiervoor zijn de Beleidsregel boeteoplegging Arbeidsomstandighedenwetgeving en de Beleidsregel boeteoplegging Wav aangepast. Dit leidt ertoe dat er meer maatwerk wordt geleverd om tot een evenredige boetehoogte te komen. Daarnaast zijn er in de beleidsregels Wav specifieke verhogende gronden opgenomen. Verder heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State een uitspraak gedaan over de hoogte van het boetenormbedrag voor de Wav. Dit heeft tot meer matigingen geleid.

Bij de Arbowet is in 23% van de zaken overgegaan tot matiging, ook voor verminderde financiële draagkracht.

Bij de Wav is in 74% van de zaken een verhogende grond of matigingsgrond – ook voor de verminderde financiële draagkracht – toegepast:

- in 27% van de zaken zijn zowel één of meerdere verhogende- en/of matigingsgronden toegepast;
- in 18% van de zaken zijn alleen verhogende gronden toegepast;
- in 29% van de zaken is het boetenormbedrag verlaagd en zijn in een aantal zaken één of meerdere verhogende- en/of matigingsgronden toegepast.

Naar aanleiding van verstuurde kennisgevingen heeft BDI in 41% van de zaken een zienswijze ontvangen. De inhoud van de zienswijzen is – sinds de invoering van de Wet aanscherping handhaving en sanctiebeleid SZW-wetgeving in 2013 – meer juridisch en uitgebreider geworden. Dit omdat belanghebbenden zich in dit stadium vaker laten bijstaan door juristen. De zienswijzen worden door BDI juridisch gewogen. Dit kan tot gevolg hebben dat de boete (verder) wordt gematigd, of zelfs dat er wordt besloten tot een beschikking zonder boeteoplegging.

In 11% van de boetezaken is besloten niet over te gaan tot boeteoplegging, omdat er sprake was van onder meer onvoldoende bewijs of het ontbreken van verwijtbaarheid (100% matiging).

In 2017 heeft de Inspectie 2.898 boetebeschikkingen verzonden. Dit is een daling van 16% ten opzichte van 2016. Het opgelegde boetebedrag bedroeg in 2017 € 30,4 miljoen, negen miljoen minder dan in 2016. Deze daling is te verklaren door een piek in 2016 in de boeteafhandeling door een inhaalslag met inzet van extra capaciteit. In 2015 was het boetebedrag € 28,8 miljoen.

Resultaten programma's

Inspectie SZW

De Inspectie werkt programmatisch. Een programma bestaat uit een meerjarige mix van activiteiten, gericht op het aanpakken van de grootste risico's en het behalen van gestelde doelen.

Daarbinnen hanteert de Inspectie een thematische benadering (bijvoorbeeld gevaarlijke stoffen of arbeidsuitbuiting) en een sectorbenadering (bijvoorbeeld de metaal of de uitzendsector). Ook voert de Inspectie stelseltoezicht uit door onderzoeken uit te voeren naar de werking en effecten van het stelsel van werk en inkomen.

De Inspectie inspecteert, doet onderzoek, communiceert, oefent druk uit op opdrachtgevers en bevordert een ketenaanpak en samenwerking. De Inspectie hanteert bij de wetshandhaving een zogenoemde escalatieladder met stapsgewijs steeds zwaardere handhaving.

Het toezicht wordt uitgeoefend met andere rijksinspecties, de Belastingdienst, gemeenten, IND, UWV en SVB. Onder leiding van het OM werkt de Inspectie samen in strafrechtelijk onderzoek. Het bevorderen van naleving en de realisatie van de doelstellingen en het beoogd maatschappelijk effect gebeurt samen met belanghebbenden, zoals sociale partners, ketenorganisaties en kennisorganisaties.

Het Jaarplan 2017 toont per programma de beoogde resultaten die bijdragen aan het maatschappelijk effect van eerlijk, veilig en gezond werken en bestaanszekerheid voor iedereen. Dit deel van het jaarverslag geeft een toelichting op de realisatie van de beoogde resultaten voor 2017. De volgorde is conform het Jaarplan 2017, waarin de programma's zijn gerangschikt op basis van capaciteit.

1

Bedrijven met gevaarlijke stoffen

Problematiek

Meer dan 100.000 bedrijven in Nederland gebruiken gevaarlijke stoffen op grote schaal. Het werken met deze stoffen brengt risico's met zich mee voor de veiligheid en de gezondheid van werknemers. Daarbij gaat het om acute, direct optredende gevaren (zoals een explosie of een verbranding van de huid bij contact met de stof) en om gevaren die zich op langere termijn openbaren (zoals kanker en nadelige gevolgen voor de gezondheid van het nageslacht). Jaarlijks sterven in Nederland naar schatting 4.100 (ex-)werknemers aan beroepsziekten, waarvan een belangrijk deel veroorzaakt is door vroegere blootstelling aan gevaarlijke stoffen.

Aanpak

De Inspectie wil het aantal ongevallen en beroepsziekten terugbrengen. Dit doet zij door de bewustwording te vergroten, te sturen op gedragsverandering en inspecties uit te voeren. In 2017 heeft de Inspectie – samen met TNO, RIVM en het Ministerie van SZW – het belang van “road to zero” uitgedragen, waarin de Inspectie bedrijven vraagt de blootstelling aan kankerverwekkende stoffen te verminderen. De Inspectie heeft in dat kader de blootstelling aan carcinogene, mutagene en reproductietoxische stoffen (CMR) aangepakt. Gelukkig ontstaat er langzaam meer bewustwording over gevaarlijke stoffen en gaan bedrijven op zoek naar oplossingen om de blootstelling aan deze stoffen te voorkomen. De zelfinspectietool gevaarlijke stoffen is in 2017 aangepast aan het werken met CMR-stoffen. De Inspectie heeft de tool via publicaties en congressen onder de aandacht gebracht. Ook ontwikkelde de Inspectie samen met FNV en CNV een app voor werknemers over werken met gevaarlijke stoffen. Deze app is in april 2018 gelanceerd.

Inspecties dragen direct bij aan verbetering in de geïnspecteerde bedrijven. Ook helpen inspecties de bewustwording in bedrijven te vergroten en stimuleren ze gedragsverandering. Bij de Brzo-bedrijven die vallen onder de werking van de Europese Seveso-richtlijn, zijn inspecties uitgevoerd samen met het Wabo-bevoegd gezag, de Veiligheidsregio's en Rijkswaterstaat. Jaarlijks brengt het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat de Staat van majereure veiligheid uit waaraan ook de Inspectie SZW bijdraagt.²³ Naar aanleiding van een aantal incidenten in Nederland en Duitsland startte de Inspectie in 2017 met inspecties van biovergisters. Hieruit bleek dat gebruikers onvoldoende kennis hebben van deze installaties. Daarnaast inspecteerde de Inspectie de opslag en de brandveiligheidsvoorzieningen van munitieopslagplaatsen.

Bij deze inspecties zijn tekortkomingen geconstateerd. Deze hebben in een aantal gevallen geleid tot stillegging van werkzaamheden, waaronder het stilleggen van werkzaamheden met dieselheftrucks. Met de top van Defensie zijn gesprekken gevoerd om structurele verbeteringen door te voeren. Inspecties naar de blootstelling aan CMR-stoffen bij een dertigtal grote en complexe bedrijven hebben geleid tot een zeer hoog handhavingspercentage. Ook tijdens inspecties naar de naleving van de regels uit de Reach-regelgeving bleken veel werkgevers de zaken niet op orde te hebben.

²³ Staat van de Veiligheid majereure risicobedrijven 2016, 7 juni 2017
(hfdst. 3.2 Rapport Monitor Naleving en handhaving Brzo-bedrijven 2016)

Beoogde resultaten (1)

Van alle geïnspecteerde complexe chemische bedrijven (waaronder Brzo-bedrijven) voldoet 95% in 2019 aan het vier-stappenmodel blootstelling gevaarlijke stoffen. Het stappenmodel is te vinden op de www.zelfinspectie.nl/gevaarlijkestoffen.

Realisatie:

In 2017 zijn een dertigtal inspecties uitgevoerd bij complexe chemische bedrijven. Hieruit blijkt dat slechts twee bedrijven voldoen aan de vier stappen. Van de geïnspecteerde bedrijven heeft 80% de eerste stap nog niet voldoende op orde ("Inventariseren en registreren"). Vaak hebben de bedrijven een incompleet beeld van de blootstelling.

Beoogde resultaten (2)

In de risicogroepen worden in 2019 minder werknemers blootgesteld aan CMR-stoffen dan in 2017. In 2017 voert de Inspectie de nulmeting uit naar blootstelling aan tien CMR-stoffen in één sector en/of voor een aantal specifieke risicogroepen.

Realisatie:

In 2017 heeft de Inspectie een nulmeting uitgevoerd naar de manier waarop dertig complexe bedrijven nu omgaan met blootstelling aan CMR-stoffen. Dit is de basis voor de meting van het effect in 2019.

Beoogde resultaten (3)

In 2019 is de situatie voldoende bij minstens 30% van de Brzo-bedrijven die in 2017 nog tekortschoot.

Realisatie:

De score van de Brzo-bedrijven over 2017 is in 2018 bekend. Deze score vormt de basis voor de meting in 2019.

Andere resultaten

- In het inspectieproject REACH Arbo 2016 bezocht de Inspectie onder meer schilders. Tijdens de inspecties bleek dat schilders tijdens hun werk vaak andere handschoenen dragen dan het VeiligheidsInformatieBlad (VIB) aangeeft. De handschoenen waarmee de schilders werken, bieden vaak minder bescherming tegen opname van gevaarlijke stoffen. Opvallend was ook dat leveranciers van schildersproducten vaak handschoenen leveren met te weinig bescherming. Vaak sluit het draagcomfort van de voorgeschreven handschoenen uit het VIB niet goed aan bij de werkzaamheden van een schilder. Na een gesprek met de brancheorganisatie Onderhoud.nl, is deze 'handschoen' goed opgepakt. De brancheorganisatie heeft een onderzoek laten uitvoeren naar deze problematiek. Dat leidde tot een praktische uitwerking van voorschriften om veilig te werken. Dat gebeurde op basis van een risicobeoordeling. Zo weet straks elke schilder hoe hij zich moet beschermen tijdens verschillende werkzaamheden.
- Tijdens inspecties in het kader van het inspectieproject VBVE over risico's van werken aan en in rioleringen bleek dat vrijgavemetingen vaak niet goed werden uitgevoerd. Deze metingen worden uitgevoerd voordat het riool wordt betreden²⁴. Hierdoor was er vaak sprake van schijnveiligheid. De Inspectie heeft de bedrijven hierop aangesproken. Ook heeft de Inspectie gesprekken gevoerd met de brancheorganisatie en met de fabrikanten en leveranciers van meetapparatuur om het standpunt van de Inspectie uit te leggen. De branche heeft dit goed opgepakt en heeft een plan van aanpak opgesteld. Dit heeft geleid tot een herziening van de Arbocatalogus.

²⁴ VBVE staat voor verstikking, bedwelming, vergiftiging, brand en explosie

2

Arbeidsuitbuiting

Problematiek

Van arbeidsuitbuiting is sprake als werkgevers de inkomsten van hun werknemers afnemen en/of hen onder mensonterende omstandigheden laten werken. Het gaat om ernstige en onmenselijke situaties op de werkvloer, waarbij sprake is van dwang, geweld, chantage of misleiding. Illegale tewerkstelling vergroot de kans op arbeidsuitbuiting en werken onder dwang. Het is een vorm van sociaaleconomische criminaliteit die slachtoffers ten diepste raakt.

Aanpak

Om kwetsbare groepen te beschermen tegen arbeidsuitbuiting en ernstige benadeling, voert de Inspectie op basis van meldingen en signalen onderzoeken uit met bestuurlijke of strafrechtelijke instrumenten. Strafrechtelijk onderzoek gebeurt onder aansturing van het OM. De inzet is gericht op het tegenhouden en stoppen van criminele werkgevers.

De Inspectie stimuleert de bereidheid om misstanden te melden. Zo wil de Inspectie beter en sneller inzicht krijgen in aard, omvang en verschijningsvormen van arbeidsuitbuiting en kan ze effectiever ingrijpen.

Beoogde resultaten (1)

Een aantal criminele werkgevers is gestopt. De Inspectie heeft deze resultaten uitgedragen.

Realisatie:

Een tiental werkgevers zijn gestopt met criminele activiteiten na bestuurlijke interventies of afgesloten rechtszaken in verband met arbeidsuitbuiting. Een aantal van deze werkgevers zijn volledig gestopt met hun activiteiten.

In 2017 behandelde de Inspectie meer dan honderd casussen over ernstige benadeling en/of arbeidsuitbuiting. De aanpak is integraler. Dat is een belangrijk resultaat. De Regionale Informatie en Expertise Centra (RIEC) hebben relatief veel (ruim twintig) casussen behandeld. Een aantal signalen wordt nu beoordeeld op de noodzaak van strafrechtelijk onderzoek. Andere binnengekomen signalen zijn onderzocht in de programma's van de Inspectie. De resultaten van onderzoek zijn regelmatig via persberichten naar buiten gebracht om de pakkans te belichten.

Beoogde resultaten (2)

Eén gezamenlijk Europees opsporingstraject.

Realisatie:

In samenwerking met de Inspectie onderzochten de Duitse autoriteiten een bedrijf in de binnenvaart. In 2017 organiseerde de Inspectie een Joint Action Day Arbeidsuitbuiting onder de vlag van het European multidisciplinary platform against criminal threats (Empact). De grote deelname van 25 Europese landen heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan netwerkvorming in Europa. Deze actie leverde onder meer een casus op die nu in breder Europees verband wordt opgepakt. De Inspectie richtte zich samen met de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) op transport en scheepswerven.

Beoogde resultaten (3)

De Inspectie heeft de arbeidsuitbuiting in één subsector diepgaand in kaart gebracht en aangepakt.

Realisatie:

De Inspectie analyseerde en beschreef de arbeidsuitbuiting bij wasserijen.

Beoogde resultaten (4)

Er zijn afspraken over preventiemaatregelen gemaakt in één of meer productie- of handelsketens.

Realisatie:

Banken moeten ongebruikelijke transacties melden aan de Financial Intelligence Unit Nederland. Deze organisatie kan vervolgens bepaalde indicatoren van arbeidsuitbuiting melden aan de Inspectie. Met een grote bank is hierover overleg gevoerd en zijn nadere afspraken gemaakt. Zo bevordert de Inspectie tijdig signaleren van arbeidsuitbuiting.

Beoogde resultaten (5)

Er zijn meer meldingen van mogelijke arbeidsuitbuiting ontvangen dan in 2016.

Realisatie:

In 2016 ontving de directie Opsporing ruim honderd meldingen van potentiële arbeidsuitbuiting. In 2017 waren dat een tachtigtal meldingen. Via het project Ernstige benadeling kwamen nog eens meer dan honderd meldingen/casussen met mogelijke signalen van arbeidsuitbuiting. Dat is een totaal van bijna tweehonderd meldingen in 2017.

De integrale aanpak leidt tot een betere aanpak van arbeidsuitbuiting en bescherming van kwetsbare groepen.

Andere resultaten

- De Inspectie stimuleert de meldingsbereidheid van mensen die met risicogroepen te maken hebben. Zo krijgt de Inspectie vaker en beter inzicht in aard, omvang en verschijningsvormen van arbeidsuitbuiting.

Het bevorderen van meldingen

Via het Landelijk Informatie en Expertise Centra (LIEC) is een memo over mogelijke arbeidsuitbuiting van zogenoemde “Irish travellers” opgesteld. Het gaat hier om rondreizende klusjesmannen die intimidatie niet schuwen. De partners in de tien RIEC's gaan meer toezien op deze groep.

3

Schijnconstructies en cao-naleving

Problematiek

Bij schijnconstructies wijkt de feitelijke situatie af van de voorgespiegelde situatie. Het doel daarvan is wet- en regelgeving te omzeilen en met name de loonkosten te verminderen. Een specifieke vorm van schijnconstructie is het gefingeerde dienstverband. Zo'n gefingeerd dienstverband kan worden gebruikt om een uitkering of een lening te krijgen of als garantstelling voor migratie bij gezinsvorming of -hereniging. Werkgever en werknemer spannen vaak samen in het creëren van deze gefingeerde dienstverbanden.

Aanpak

Schijnconstructies worden waar mogelijk gecoördineerd aangepakt met ketenpartners. De samenwerking op het gebied van kennis en intelligence gebeurt in het *Kennis- en informatieplatform* van de Inspectie, UWV, IND, Belastingdienst en SVB. Het platform stelt handelplannen op voor constructies die de afzonderlijke domeinen van de aangesloten diensten overstijgen.

De modus operandi van schijnconstructies brengt de Inspectie ook bij beleidsdirecties van het Ministerie van SZW onder de aandacht, zodat de wet- en regelgeving en de uitvoering fraudebestendiger kan worden gemaakt. Belangrijk is dat werkgevers zich voldoende moeten realiseren dat ze medeverantwoordelijk kunnen zijn voor schijnconstructies.

De Inspectie ondersteunt sociale partners bij het toezicht op naleving van algemeen verbindend verklaarde cao's.

Voorbeelden van schijnconstructies

In 2017 onderzoekt de Inspectie een constructie waarbij mogelijk sprake is van arbeid door schijnzelfstandigen. Met de IND en RVO neemt de Inspectie faciliterende organisaties onder de loep die het verblijf in Nederland en de toegang tot de arbeidsmarkt voor deze buitenlandse zelfstandigen regelen. Inmiddels loopt een strafrechtelijk onderzoek naar een van deze faciliterende organisaties.

De Inspectie heeft met de IGZ een tweetal onderzoeken uitgevoerd naar stages na de opleiding. Daaruit blijkt dat de stagiaires ongeveer € 300,00 per maand hebben ontvangen voor hun werk van gemiddeld 32 uur in week. De Inspectie constateerde dat er feitelijk sprake was van een dienstbetrekking. Daarom hadden de stagiaires recht op het wettelijk minimumloon. De onderzochte instellingen kregen een boete van ruim twee ton voor het overtreden van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (WML). Ook moesten de instellingen het te weinig betaalde loon alsnog nabetalen. Dit bedroeg bij elkaar ruim een ton. Het achterstallige loon en vakantiebijslag is inmiddels betaald.

Mede naar aanleiding van het onderzoek van de Inspectie hebben de instellingen hun stagiairebeleid aangepast. Een deel van de stagiaires is in dienst en heeft een arbeidsovereenkomst conform cao-loon. Beide ondernemingen zijn gestopt met het aanbieden van stageplaatsen aan mensen die hun opleiding hebben afgerond.

Ook heeft de Inspectie een constructie onderzocht waarbij een kweker als opdrachtgever het oogsten en andere werkzaamheden had uitbesteed aan een buitenlandse opdrachtnemer. Deze op Cyprus geregistreerde Limited verloonde ook de werknemers. De Inspectie legde een boete op van ruim drie ton voor het feit dat de werkgever niet de juiste gegevens had overlegd op grond waarvan de Inspectie betaling conform het wettelijk minimumloon en vakantiebijslag kon vaststellen. De activiteiten van de Limited zijn inmiddels gestaakt.

Beoogde resultaten (1)

Schijnconstructies zijn gecoördineerd aangepakt. Ook zijn verschijningsvormen gedocumenteerd, zodat toezichthouders schijnconstructies beter kunnen doorzien. De kennis erover is met stakeholders gedeeld.

Realisatie:

In 2017 verrichtte de Inspectie een dertigtal onderzoeken naar schijnconstructies. De onderzoeken hadden betrekking op onderbetaling, illegale arbeid, te lange werktijden en het faciliteren van arbeid. Daarnaast zijn ruim 250 onderzoeken uitgevoerd naar gefingeerde dienstverbanden.

Beoogde resultaten (2)

Er zijn schijnconstructiezaken aan het OM voorgelegd.

Realisatie:

De Inspectie is begonnen met een proefproject waarin zij strafrechtelijk onderzoek instelt tegen werkgevers die gefingeerde dienstverbanden afsluiten. De Inspectie werkt hierin samen met het OM en de IND. De eerste zaken worden in 2018 afgerond.

Beoogde resultaten (3)

De Inspectie ondersteunt sociale partners in het toezicht op de naleving van cao-bepalingen.

Realisatie:

Op grond van de Wet op het algemeen verbindend en onverbindend verklaren van collectieve arbeids-overeenkomsten (Wet avv) ondersteunt de Inspectie de naleving van cao-bepalingen. Dat gebeurt op verzoek van sociale partners. Ook kan er een melding worden gedaan van een vermoeden van ongelijke beloning van uitzendkrachten, in vergelijking met het vaste personeel van de inlener.

In 2017 heeft de Inspectie ruim twintig onderzoeken afgerond, inclusief rapport van bevindingen of een verslag. Het ging voornamelijk om onderzoek in de sectoren transport, arbeidsbemiddeling en de bouw. In verreweg de meeste gevallen onderzocht de Inspectie welke beloning, toeslagen en functie-indelingen werkgevers hanteerden voor werknemers en uitzendkrachten. Bijna twintig onderzoeken zijn afgesloten met een rapport van bevindingen (conform artikel 10 van de Wet avv). Enkele onderzoeken zijn afgerond met een verslag (conform artikel 8 van de Waadi). Sociale partners kunnen op basis van deze rapporten een civiele vordering indienen tegen de werkgever.

In 2017 organiseerde de Inspectie met de FNV een bijeenkomst om elkaar meer inzicht te geven in de werkwijze, mogelijkheden en onmogelijkheden van de onderzoeken.

Anja Jongbloed

manager Handhaving en Naleving
bij de FNV

Ten strijde tegen schijnconstructies

Met schijnconstructies kunnen werkgevers de regels voor (minimum)loon, arbeidstijden en sociale afdrachten ontduiken. Hierdoor krijgen werknemers niet genoeg betaald voor het werk dat zij verzetten en komt het gelijke speelveld voor bedrijven in gevaar. De FNV pakt dit aan. Met hulp van de Inspectie spant de vakbond procedures aan tegen malafide werkgevers.

De FNV vindt het belangrijk dat cao's en wetgeving nageleefd wordt, om te waarborgen dat werknemers genoeg salaris krijgen én voldoende sociale premies en belastingen betalen. Daarom bindt de vakbond de strijd aan met constructies die leiden tot verdringing van werk.

Anja Jongbloed, manager Handhaving en Naleving bij de FNV, vertelt: "Wij zien steeds vaker dat werkgevers proberen het gedachtegoed 'gelijk werk, gelijk loon' te ontduiken. Flexkrachten hebben een wettelijk recht op hetzelfde minimumsalaris als mensen die rechtstreeks onder een cao vallen." Door werkgevers die de cao ontduiken aan te klagen, komt de FNV op voor de handhaving van het principe gelijk loon voor gelijk werk. Zo wil de vakbond verdringing op de arbeidsmarkt tegengaan. Maar voor een goede zaak is goed onderzoek nodig. De Inspectie helpt hierbij.

Hoge kwaliteit

"De belangrijkste onderzoeken die de Inspectie voor ons doet gaan over uitbuiting. Een aantal van die onderzoeken is heel goed." Dat de rapporten van hoge kwaliteit zijn, is voor de FNV essentieel. "We hebben bewijzen nodig om te kunnen procederen. Het is voor ons belangrijk dat echt álle informatie in een rapport zit om ons

gelijk te kunnen halen." De Inspectie schreef bijvoorbeeld een rapport over een uitzendbureau dat gebruikmaakte van contracting om zo de cao te ontduiken en werknemers in dienst te nemen tegen minimale arbeidsvoorwaarden. "Dat was een prima rapport en dat gebruiken we nu ook in een rechtszaak."

Maar een goed rapport komt van twee kanten, realiseert Jongbloed zich. "Die kwaliteit, dat zit ook in ons. Wij hebben zelf moeten leren om door schijnconstructies heen te kijken. Als FNV begrijpen we nu beter wat voor onderzoek we nodig hebben als bewijslast in de rechtbank, we zijn daar preciezer in geworden."

Snelheid

Daardoor is het nu ook mogelijk om sneller te procederen. "Toen we net begonnen duurde het onderzoek soms best lang. Dat is heel vervelend voor de mensen die in die schijnconstructies werken, want ze worden een lange periode onder druk gezet. Bovendien krijgt hun werkgever de gelegenheid om te anticiperen op het proces. Dan is het rapport wel goed, maar is het mosterd na de maaltijd." Het onderzoek moet daarom niet alleen goed, maar ook snel worden uitgevoerd. "De Inspectie begrijpt nu beter wat er onderzocht moet worden, welke mensen dat goed zouden kunnen doen en hoeveel tijd dat kost."

4

Horeca en Detailhandel

Problematiek

In de horeca en detailhandel werken veel zelfstandigen, flexwerkers en jongeren. In beide sectoren komen illegale tewerkstelling, overschrijding van arbeidstijden en onderbetaling voor.

Het programma Horeca en Detailhandel richt zich met name op het verhogen van de naleving van de Wet minimumloon (WML), de Arbeidstijdenwet (Atw) en de Wet arbeid vreemdelingen (Wav).

Aanpak

De Inspectie verstrekt informatie aan jongeren over hun rechten en plichten, onder meer vanwege de wijziging van het wettelijk minimumjeugdloon. Startende ondernemers worden gewezen op verplichtingen als werkgever. Doel daarvan is dat werkgevers zich bewust zijn van de risico's van niet-naleving van arbeidswetgeving.

Notoire overtreders worden gevolgd tot ze uiteindelijk de wet naleven. De Inspectie werkt hierin samen met politie, gemeenten, Belastingdienst en UWV. Bijvoorbeeld in het kader van een interventieteam of op basis van gemeentelijke samenwerkingsverbanden.

Beoogde resultaten (1)

In 2017 moet 60% van de geïnspecteerde bedrijven in de horeca en detailhandel de WML, Wav en Atw naleven.

Realisatie:

In de Horeca en Detailhandel heeft 62% van de bezochte bedrijven een overtreding begaan. Als naleving het spiegelbeeld van handhaving is, ligt het nalevingspercentage rond de 40%. Het is echter geen zuivere nalevingsindicator, omdat deze bedrijven vooraf zijn geselecteerd op basis van risico's en ontvangen meldingen. Door de risicoanalyse, meldingen van burgers en de samenwerking met de partners komt de Inspectie steeds vaker bij de bedrijven waar echt wat mis is.

Beoogde resultaten (2)

Jongeren en startende ondernemers beschikken over meer kennis van rechten en plichten zoals deze zijn vastgelegd in de arbeidswetgeving.

Realisatie:

De Inspectie heeft in juni berichten op Twitter gepost over de campagne "Weet wat je waard bent" van het Ministerie van SZW. Meer dan dertigduizend volgers hebben deze berichten geretweet. Daarmee zijn jongeren via de online media op de hoogte gebracht van hun rechten en plichten, over wat voor werk ze wel en niet mogen doen, over de hoogte van het wettelijk minimumloon en over de maximale werktijden.

De Inspectie bezocht bijna 400 recent gestarte ondernemers om ze te informeren over de geldende wet- en regelgeving. Deze voorlichting werd op prijs gesteld, zo blijkt uit de reacties van de werkgevers tijdens de bezoeken van de inspecteurs.

5

Uitzendbureaus

Problematiek

De voornaamste risico's voor uitzendkrachten zijn onderbetaling, overschrijding van arbeidstijden, illegale tewerkstelling, niet-naleving van sociale zekerheidswetten en soms arbeidsuitbuiting. Zo wordt op oneerlijke wijze geconcurrereerd en worden kwetsbare groepen misbruikt. Dit kan reguliere arbeidskrachten van de arbeidsmarkt verdringen. Door de grote financiële belangen, de vluchtigheid van het ondernemerschap en de complexiteit van malafide constructies blijven dergelijke praktijken hardnekkig. De grote financiële belangen en internationale loonverschillen maken het aantrekkelijk en mogelijk om regels over beloning te ontduiken.

Aanpak

De Inspectie richt zich zowel op uitzendbureaus als op inleners. Beiden moeten hun verantwoordelijkheid nemen. De Inspectie bevordert dat inleners niet meer in zee gaan met malafide bureaus. De Inspectie wijst inleners op hun verantwoordelijkheid om een uitzendbureau in te huren dat volgens de wet- en regelgeving werkt.

Beoogde resultaten (1)

De geconstateerde ernstige overtredingen met betrekking tot arbeidsmarktfraude zijn gestopt.

Realisatie:

In de aanpak van ernstige overtredingen, werkt de Inspectie nauw samen met de Belastingdienst en UWV. Bij 39% van de controles zijn overtredingen aangetroffen. Dit geldt zowel voor de onderzoeken die de Inspectie samen met de Belastingdienst en UWV in teamverband heeft gedaan als de onderzoeken die ze zelf heeft uitgevoerd. De Stichting Normering Arbeid (SNA) helpt de Inspectie en de Belastingdienst bij hun gezamenlijke risicoanalyse. In 2017 heeft de SNA de namen van ruim 500 uitgeschreven bedrijven doorgegeven. Naast deze bulkmelding ontving de Inspectie ook een tiental incidentele meldingen van de SNA. Deze incidentele meldingen leiden veelal tot een onderzoek door de Inspectie. De samenwerking met de SNA helpt het gezamenlijk inzicht in dit deel van de arbeidsmarkt vergroten.

In de praktijk ziet de Inspectie dat een deel van de overtreders failliet gaat of hun bedrijfsactiviteiten staakt. Uit de cijfers over 2017 blijkt dat dit geldt voor 8% van de uitzendbureaus die door de Inspectie zijn beboet. Bijna 43% van alle boetes zijn opgelegd aan uiteindelijk gestaakte uitzendbureaus. Net als in 2016 zijn gestopte bedrijven gemiddeld hoger beboet dan de overige beboete bedrijven. Het beboeten van ernstige overtredingen is zinvol. De tweede stap – waar de Inspectie ook komend jaar aan blijft werken – is het volgen van zogenoemde doorstarters. Bij het actieve deel van deze bedrijven werden herinspecties uitgevoerd. Bij 5% van deze herinspecties is opnieuw een overtreding geconstateerd. Deze bedrijven blijft de Inspectie volgen.

Beoogde resultaten (2)

Het aantal malafide bedrijven is afgenomen. Onder meer doordat een aantal leidinggevenden is beboet.

Realisatie:

Er zijn in 2017 geen leidinggevenden van uitzendbureaus beboet. In malafide zaken kon de Inspectie vanwege faillissement geen boete opleggen aan leidinggevenden.

Beoogde resultaten (3)

De doelgroep weet meer over wettelijke eisen. De perceptie van de pakkans is toegenomen.

Realisatie:

De Inspectie informeerde uitzendbureaus en hun inleners over de verplichtingen van de wet- en regelgeving. Daarbij heeft de Inspectie samengewerkt met andere partijen, zoals brancheorganisaties en andere overheidsdiensten. Belangrijk instrument was een 'zelfinspectietool' die werkgevers helpt om hun organisatie door de ogen van de inspecteur te bekijken. De zelfinspectietool richt zich vooral op welwillende werkgevers met een kennisachterstand. In juli 2017 introduceerde de Inspectie de checklist (<https://www.inspectie-checklist.nl/uitzendbureaus/>) voor inleners van uitzendbureaus, samen met de Belastingdienst en de uitzendsector. Met deze checklist maakt de Inspectie duidelijk dat bedrijven medeverantwoordelijk zijn om een uitzendbureau in te huren dat volgens de wet- en regelgeving werkt. De checklist helpt bedrijven te beoordelen of zij op een eerlijke, gezonde en veilige manier met uitzendkrachten werken. In 2017 is de checklist door ruim vijftienduizend bezoekers geraadpleegd.

De Inspectie heeft de zelfinspectietools en de checklist gepromoot via sociale media en online advertentiecampaagnes. De focus lag vooral op ondernemers van sectoren waar de Inspectie in 2016 de meeste overtredingen aantrof (bouw, metaal/industrie, schoonmaak, horeca, detailhandel en land- en tuinbouw). Ook hebben inspecteurs flyers over de checklist aan bedrijven uitgedeeld.

Andere resultaten

- De Inspectie hoort ook werknemers over de werksituatie bij een uitzendbureau. In een specifieke casus zijn twee inleners geïnformeerd over de onwenselijke gang van zaken bij een uitzendbureau. Deze inleners wilden geen zaken meer doen met dit uitzendbureau.
- Wel waren ze erg te spreken over het werk van de uitzendkrachten. Eén inlener heeft de uitzendkrachten vervolgens zelf in dienst genomen. De andere inlener heeft een ander uitzendbureau ingehuurd en dit bureau verzocht om de werknemers over te nemen. De inleners hebben in deze casus hun verantwoordelijkheid genomen.
- In een andere casus had een inlener zelf een uitzendbureau opgericht. Hij huurde het personeel vervolgens zelf weer in. Tijdens een onderzoek bleek dat de inlener veel fouten had gemaakt met de inrichting van het uitzendbureau. Daardoor had hij zijn personeel onderbetaald. De eigenaar heeft een boete gekregen. Vervolgens heeft hij zijn personeel terugbetaald wat ze tekort waren gekomen en heeft hij het uitzendbureau beter ingericht om dit soort fouten in de toekomst te voorkomen. Deze casus laat zien dat een interventie van de Inspectie kan leiden tot een positieve gedragsverandering.
- De Inspectie signaleert nog steeds uitzendbureaus die over de grens werken, met als doel om onder de radar te blijven van de toezichthouders. In 2017 is in samenwerking met de Belastingdienst, UWV en Belgische collega's een aantal Nederlandse uitzendbureaus aangepakt die werknemers zwart lieten werken in België. Deze uitzendbureaus overtraden op grote schaal de WML. Ook betaalden zij geen belastingen en sociale premies en werkten sommige werknemers met een uitkering zwart. UWV heeft deze werknemers meegenomen in het in onderzoek.

Echte werknemers maar valse betalingen

Een onderzoek naar één fictief dienstverband bij een uitzendbureau leverde meer op dan verwacht. Het Interventieteam aanpak malafide uitzendbureaus (AMU) – een samenwerkingsverband van de Inspectie met de Belastingdienst en UWV – startte een onderzoek. Aanleiding voor het onderzoek was een melding van UWV over onregelmatigheden in de administratie. Uit het onderzoek bleek dat de Stichting Naleving Cao voor Uitzendkrachten dit bureau al eerder had verplicht achterstallig loon te betalen. De inspecteurs ontdekten dat dit loon niet stond op de bankrekeningnummers van de uitzendkrachten. Dat was aanleiding om de zaak over te dragen en een onderzoek te starten naar valsheid in geschrifte. De bankrekeningnummers waarop het achterstallige loon wel was overgemaakt, behoorden toe aan familieleden van de eigenaar en klasgenoten van een zoon van de eigenaar. Zij gaven de ontvangen bedragen steeds contant terug aan de eigenaar. Zeven van de acht personen bekenden en kregen een taakstraf. De ontkennende verdachte wordt gedagvaard voor de politierechter.

6

Bouw

Problematiek

De bouwsector kent risico's zoals vallen, fysieke overbelasting en blootstelling aan gevaarlijke stoffen. In de bouw komen ook onderbetaling en illegale tewerkstelling voor. Bouwlocaties zijn complexe arbeidsplaatsen waar meerdere bedrijven en zelfstandigen gelijktijdig aan het werk zijn.

Aanpak

De Inspectie versterkt de rol en verantwoordelijkheid van opdrachtgevers door een aanpak gericht op onder meer projectontwikkelaars en inspecties voor grote bouwprojecten.

Het toezicht op illegale tewerkstelling en het betalen van het wettelijk minimumloon en signaleren van mogelijke onderbetaling ten opzichte van het cao-loon werd in 2017 gecombineerd met toezicht op arbeidsomstandigheden. Dat gebeurt bij grote bouwprojecten, maar ook bij kleinere renovatie- en slooppjecten in het binnenstedelijk gebied. Reguliere inspecties leiden tot betere risicobeheersing met als speerpunten werken op hoogte, fysieke overbelasting, blootstelling aan kwartsstof en naleving van kernbepalingen over arbozorg.

Beoogde resultaten (1)

De opdrachtgevers van grote bouwprojecten en institutionele opdrachtgevers die de Inspectie heeft bezocht, nemen meer verantwoordelijkheid voor eerlijk, gezond en veilig werken. Dat moet blijken uit het feit dat hun interne processen op orde zijn, er een gedegen Veiligheid & Gezondheidplan is voor de ontwerpfasen en er in de aanbesteding goede eisen aan eerlijk, veilig en gezond werken zijn opgenomen. De opdrachtgevers controleren ook op naleving van die eisen in de keten.

Realisatie:

Per 1 januari 2017 zijn de aangescherpte bouwprocesbepalingen van kracht. De nieuwe bouwprocesbepalingen geven opdrachtgevers meer duidelijkheid voor naleving. Daarnaast zijn deze opdrachtgevers beter te handhaven.

In de loop van 2017 heeft de Inspectie een aantal grote opdrachtgevers bezocht. Dat gebeurde in het kader van het proefproject grote bouwwerken. Voor de start van de bouw heeft de Inspectie gekeken naar de implementatie van de bouwprocesbepalingen.

Ook zijn enkele tientallen opdrachtgevers van lopende bouwprojecten bezocht, om te controleren of de bouwprocesbepalingen werden nageleefd. De resultaten waren aanleiding om de aanpak te evalueren. De uitkomst van deze evaluatie wordt in 2018 verwacht. Dan moet duidelijk worden of de verantwoordelijkheid van opdrachtgever ook in de praktijk is waargemaakt.

Beoogde resultaten (2)

Zelfstandigen en werknemers leven de regelgeving over arbeidsomstandigheden en arbeidsmarktfraude beter na. De naleving van arbozorgbepalingen en de risico's van het werken op hoogte, fysieke overbelasting, lawaai en blootstelling aan kwartsstof en bij hijsarbeid verbetert op de geïnspecteerde bouwlocaties en bij de betrokken bedrijven. De werkgevers die geïnspecteerd zijn op arbeidsmarktfraude nemen voortaan hun verantwoordelijkheid bij het uitbesteden van werk.

Realisatie:

Er is systematisch geïnspecteerd op de arbozorgbepalingen. Daarnaast was er aandacht voor de specifieke risico's werken op hoogte, fysieke overbelasting, lawaai, blootstelling aan kwartsstof en bij hijsarbeid. Er zijn ruim 1.300 arbo-inspecties uitgevoerd en bijna 150 zaken rond arbeidsmarktfraude. Het percentage handhavingen bedroeg respectievelijk 70% en 35%.

Andere resultaten

In de periode september 2014-2017 heeft de Inspectie (her)inspecties uitgevoerd bij het Rijksvastgoedbedrijf. Onderwerp was de manier waarop het Rijksvastgoedbedrijf de verantwoordelijkheid van opdrachtgever in het bouwproces had ingevuld. De Inspectie constateerde dat het Rijksvastgoedbedrijf de verplichtingen als opdrachtgever concreter moest invullen. Naar aanleiding van deze inspecties vond regelmatig constructief overleg plaats op projectmanagement- en projectleidersniveau. Het Rijksvastgoedbedrijf heeft tijdens het proces een aantal documenten ontwikkeld, zoals een toegankelijke handleiding voor een stappenplan voor opdrachtgevers en V&G-modellen.

“Eerst moesten we op zoek naar veiligheidscaches, nu hebben we er zelfs een wachtlijst van.”

Begin 2013 stelt de Raad van Bestuur van een groot Nederlands bouwbedrijf vast dat de veiligheidsprestaties binnen het bedrijf drastisch moeten verbeteren. Ongevallen komen regelmatig voor. Binnen het bedrijf bestaan grote verschillen hoe er met veiligheid wordt omgegaan. Voor het bedrijf voldoende reden om een veiligheidsprogramma op te starten. Uniek daaraan is dat in het begin vooral geluisterd is naar de werkvloer. Want met name daar zit de kennis over wat er niet goed gaat. Voor het slagen van het programma is draagvlak op alle niveaus cruciaal. “Zo hebben we de Raad van Bestuur plus alle bedrijfsstroomdirecties op een bouwplaats uitgenodigd om te luisteren naar het verhaal van een timmerman. Dat sprak enorm aan”, aldus de programmamanager.

Het verbeterprogramma bestaat uit drie pijlers, namelijk verandering van houding en gedrag ten aanzien van veiligheid, meer uniformiteit in veiligheidscultuur en een betere samenwerking in de keten. In het bedrijf zijn 45 veiligheidscaches

aangesteld. Een coach is een leidinggevende op de bouwplaats die even uit zijn rol stapt en zegt: “Ik zie nu dit gebeuren, kunnen we daarover met elkaar in gesprek gaan.” Medewerkers kunnen via hun smartphone met een app onveilige situaties melden en ter plekke het veiligheidshandboek en toolboxen raadplegen. Met onderaannemers en leveranciers vinden er sessies plaats om samen de risico's in de keten te inventariseren en oplossingen daarvoor te vinden.

De meldingscultuur is enorm verbeterd en het aantal ongevallen neemt af. “Het blijft een kwestie van lange adem.” Omdat nog niet alle doelen zijn bereikt, is het programma verlengd tot 2020.

“Wat in 2013 ergens onderaan bungelde staat nu hoog op de agenda. Het feit dat we er veel aan doen is helaas geen garantie dat er in het bedrijf nooit iets ernstigs gebeurt. We zijn er echter wel volledig open over, zodat we er met onze mensen over kunnen praten en we er met elkaar van kunnen leren.”

7

Schoonmaak

Problematiek

De grootste risico's in de schoonmaaksector zijn onderbetaling, illegale tewerkstelling, fiscale en sociale zekerheidsfraude, schijnconstructies, fictieve dienstverbanden en overschrijding van arbeidstijden. Er is sprake van laaggeschoolde arbeid. Een deel van de werknemers beheerst de Nederlandse taal maar beperkt. Vooral werknemers met een nulurencontract of betaling per schoongemaakte kamer zijn zeer afhankelijk van de werkgever. Ook komt vluchtig ondernemerschap voor in deze sector.

Aanpak

De Inspectie bezocht fastfoodketens die zaken doen met enkele malafide schoonmaakbedrijven, die bekend staan om vluchtig ondernemerschap en katvangers. De Inspectie pakt – wanneer dat mogelijk is – leidinggevend en van notoir frauderende bedrijven. Ook laat de Inspectie deze ondernemers duidelijk merken dat ze in beeld zijn zodat ze gestimuleerd worden hun handelen bij te stellen. Er is eveneens buiten kantooruren geïnspecteerd, ook in de industriële schoonmaak. Er is onder afwassers in de horeca en schoonmakers onderzoek gedaan naar “look-a-likes” en werken op andermans identiteit. Fraudemeldingen werden geanalyseerd en opgepakt, zelfstandig of in teamverband. Er was speciale aandacht voor de hotelschoonmaak. Het loon van housekeepers werd bepaald aan de hand van gecalculeerde uren (het aantal schoongemaakte kamers) in plaats van daadwerkelijk gewerkte tijd. Er werd op diverse manieren onacceptabele druk uitgeoefend op medewerkers.

Beoogde resultaten (1)

Minstens 10% van de onderzochte mogelijk malafide schoonmaakbedrijven staakt de activiteiten. Er vinden bovendien minstens twee veroordelingen plaats.

Realisatie:

Meer dan 20 onderzochte schoonmaakbedrijven zijn opgehouden te bestaan of hebben hun economische activiteiten gestaakt. Of sanctionering daarbij een rol heeft gespeeld is niet met zekerheid na te gaan. Over de afgelopen twee jaar heeft van de toen geïnspecteerde mogelijk malafide schoonmaakbedrijven bijna 15% de activiteiten te gestaakt. Er waren in 2017 geen veroordelingen aan de orde.

Beoogde resultaten (2)

Minstens 10% van alle schoonmaakbedrijven en opdrachtgevers zijn geïnformeerd over hun rechten en plichten.

Realisatie:

De Inspectie heeft schoonmaakbedrijven en hun opdrachtgevers geïnformeerd over de verplichtingen die voortvloeien uit wet- en regelgeving. Hierbij werkte de Inspectie samen met andere partijen, zoals brancheorganisaties en andere overheidsdiensten. Eén van de communicatiemiddelen was de zelfinspectietool “Eerlijk werken” (<https://eerlijkwerken.zelfinspectie.nl/>). Hiermee kunnen werkgevers onder meer bekijken wat de juiste beloning, werk- en rusttijden zijn en of er een tewerkstellingsvergunning nodig is voor buitenlandse werknemers. Uit onderzoek van het onderzoeksbureau GfK (augustus 2017) blijkt dat 19% van de ondernemers in de schoonmaaksector weet wat “zelfinspectie” is. De tool werd in 2017 door bijna achtduizend bezoekers geraadpleegd.

Voor opdrachtgevers van schoonmaakbedrijven heeft de Inspectie de Checklist schoonmaak ontwikkeld, samen met brancheorganisaties en overheidspartners. Deze checklist wijst opdrachtgevers op hun verantwoordelijkheden en aansprakelijkheid bij het uitbesteden van schoonmaakwerk. Denk aan het controleren van de identiteit van de schoonmakers. Ook worden zij gewezen op initiatieven uit de sector, zoals de “Code verantwoordelijk Marktgedrag”.

Om naleving te bevorderen, startte de Inspectie in het najaar van 2017 een actie om beginnende ondernemers te informeren over de wetgeving rondom de arbeidsmarkt. Het overgrote deel van de ondernemers waren doorstarters. Uit gesprekken en bezoeken bij de ondernemers bleek dat toch nog velen onbekend waren met de wetgeving rondom de arbeidsmarkt. De Inspectie bezocht ruim veertig ondernemers. Bij enkele werkgevers is het aantal werknemers in de loonheffing verhoogd naar aanleiding van het gesprek met de Inspectie. Een aantal werkgevers krijgen in de toekomst meer aandacht. De reacties van de nieuwkomers waren vaak positief. De uitleg van de inspecteurs en de verwijzing naar de diverse informatietools over de wetgeving, werden zeer gewaardeerd.

Beoogde resultaten (3)

Opdrachtgevers maken minder gebruik van malafide schoonmaakbedrijven.

Realisatie:

De interesse voor de checklist voor opdrachtgevers van schoonmaakbedrijven stijgt. Vanaf de lancering op 19 juli 2016 tot en met 31 december 2017 werd de checklist door bijna elfduizend bezoekers bezocht. Er wordt dus meer gezocht naar informatie over het correct werken met bonafide schoonmaakbedrijven. Daarnaast spreken de inspecteurs opdrachtgevers aan als ze een onmogelijk uurtarief hanteren.

Beoogde resultaten (4)

Er is meer vraag naar inhuur van gecertificeerde schoonmaakbedrijven.

Realisatie:

Het aantal leden van de brancheorganisaties Ondernemersorganisatie Schoonmaak- en Bedrijfsdiensten (OSB) en Schoonmaken is een vak (SieV) nam toe. Dit geeft aan dat meer schoonmaakbedrijven het belangrijk vinden om aangesloten te zijn bij een brancheorganisatie met een keurmerk. De folders over de checklist dragen bij aan de toename van het aantal bezoekers van de website waarop de checklist is gepubliceerd.

Andere resultaten

• Horeca

In het najaar van 2017 is een kortlopend project gestart rondom illegale tewerkstelling in de horecaschoonmaak. De Inspectie voerde ruim honderd inspecties uit binnen het programma Schoonmaak. In 7% van de bezoeken constateerde de Inspectie overtredingen. Naast vijf boeterapporten voor illegale tewerkstelling, werden ook twee boeterapporten opgemaakt voor overtreding van de WML. De Inspectie was zichtbaar aanwezig in de sector.

• Afwassers in de horeca en de schoonmaak van hotels

Het interventieteam Schoonmaak heeft enkele grootschalige controleacties gehouden in Amsterdam. Deze acties vonden plaats bij schoonmaakbedrijven die afwassers schoonmaakwerk bij hotels lieten verrichten. Hoewel de onderzoeken nog niet volledig zijn afgerond, concludeert de Inspectie dat de bedrijven de arbeidsmarktregelgeving in ernstige mate overtraden. Er is op grote schaal uitkeringsfraude gepleegd. De bedrijven beschikten vrijwel niet over officieel geregistreerd personeel. Er werd vrijwel geen belasting betaald. De Inspectie heeft de inleners gewezen op hun verantwoordelijkheid. De meeste inleners hebben inmiddels afscheid genomen van deze schoonmaakbedrijven. De Inspectie vermoedt dat sommige inleners met andere malafide schoonmaakbedrijven in zee gaan. Dit wordt gemonitord.

• Schoonmaak in fastfood

Bij een schoonmaakbedrijf in de fastfoodsector voerde de Inspectie een integrale controle uit. Van de circa 70 schoonmakers had ongeveer 70% een uitkering, was er sprake van ID- en/of toeslagenfraude en/of kregen werknemers zwart betaald. Het schoonmaakbedrijf is inmiddels failliet. De uitkerings- en toeslagenfraude is aangepakt. Ook deelde de Inspectie boetes uit en startte een procedure om het forse fiscale nadeel te verhalen op de opdrachtgever. Dat gebeurde in het kader van de Wet Keten-aansprakelijkheid. De opdrachtgever heeft aangegeven de organisatie te verbeteren om de geconstateerde misstanden te voorkomen.

8

Misbruik van regelingen

Problematiek

Dit programma vermindert misbruik van regelingen op het terrein van arbeidsmarkt en sociale zekerheid. Sociale zekerheids- en arbeidsmarktregelingen zijn gevoelig voor misbruik. Dit misbruik leidt tot oneerlijke concurrentie tussen bedrijven en verdringt reguliere arbeidsplaatsen.

Aanpak

De Inspectie voert een risicoanalyse uit op misbruikgevoelige “zwakke” plekken in regelgeving en uitvoering van beleid. Deze analyse geeft een basis om met het Ministerie van SZW en de uitvoerders een toetsingkader te ontwikkelen. Dit is gericht op de kwaliteit van het uitvoeringsbeleid en het toezicht door gemeenten en uitvoeringsinstanties. De Inspectie controleert naleving van eisen aan organisaties die werken met kennismigranten, buitenlandse studenten en au pairs (arbeidswetten). De Inspectie signaleert “zwarte fraude” (sociale zekerheidswetten).

Beoogde resultaten (1)

De betrokken beleids- en uitvoeringsorganisaties accordeerden het gezamenlijke toetsingskader. Dit toetsingkader wordt feitelijk toegepast.

Realisatie:

Dit beoogde resultaat blijkt in de praktijktoch niet nodig voor effectiever toezicht, omdat deze organisaties zelf aan de slag zijn gegaan met het bepalen van de handhavingskoers. Daarmee geven ze zelf invulling aan de professionele standaard.

Beoogde resultaten (2)

De bevindingen van inspecties over werkgevers van kennismigranten, buitenlandse studenten en au pairs bieden nuttige informatie aan de IND voor de uitvoering van het migratiebeleid.

Realisatie:

In 2017 lag de focus op “erkend referenten” (werkgevers van kennismigranten, au pair-bureaus) en op buitenlandse studenten. De tientallen specifieke inspecties die IND en de Inspectie uitvoerden bij erkend referenten leidden in de helft van de gevallen tot intrekking van het referentschap en van verblijfsvergunningen door de IND.

De Inspectie gaf boetes aan erkend referenten en werkgevers die in strijd handelden met studentenregelingen (overtreding van de Wet arbeid vreemdelingen). Ook gaf de Inspectie waarschuwingen af.

De procesgang en de samenwerking tussen Inspectie en IND is verbeterd. De interne werkinstructie van de IND is aangescherpt om vroegtijdiger te kunnen handelen als de kennismigrantenregeling wordt overtreden. Ook paste de Inspectie de wijze van rapporteren aan. De informatie-uitwisseling en bestandskoppelingen zijn verbeterd om betere risicoselecties te kunnen maken.

De Inspectie heeft naast de inspecties met de IND ook zelfstandige inspecties uitgevoerd bij werkgevers van kennismigranten, buitenlandse studenten en bij gastouders van au pairs. Ook hierbij zijn diverse boetes opgelegd, waarschuwingen gegeven en bevindingen gedeeld.

Gerichte voorlichting met onder meer EP Nuffic vergrootte de bekendheid over de regelingen bij onderwijsinstellingen en studenten. Ook heeft de Inspectie meer bekendheid gegeven aan de controle op naleving van de regels en de boodschap dat niet naleven serieuze consequenties heeft.

Beoogde resultaten (3)

De uitvoeringsorganisatie en gemeenten hebben meer inzicht in motieven en mechanismen van zwarte fraude en meer kennis om dergelijk misbruik beter te bestrijden.

Realisatie:

In 2017 heeft de Inspectie zich gericht op een paar specifieke groepen: erkend referenten, buitenlandse studenten en kennismigranten. Op basis van inspecties en onderzoek heeft de Inspectie meer inzicht kunnen bieden over de motieven en mechanismen van fraudeurs in de brede zin van het woord, met name aan de IND. Daarbij heeft de Inspectie ook samengewerkt aan verbetering van de analyses. Verder heeft de Inspectie signalen afgegeven over nieuwe misbruikconstructies.

9^a Participatie en financiële zelfredzaamheid

Aanpak

De Inspectie wil stelselpartijen als UWV, SVB en B&W van gemeenten handvatten bieden om de werking van het stelsel van werk en inkomen te verbeteren. De Inspectie draagt met haar inzichten in en oordelen over aspecten van de werking van het stelsel bij aan een effectievere uitvoering van de sociale zekerheid. De Inspectie onderzoekt op eigen initiatief en op verzoek van de minister of de staatssecretaris.

Beoogde resultaten

Bijdragen aan effectievere uitvoering van de schuldhelpverlening, betere toegang tot inkomensondersteuning waar daar aanwijzingen voor zijn, goede matching van kandidaten uit bestanden met beschikbare banen en goede re-integratie-inzet van gemeenten en UWV.

Realisatie:

In 2017 heeft de Inspectie de volgende onderzoeken afgerond:

- Hobbels op weg naar inkomensondersteuning: een onderzoek naar de toegang en uitvoering van inkomensondersteunende voorzieningen.
- Bijdrage van Werk en Inkomen aan integrale ondersteuning van jongeren uit de jeugdhulp die 18 worden: een onderzoek naar de overgang van jeugdhulp naar ondersteuning vanuit de Participatiewet.
- Werk en Inkomen als partner in integrale dienstverlening, een moeizame relatie: een onderzoek naar de positie van Werk en Inkomen in de gemeentelijke dienstverlening aan gezinnen met multiproblematiek en aan dak- en thuislozen.
- Toegang schuldhelpverlening: naar de toegankelijkheid van de gemeentelijke schuldhelpverlening.
- Naleving arbeidsverplichtingen Participatiewet: een onderzoek naar de mate waarin gemeenten toezien op de naleving van de arbeidsverplichtingen.
- Suwinet 2016: naar de stand van zaken met betrekking tot de in-control-verklaringen van gemeenten.

Hobbels op weg naar inkomensondersteuning

De Inspectie heeft onderzocht welke mechanismen inwoners ervan weerhouden – of juist stimuleren – om inkomensondersteunende voorzieningen (IOV) bij de gemeente aan te vragen. De Inspectie concludeert dat zowel professionals Werk en Inkomen (W&I) als niet-W&I professionals de algehele financiële situatie van de inwoner en zijn ondersteuningsbehoefte niet altijd goed in beeld brengen. Hierdoor krijgt een inwoner niet altijd de inkomensondersteuning waarvoor hij of zij in aanmerking komt. Ook blijft door beperkte communicatie en gegevensoverdracht de herkenning van problematiek op meerdere leefgebieden achter. Verder lopen doorverwijzingen niet goed. Tot slot zijn inwoners regelmatig zelf ook terughoudend om een aanvraag in te dienen. Zij zien er tegenop omdat ze zich schamen, weer persoonlijke gegevens moeten verstrekken of negatieve verwachtingen hebben over de toekenning van de aanvraag. Ook is er weinig face to face contact tijdens de aanvraag, is er geen vaste contactpersoon en kunnen minder zelfredzame inwoners niet goed uit de voeten met digitale of telefonische aanvragen. Het onderzoek heeft geresulteerd in een artikel in het vakblad Sociaal Bestek over de drempels om gebruik te maken van financiële voorzieningen. Daarmee is de doelgroep van de managers en beleidsmedewerkers van sociale diensten, gemeentelijke diensten, sociale zaken en welzijn, UWV, SVB, opleidingscentra, re-integratiebedrijven, cliëntenorganisaties en stichtingen en belangenverenigingen bereikt. Verder zijn de resultaten op een kennisdag van de Inspectie gedeeld met uitvoeringsorganisaties. Tot slot koppelde de Inspectie de onderzoeksresultaten per gemeente terug, soms aangevuld met een gesprek. Daarmee is het leerproces in gemeenten en in gemeentelijke organisaties ondersteund om zo de toegang, het vaststellen van de hulpvraag en de ondersteuning van inwoners ten aanzien van inkomensondersteuning te verbeteren.

Dirkje Kramer van de gemeente Urk

Samen werken aan toegankelijke inkomensondersteuning

Steeds meer mensen in Nederland leven in langdurige armoede. Toch maken weinig van hen gebruik van inkomensondersteunende voorzieningen, blijkt uit het onderzoek “Hobbels op de weg naar inkomensondersteuning” van de Inspectie. Mensen schamen zich of snappen de procedure niet. In Urk werken gemeente en welzijnsorganisatie samen om het proces toegankelijker te maken.

Mensen zien inkomensondersteuning vaak als een negatief stempel. Dirkje Kramer van de gemeente Urk legt uit: “Wij hebben een kleine gemeenschap met grote sociale controle. Mensen vinden het heel lastig om een uitkering aan te vragen. Er wordt over je gepraat als je in de bijstand zit, mensen weten dat. Wij proberen mensen er juist van te doordringen dat het ook een opstap kan zijn naar een nuttig leven met participatie in de samenleving.”

Communicatie en kennis

Om de stap naar het aanvragen van inkomensondersteuning kleiner te maken, is het volgens het rapport van de Inspectie belangrijk goed te communiceren met aanvragers. Dankzij het rapport is het voor de gemeente duidelijk hoe ze dat kunnen verbeteren. Zo worden nu thema-ochtenden georganiseerd om de kennis van medewerkers te vergroten, zodat zij aanvragers beter kunnen ondersteunen. “We zijn blij met het onderzoek. Zo zijn we toch achter dingen gekomen waarvan je bij de normale bedrijfsvoering vaak aanneemt dat het wel goed gaat. Kijken naar je eigen functioneren is toch lastig. Het is fijn als een ander meedenkt.”

Ook worden statushouders, die bijna de helft van het bijstandsbestand in Urk opmaken, nu beter geholpen. Zij spreken vaak slecht Nederlands, maar uit het rapport bleek dat medewerkers van

de gemeente weinig gebruik maakten van tolken. Kramer: “Mensen moeten begrijpen wat je vertelt. We hebben ervoor gezorgd dat iedereen nu weet dat ze de tolkentelefoon altijd mogen bellen.”

Samenwerken

Uit het rapport komt naar voren dat de gemeente Urk goed samenwerkt met Caritas, een door de gemeente gesubsidieerde welzijnsorganisatie die gericht is op participatie in de samenleving. Caritas organiseert dagbestedingsactiviteiten voor jongeren en ouderen, maar heeft ook participatiecoaches voor jongeren die lastig aan werk kunnen komen. Daarnaast leidt de welzijnsorganisatie een “formulierenbrigade” op, die mensen gaat helpen bij het invullen van soms ingewikkelde gemeenteformulieren.

Zodra de gemeente constateert dat een aanvrager het alleen niet redt, wordt deze direct doorverwezen naar de cliëntondersteuners van Caritas. “De rol van de welzijnsorganisatie is bijzonder, omdat mensen à-la-minute ondersteuning kunnen krijgen. Ze worden dus niet alleen gelaten met hun vraag.” Eerst vonden mensen deze extra schakel lastig, maar Kramer vertelt dat het steeds beter begint te lopen. “Mensen kunnen daar in gesprek en worden geholpen om bij de gemeente ingangen te vinden. We merken dat dit echt gewaardeerd wordt.”

Bijdrage Werk en Inkomen aan integrale ondersteuning van jongeren uit de jeugdhulp die 18 worden

In 2017 verschenen er van de hand van de Inspectie twee deelrapporten over de bijdrage van Werk en Inkomen aan integrale ondersteuning aan jongeren uit de jeugdhulp die 18 worden. Uit het eerste onderzoek bleek dat er nog weinig overleg is tussen afdelingen Werk en Inkomen en jeugdhulpinstellingen. Slechts circa 30% van de gemeenten voldoet aan de wettelijke verplichting om in beleid vast te leggen hoe ze omgaan met de 18-/+ problematiek.

Voor jongeren die – na een periode van jeugdhulp – ondersteuning nodig hebben via de Participatiewet is het echter belangrijk dat de overdracht van jeugdhulp naar Werk en Inkomen goed verloopt en dat de ondersteuning gecontinueerd wordt. Uit het tweede onderzoek komt naar voren dat het goed werkt als jeugdhulp de overdracht initieert, omdat de jongeren bekend zijn bij de jeugdhulpinstellingen en zij dus goed weten wat jongeren nodig hebben. Ook is het belangrijk dat jeugdhulp betrokken blijft tijdens de overdracht in de eerste periode waarbij Werk en Inkomen ondersteuning verricht en/of een uitkering verstrekt. Voor de zorgcontinuïteit is het van belang dat er tijdig, voordat de jongere 18 is, een hulpvoorzettingsplan wordt gemaakt. Waarbij zowel de jongeren, jeugdhulp als Werk en Inkomen betrokken zijn. Dit is met name van belang omdat de toegang tot Werk en Inkomen niet altijd als gemakkelijk wordt ervaren.

Er was brede belangstelling voor de rapportage. Verschillende media verzochten om een toelichting. Dit zorgt er voor dat er in de uitvoering bij gemeenten ook aandacht is voor het onderwerp. Dat stimuleert decentrale beleidsontwikkeling en –uitvoering over continuïteit van zorg.

Werk en Inkomen als partner in integrale dienstverlening: een moeizame relatie

In drie grote gemeenten heeft de Inspectie onderzoek uitgevoerd naar de mate waarin er in integrale dienstverlening – gericht op cliënten met problemen op meerdere leefgebieden – aandacht is voor problematiek op het terrein van Werk en Inkomen. Het onderzoek laat zien dat er in de integrale dienstverlening weinig aandacht is voor participatie.

In tegenstelling tot participatie staat inkomen wél centraal in de dienstverlening aan klanten met multiproblematiek. Zowel hulpverleners vanuit de jeugd- of zorgsector als collega's van de afdeling werk vinden dat de samenwerking met consulenten die gaan over inkomensvraagstukken vaak moeizaam verloopt.

Verder constateert de Inspectie dat er vooral aan het begin van het traject sprake is van integraliteit in de dienstverlening. In deze fase worden problemen breed geïnventariseerd en klanten doorverwezen naar andere vormen van hulpverlening. Na de eerste intake is er echter nauwelijks nog sprake van samenwerking voor individuele klanten. Door de vele overgangen in de dienstverlening is deze samenwerking echter hard nodig. Zeker omdat het onderzoek laat zien dat participatie onvoldoende is verankerd in de dienstverlening mede door gebrek aan samenwerking. Er is onduidelijkheid over wie verantwoordelijk is voor participatie. En wanneer er dienstverlening gericht op participatie plaatsvindt, is dit pas aan het einde van het traject.

Verder blijkt het voor burgers met multiproblematiek lastig om hun weg te vinden in de verschillende regels en procedures. Hulpverleners hebben tegelijkertijd moeite om de zelfredzaamheid van de doelgroep goed in te schatten: bestaande instrumenten bieden onvoldoende houvast en verschillende hulpverleners komen tot verschillende inschattingen over de zelfredzaamheid van dezelfde klant. Tot slot hebben hulpverleners vaak onvoldoende tijd om klanten te begeleiden.

De Inspectie presenteerde de belangrijkste bevindingen aan de hand van de verhalen van klanten (storytelling). Deze vorm van rapporteren is zeer positief ontvangen bij de diverse stakeholders. Elke gemeente heeft daarnaast een terugkoppeling ontvangen van de bevindingen voor de eigen gemeente. Dit heeft in ieder geval in één gemeente geleid tot aanpassingen van het beleid. Gezamenlijk met de gemeente Amsterdam organiseerde de Inspectie tweemaal een workshop voor andere gemeenten. Deze workshops werden positief ontvangen. Tot slot hebben de verschillende onderzoeken van de Inspectie over de samenwerking van Werk en Inkomen met andere partijen in het sociaal domein geresulteerd in een hoofdstuk in het boek *Het probleem samenwerken* (2018). Dit boek wordt onder andere gebruikt voor een training aan gemeenten.

Rob van Eupen Samen doen, Amsterdam Nieuw-West

Reflectie op je werk zonder bijbedoelingen

Als je hulp nodig hebt, wil je snel en goed worden geholpen. Zeker als je kwetsbaar bent. Omdat je dak- en thuisloos bent. Of met meerdere problemen kampt. Onderzoek van de Inspectie wijst echter uit dat de gemeentelijke dienstverlening niet altijd optimaal is. Afdelingen werken bijvoorbeeld niet samen en wijkteams weten niet altijd goed hoe ze effectief kunnen helpen. Hoe kun je dit verbeteren? Daarover ging het een workshop over dit onderwerp tijdens het najaarscongres van Divosa, eind november 2017.

De workshop werd georganiseerd door de Inspectie en de gemeente Amsterdam. Zo'n 25 managers van sociale diensten en wijkteams en beleidsadviseurs van diverse gemeenten namen eraan deel. Doel was erachter te komen waarom de samenwerking niet altijd goed verloopt. En wat je daaraan kunt doen. Deelnemers verplaatsten zich in een hulpverlener van het wijkteam, een medewerker van Werk en Inkomen of een klant. Ze dachten na wat zij in die rol kunnen doen en wat ze verwachten van de andere partijen. Zo konden ze ervaren waar anderen in de samenwerking tegenaan lopen.

Herkenbaar en confronterend

Rob van Eupen, manager van Samen Doen Teams in Amsterdam (Nieuw-West): "We wilden het gesprek over participatie en samenwerking op gang brengen en dat is zeker gelukt. De verschillen tussen wijkteams en sociale diensten kwamen in de workshop duidelijk naar voren. Dat was voor de deelnemers herkenbaar en soms confronterend, zeker voor diegenen die de kwetsbare burger speelden. We hadden stevige discussies."

Genoeg ruimte voor samenwerking

Van Eupen stelt dat de workshop veel inzicht heeft gegeven in de noodzaak om samen te

werken. "Als je bij de sociale dienst weinig tijd hebt voor klanten is het fijn om te kunnen vertrouwen op de wijkteams. Als je met dilemma's te maken krijgt als hulpverlener in een wijkteam, is het fijn dat je een partner hebt die met je meedenkt. Het beleid biedt genoeg ruimte daarvoor. Gemeenten benutten die lang niet altijd, dus daarin is winst te boeken."

De manager van de Samen Doen Teams vindt de samenwerking met de Inspectie heel waardevol. "Wij zijn vanuit de praktijk natuurlijk de hele tijd bezig met schakelen op microniveau, klant voor klant bij wijze van spreken. Wij kiezen strategieën en maken afspraken. ISZW komt ook bij andere gemeenten en herkent problemen, maar ziet ook oplossingen."

Algemeen belang

"Daarnaast vind ik het heel fijn dat de Inspectie geen ander belang dient dan het algemeen belang. In het sociaal domein wemelt het van de projecten en evaluaties en onderzoeksrapporten. Soms gekleurd door organisatiebelang en soms gestuurd door bestuurlijke wensen. Dan is het gewoon fijn af en toe een neutrale spiegel voorgehouden te krijgen, een reflectie op je eigen werk zonder bijbedoelingen."

Toegang schuldhulpverlening

De Inspectie heeft op verzoek van de staatssecretaris de toegankelijkheid onderzocht van de gemeentelijke schuldhulpverlening. De Inspectie concludeert dat er over het algemeen sprake is van een brede toegankelijkheid van schuldhulpverlening: bijna alle gemeenten brengen de individuele omstandigheden van de hulpvrager in kaart en sluiten geen groepen hulpvragers uit. Gemeenten hebben over het algemeen meerdere meldpunten waar mensen met hun schuldhulpvragen terecht kunnen. Bij een derde van de gemeenten is de kennis bij de meldpunten om mensen goed door te verwijzen onvoldoende. Ongeveer 20% van de hulpvragers, krijgt geen schuldhulpverlening van de gemeente. Meestal omdat de gemeente de hulpverlening eerst op andere problemen richt, zoals bijvoorbeeld een verslaving. De Inspectie vraagt aandacht voor het feit dat een derde van de gemeenten niet bewaakt dat de schuldhulpverlening start op het moment dat deze problemen zijn gestabiliseerd.

In de aanbestedingsbrief met daarin de beleidsreactie geeft de staatssecretaris aan dat het onderzoek belangrijke input levert voor het kennis- en ontwikkelprogramma “Schouders eronder” waarin VNG, Divosa, NVVK, LCR en SWN met subsidie van SZW werken aan het verbeteren van de schuldhulpverlening. De staatssecretaris zal het rapport via de verzamelbrief bij gemeenten onder de aandacht brengen en hen oproepen de uitkomsten ter harte te nemen. Ze wijst daarbij met name op de mogelijkheden voor schuldhulpverlening aan zelfstandigen en op de uitgangspunten van de Algemene wet bestuursrecht, waaronder de noodzaak tot het afgeven van een beschikking. Alle gemeenten die deelnamen aan het onderzoek (ongeveer 100) ontvingen een kopie.

Naleving arbeidsverplichtingen Participatiewet

De Inspectie onderzocht in hoeverre de gemeenten toezien op de naleving van de arbeidsverplichtingen van werkzoekenden in de Participatiewet om: (1) werk te aanvaarden en te behouden ook als het niet aansluit bij ervaring, (2) werk buiten de gemeente te accepteren, daarvoor te verhuizen of (3) mee te werken aan voorzieningen die de kans op werk vergroten. De gemeente kan een sanctie opleggen als de bijstandsgerechtigde niet aan de verplichtingen voldoet. Bij niet voldoen aan een aantal verplichtingen is de gemeente verplicht een sanctie op te leggen.

De Inspectie concludeert dat gemeenten de Participatiewet verschillend uitvoeren voor wat betreft het opleggen en handhaven van arbeidsverplichtingen. De rechtsgelijkheid komt hierbij in het geding, omdat zij verplichte sancties niet altijd opleggen. Gemeenten geven aan dat zij een aantal wettelijke arbeidsverplichtingen moeilijk uitvoerbaar vinden. Ook hebben ze bezwaren tegen de zwaarte van sancties.

Uit het onderzoek blijkt dat de klantmanager van de bijstandsgerechtigde in feite bepaalt welke arbeidsverplichtingen worden opgelegd en hoe op de naleving daarvan wordt toegezien. De klantmanager beoordeelt ook of de uitkering wordt verlaagd, als verplichtingen niet worden nagekomen. Dat is niet de uniforme werkwijze en handhaving die de wet beoogt. Volgens de Inspectie is het de vraag of deze afstand tussen de wetgeving en de uitvoering kan worden verkleind, zonder daarbij de wetgeving aan te passen. Zowel Divosa als VNG sluiten zich aan bij de conclusies van de Inspectie.

Het rapport is in september 2017 aan de Tweede Kamer gestuurd. De inspectie heeft het rapport aan alle gemeenten toegezonden. Iedere gemeente kan de eigen resultaten erin terug lezen. Bij een aantal gemeenten is daarop ook mondelinge toelichting gegeven. Het rapport is na de publicatie met name door vakbladen opgepakt. Vooral de conclusie van de Inspectie: ‘Onbedoelde en ongewenste verschillen bij uitvoering Participatiewet’ wordt eruit gelicht. De Inspectie verzorgde naar aanleiding van het rapport een workshop over Handhaving op arbeidsverplichtingen op het Congres Handhaving en Naleving van de VNG.

Het rapport leidde tot Kamervragen over rigiditeit in de uitvoering van de Participatiewet. Met betrekking tot handhaving van de re-integratieverplichtingen is in het Regeerakkoord aangegeven dat het kabinet met gemeenten het gesprek aangaat over “best practices” in de handhaving. Verder heeft de staatssecretaris in een overleg met de Vaste Commissie SZW van de Tweede Kamer gezegd dat zij vindt dat mensen en ook gemeenten zich moeten houden aan de verplichtingen in de Participatiewet. De VNG is gevraagd dit rapport te gebruiken om de thematiek van de naleving van de arbeidsverplichtingen in de Participatiewet onder de aandacht te brengen van gemeenten. En om ze waar gewenst te ondersteunen bij verbetering van hun uitvoeringspraktijk.

Suwinet 2016. Stand van zaken na ontvangst in-control verklaringen van gemeenten

De Inspectie voert sinds 2009 onderzoek uit naar de informatiebeveiliging van Suwinet. Suwinet is een geautomatiseerde voorziening waarmee onder andere gemeenten persoonsgegevens uitwisselen. Uit eerdere onderzoeken komt naar voren dat de beveiliging niet altijd optimaal is en dat verbetering slechts langzaam vordert.

Ook in 2017 onderzocht de Inspectie de informatiebeveiliging van Suwinet. Uit het onderzoek blijkt dat alle gemeenten voldoen aan de zeven normen. De afgelopen jaren zijn de resultaten van de gemeenten sterk verbeterd: In 2013 voldeed 4% van de gemeenten aan de zeven normen, in 2014 17%, in 2015 49% en in 2016 voldoen alle gemeenten aan de zeven normen. Gemeenten hebben diverse activiteiten ondernomen om de zeven normen op orde te krijgen.

Ook hebben de afgelopen drie jaar de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) en verschillende andere partijen – elk vanuit hun eigen rol – veel aandacht aan het onderwerp informatiebeveiliging besteed. De VNG had het Programma ‘Borging veilige gegevensuitwisseling via Suwinet’ waar ook SVB en UWV aan zijn verbonden. Door hun inzet in de afgelopen jaren is door verschillende stakeholders veel bereikt op dit terrein.

9^b Sociaal Domein

In Toezicht Sociaal Domein houden rijksinspecties toezicht op de zorg en ondersteuning van kwetsbare burgers in het gemeentelijke sociaal domein. Deelnemende inspecties zijn de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, Inspectie SZW, Inspectie van het Onderwijs en Inspectie Justitie en Veiligheid. Het doel van het toezicht is het verbeteren van de uitvoering door de gemeenten en andere betrokken uitvoerende partijen. De rijksinspecties, gemeenten en gemeentelijke toezichthouders op de Wmo hebben in 2017 nieuwe afspraken gemaakt om beter samen te werken en informatie te delen. Hiervoor is het afsprakenkader vernieuwd. Er zijn ook twee draaiboeken opgesteld. Het Inspectieloket Jeugd is uitgebreid tot Inspectieloket Sociaal Domein en Jeugd.

In het kader van Toezicht Sociaal Domein heeft de Inspectie in 2017 een aantal toezichtonderzoeken afgerond:

- *Het wijkteam en kwetsbare gezinnen*

De samenwerkende Inspecties van Toezicht Sociaal Domein hebben gekeken naar de effectiviteit van zorg en ondersteuning aan kwetsbare gezinnen vanuit de wijkteams in zes gemeenten. Kwetsbare gezinnen komen in de huidige werkwijze niet altijd tijdig in beeld en krijgen niet altijd de juiste hulp. Er wordt te weinig samengewerkt met andere instanties. Hierdoor is geen goed zicht op alle problemen in een kwetsbaar gezin. Veiligheidsrisico's van kinderen worden niet voldoende ingeschat.

De inspecties constateren dat de transformatie en de daarbij behorende werkwijze nog niet is afgerond. De professionals in de wijkteams zijn over het algemeen hoog gekwalificeerd en gemotiveerd. Maar ze hebben nu verschillende verantwoordelijkheden. Hun bevoegdheden zijn niet goed beschreven en ze hebben te weinig tijd.

Naar aanleiding van dit toezichtonderzoek hebben de inspecties meerdere presentaties en workshops georganiseerd op congressen en bijeenkomsten. Toezicht Sociaal Domein volgt de voorgenomen verbeteringen van de onderzochte gemeenten. Met het Nederlands Jeugd Instituut is een reeks van zogenoemde estafetteleerbijeenkomsten in gang gezet over de belemmeringen die professionals in wijkteams ervaren in structuren, systemen en samenwerking.

- *Moeder en kind verlaten vrouwenopvang: (wie) is dat een zorg?*

Het ontbreken van continuïteit in de zorg en ondersteuning van moeders en kinderen die de vrouwenopvang verlaten, is een groot risico voor terugval. Daarom is het belangrijk dat moeder en kind ook na vertrek uit de vrouwenopvang worden gevolgd. Uit het onderzoek blijkt dat de onderzochte vrouwenopvangorganisaties bijna altijd nazorg aan moeder en kind verlenen en dat er veel aandacht is voor (fysieke) veiligheid als moeder en kind de opvang verlaten.

De inspecties doen de volgende aanbevelingen:

- Houd zicht op moeder en kind na vertrek uit de opvang en handel bij signalen van onveiligheid;
- Maak samenwerkingsafspraken en evalueer periodiek;
- Bevorder en faciliteer continuïteit van hulp en inkomen;
- Ontwikkel expertise bij ketenpartners op het gebied van huiselijk geweld.

Naar aanleiding van dit toezichtonderzoek heeft het Ministerie van VWS een beleidsreactie opgesteld, waarin onder meer is toegezegd dat verbeteracties worden gevolgd. Er is een bijeenkomst met betrokken partijen geweest en er zijn gesprekken gevoerd met het Landelijk overleg van de directeuren Vrouwenopvang, de G32 (stedennetwerk middelgrote gemeenten), GGZ Nederland, Landelijke Huisartsen Vereniging, de Koepel Bewindvoerders, GGD en Geneeskundige Hulpverlening Organisatie in de Regio, Divosa en het Nederlands Centrum Jeugdgezondheidszorg.

- *De toegankelijkheid van het sociaal domein voor mensen met een licht verstandelijke beperking (juni/juli 2017)*

In het meerjarig onderzoeksprogramma Toezicht Sociaal Domein wordt in fasen onderzoek uitgevoerd naar de toegankelijkheid van het sociaal domein voor mensen met een licht verstandelijke beperking. In deze eerste fase analyseerde Toezicht Sociaal Domein beleidsdocumenten van twintig Nederlandse gemeenten. Daaruit bleek dat mensen met een licht verstandelijke beperking lang niet altijd gezien worden als een groep die extra aandacht nodig heeft. De tweede fase is in 2017 gestart en loopt nog door. Daarin spelen ervaringsdeskundigen een rol: mensen met een licht verstandelijke beperking die optreden als mystery guests.

- *Ook voor kwetsbare jongeren een passende toekomst*

Dit onderzoek is het resultaat van het vervolgonderzoek naar de kwaliteit van zorg en ondersteuning aan jongeren onder en boven de 18 jaar die een JeugdzorgPlus-instelling of een Justitiële Jeugdinrichting verlaten. Jongeren tussen 16 en 27 jaar die de JeugdzorgPlus of een Justitiële Jeugdinrichting verlaten hebben in hun gemeente een (sluitend) netwerk nodig voor zorg en ondersteuning. In de gemeente waar ze (gaan) wonen, hebben ze vaak passende hulp nodig, bijvoorbeeld voor zorg, onderwijs, veiligheid, wonen, Werk en Inkomen. Zonder die ondersteuning is er weinig kans op zelfstandige deelname aan de samenleving. De kans op uitval is groot.

Het onderzoek van Toezicht Sociaal Domein wijst uit dat het moeilijk is om de schotten tussen jeugdhulp, maatschappelijke ondersteuning en Werk en Inkomen weg te halen.

10 Metaal

Problematiek

De meeste risico's doen zich voor in de subsectoren scheepsbouw en basismetale en in de bedrijven in de metaalproductie- en bewerking, machinebouw en transportmiddelenindustrie. De metaalsector kent risico's op het gebied van machineveiligheid, gevaarlijke stoffen, geluid, fysieke belasting, werkdruk, tewerkstelling/meldingsplicht inzet buitenlandse arbeidskrachten (vooral in de scheepsbouw- en reparatiesector), onderbetaling en overschrijding arbeidstijden. De risico's van gevaarlijke stoffen hebben onder meer te maken met de vaak voorkomende laswerkzaamheden in de sector. Daarnaast treft de Inspectie dikwijls complexe problematiek op het gebied van gevaarlijke stoffen aan. Dat is met name het geval bij gieterijen en bij bedrijven in het segment van de oppervlaktebehandeling van metalen. De werkenden in de flexibele schil, zonder vast contract, hebben een hoger ongevalsrisico. Dat zijn onder andere personen met een tijdelijk dienstverband, ingehuurd arbeidskrachten, zzp-ers en jongeren. De Inspectie besteedt daarom extra aandacht aan bedrijven die vaak met tijdelijke arbeidskrachten werken.

Aanpak

De aanpak van de Inspectie is rijk geschakeerd. Deze bestaat uit voorlichting waaronder het aanreiken van tools, en samenwerking met sociale partners, branche-organisaties en inspecties.

• Voorlichting

De Inspectie heeft in 2017 voorlichting verstrekt over veilig en gezond werken door jongeren die een metaalvak leren. De voorlichting richtte zich op docenten in het beroepsonderwijs en praktijkbegeleiders in leerbedrijven. De e-publicatie 'Wijsneus of vakman' en de campagne eromheen ('leerwerken in metaal') is gelanceerd en loopt in 2018 door. Het gebruik van het kennisspel Healthy Metal is binnen beroepsopleidingen verder onder de aandacht gebracht, evenals de verbeterchecks (arbocatalogi) van sociale partners.

De Inspectie heeft de bekendheid van de zelfinspectie-tool 'Eerlijk werken' voor de scheepsbouw vergroot, zodat goedwillende bedrijven een hulpmiddel hebben voor het gemakkelijker naleven van de regels.

De Inspectie wil dat bedrijven meer leren van de ongevallen die hebben plaatsgevonden in de metaalbranche. Op haar website is daarom gerichte informatie geplaatst voor de sector, waaronder een 'ongevalsbarometer', met een maandelijkse update van ongevalscijfers. De Inspectie gebruikt ook de kennis en expertise van de branche zelf (zoals '5xbeter') om het leereffect bij bedrijven te versterken. Het gebruik van verbeterchecks en verbetercoaches in bedrijven wordt gestimuleerd en is een belangrijke constante in de nalevingscommunicatie van de Inspectie.

• Samenwerking

De Inspectie heeft nauw samengewerkt met het arbeidsveiligheids- en gezondheidsprogramma '5xbeter'. Hierdoor werd het gebruik van arbocatalogi (onder andere op het gebied van machineveiligheid, lasrook, fysieke belasting en geluid) in de metaalbedrijven bevorderd en is het arbeidsomstandighedeniveau in die bedrijven aantoonbaar verhoogd. Ook werkte de Inspectie samen met de sector om de ontwikkeling van een verbetercheck werkdruk te stimuleren. Verder heeft ze de methodiek van een vernieuwde arbocatalogus 'veilige werkwijze gevaarlijke stoffen' positief getoetst. De arbocatalogus biedt ondersteuning aan met name kleine bedrijven die het lastig vinden om te voldoen aan de regelgeving over blootstelling aan gevaarlijke stoffen. Daarmee levert deze catalogus een belangrijke bijdrage aan gezond en veilig werken in de sector.

De Inspectie heeft in het kader van Decent Work Day via haar branchecontacten in de maritieme sector de Nederlandse Maritime Technology (NMT) bereid gevonden op te treden als ambassadeur voor verantwoord werkgeverschap. Dat resulteerde in op preventie en voorlichting gerichte samenwerkingsafspraken die bijdragen aan een betere naleving van de regels in de scheepsbouw en scheepsbouw-gerelateerde sectoren.

De Inspectie heeft de samenwerking met de Koninklijke Marechaussee, de Zeehavenpolitie en de Dienst Infrastructuur van de Nationale Politie en de Inspectie Leefomgeving en Transport in 2017 voortgezet. Dat heeft onder meer geleid tot kennisuitwisseling en afstemming bij de handhaving en tot gezamenlijke actiedagen op diverse havenlocaties in het land. Uit signalen en meldingen van deze ketenpartners is de Inspectie gestart met tientallen inspectieonderzoeken, waarvan een derde inmiddels heeft geleid tot handhaving.

- **Inspecties**

In 2017 heeft de Inspectie onder andere geïnspecteerd in de scheepsbouw en in de Rotterdamse en noordelijke havens. Inzet was mogelijke oneerlijke concurrentie door onderbetaling, overschrijding van de Arbeidstijdenwet of het niet voldoen aan administratieve tewerkstellingsvereisten.

Beoogde resultaten (1)

Driekwart van de in 2017 geherinspecteerde bedrijven heeft duurzame maatregelen getroffen op het gebied van betere machineveiligheid en lasrookreductie.

Realisatie:

In totaal zijn ruim 750 inspecties uitgevoerd. Inzet daarbij was het voorkomen van ongevallen door onveilig werken met machines en van beroepsziekten door blootstelling aan gevaarlijke stoffen zoals lasrook. Eén op de vijf bedrijven – vooral bedrijven met zwaardere overtredingen – kreeg een herinspectie. Bij tweederde daarvan bleek de naleving op de eerdere overtredingen nu wel op orde. Gelet op de risicogerichte selectie op zwaardere overtredingen is dit een goed resultaat. De initiële inspecties leveren gemiddeld een handavingspercentage op van 84%.

Beoogde resultaten (2)

Een pilotgroep van tien kleine metaalbedrijven heeft het onderwerp werkdruk geagendeerd. In de verdere programmaperiode is een aanzienlijke groep kleine metaalbedrijven bereikt met informatie over de goede voorbeelden uit de pilot.

Realisatie:

Dit pilotonderzoek beoogt meer inzicht te geven in goede en effectieve maatregelen tegen werkdruk als (mede)veroorzaker van ziekteverzuim en ongevallen. Door de toename van arbeidsongevalsonderzoek heeft de Inspectie de pilot doorgeschoven naar 2018. Wel hebben inspecteurs bij alle bedrijven waar initiële inspecties hebben plaatsgevonden (ruim 400 bedrijven) over het onderwerp werkdruk monitorvragen gesteld. De uitkomsten daarvan komen in 2018 beschikbaar.

Beoogde resultaten (3)

Het aantal meldingsplichtige ongevallen is in 2020 ten opzichte van 2016 met 25% gereduceerd. Met name geldt dit voor slachtoffers onder jongeren en flexwerkers.

Realisatie:

In 2017 is het aantal ongevallen in de metaal tegen de eerdere trend in weer gestegen. Waar 2016 werd afgesloten met 269 ongevallen, hebben zich in 2017 weer 314 meldingsplichtige ongevallen voorgedaan. Vermoedelijke oorzaken zijn de sterke groei van de economie in de hele sector, de schaarste op de arbeidsmarkt aan technische vakkrachten, meer werkdruk bij de vakkrachten – er is immers een verband tussen werkdruk en ongevallen – en veel tijdelijke, vaak buitenlandse arbeidskrachten. Deze zijn vaak minder goed op de hoogte van onder meer de specifieke veiligheidsrisico's op een bepaalde werkplek, waarbij ook taalbeheersing een probleem kan zijn. Ongelukken treffen jongeren, bijvoorbeeld jongeren met leer-werkcontracten, die onvoldoende begeleid te snel in het productieproces ingezet worden.

Beoogde resultaten (4)

In 2017 zijn 250 leerwerkbedrijven extra geïnformeerd over het kennisspel Healthy Metal. Ze zijn voorzien van posters en de e-publicatie die begeleiders van jongeren in leerwerksituaties gericht informeren over gezond en veilig werken.

Realisatie:

In oktober 2017 is de campagne “Gezond en veilig leren werken in de Metaal” van start gegaan. Ook de MBO Raad was hierbij betrokken. Via Facebook en de kanalen als de MBO Raad, de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) en het Opleidings- en ontwikkelingsfonds voor het Technisch InstallatieBedrijf (OTIB) – maar ook via de inspecties – zijn de opleidingen en leerwerkbedrijven gewezen op het belang van veilig werken. En van goede samenwerkingsafspraken hierover tussen de opleiding en het bedrijf.

Beoogde resultaten (5)

In 45 zaken in de scheepsbouw en de scheepsgerelateerde sector wordt oneerlijke concurrentie door het overtreden van de Atw, WML en Wav aangepakt.

Realisatie:

Zo'n 40 inspecties zijn uitgevoerd in de sector in 2017. In 36% van de interventies zijn handavingsinstrumenten ingezet. Om de risico's van overtredingen verder terug te dringen is de Inspectie in overleg met de sector.

Andere resultaten

- Commitment van de maritieme sector aan het uitgangspunt dat eerlijk, gezond en veilig werk in de maritieme branche bevorderd moet worden. De voorzitter van Netherlands Maritime Technology (NMT) heeft naar aanleiding van de Decent Work Agenda (<https://www.inspectieszw.nl/decent-work-day-2017/nmt>) onder meer concrete uitspraken gedaan over eerlijk werk.
- Commitment en concrete afspraken van de oppervlaktebehandelingsbranche over de noodzaak van het terugdringen van blootstelling aan gevaarlijke stoffen (<https://www.inspectie-publicaties.nl/inspectiefocus>).
- Bijeenkomsten met gieterijen, met als resultaat dat de verschillende branchepartijen uit de sector actief gaan meedoen met een werkgroep van de Inspectie. Doel van die werkgroep is de problematiek van blootstelling aan gevaarlijke stoffen en dampen tijdens het gietproces inzichtelijker te maken. Dit met het oog op betere beschermingsmaatregelen op de werkvloer.
- Een positief getoetste arbocatalogus (kader) veilige werkwijze gevaarlijke stoffen van sociale partners in de metaalsector.
- De succesvolle lancering op ROC Technovium te Nijmegen van de publicatie voor praktijkbegeleiders en docenten metaal: <https://www.inspectie-publicaties.nl/gezond-en-veilig-leren-werken-in-de-metaal/>.
- Een – na fors ingrijpen (boetes, aanpak notoire overtreders) – positieve omslag naar goede arbeidsomstandigheden bij enkele aanvankelijk zeer slecht presterende metaalbedrijven.

Niemand heeft nu nog een excuus om niet veilig te werken

Tijdens de herinspectie bij een middelgroot metaalbedrijf constateert de Inspectie dat het bedrijf de arbeidsomstandigheden nog steeds niet op orde heeft. Geschrokken van de hoogte van de boetes komt de eigenaar in actie en stelt Peter aan als nieuwe chef werkplaats die tevens verantwoordelijk wordt voor de arbeidsomstandigheden. Peter heeft als ondernemer veel ervaring opgedaan in de metaalbranche en het nodige meegemaakt, waaronder twee dodelijke ongevallen. Daardoor is hij er diep van doordrongen geraakt hoe belangrijk veiligheid is.

Peter stelt vast dat veiligheid in het bedrijf niet op de eerste plaats staat. Hij weet dat hij niet alles tegelijk kan aanpakken. “Vooral in het begin van zo’n verbetertraject is het belangrijk niet nerveus te worden. Eerst moeten de medewerkers veel afleren.”

In twee jaar tijd is de veiligheidscultuur op een hoger niveau gebracht. Zo is veiligheid op de werkvloer nu bespreekbaar en voelen medewerkers zich erbij betrokken. “Zo komen ze nu zelf met zaken die ze verbeterd willen hebben.” In korte tijd is het bedrijf geheel veranderd. In Peters woorden: “Veiligheid is nu goed georganiseerd. Niemand in dit bedrijf heeft nog een excuus om niet veilig te werken.”

Dat de veiligheid en de veiligheidscultuur in dit bedrijf op een hoger niveau zijn gekomen, klinkt heel duidelijk door in de opmerking van de inspecteur die in 2017 voor het eerst het bedrijf bezocht. “Op basis van onze inspectierapporten zou ik het bedrijf een 3 hebben gegeven. Nu ik hier ben en alles gezien heb, is het wat mij betreft een 8.”

11 Psychosociale arbeidsbelasting en psychische problematiek

Problematiek

Psychosociale arbeidsbelasting (PSA) wordt veroorzaakt door te hoge werkdruk, agressie en geweld door derden en ongewenst gedrag op de werkvloer. PSA kan leiden tot fysieke en psychische gezondheidsklachten. Ruim een derde van het arbeidsgelateerde ziekteverzuim wordt veroorzaakt door psychische klachten. Meer dan de helft van de mensen die vanwege een arbeidsbeperking een uitkering krijgen, kampt met psychische problemen. Mensen met psychische problematiek die weer gaan werken, hebben – meer nog dan gemiddelde werknemers – een baan nodig die bij hen past.

Aanpak

Het programma is erop gericht dat alle stakeholders verantwoordelijkheid nemen. Gelet op de aard van PSA is het programma nadrukkelijk een samenwerkingsverband van stakeholders, zoals de relevante beleidsdirecties, de Inspectie, het UWV en werkgevers- en werknemersorganisaties. Naast inspecties op PSA houdt de Inspectie signalerend toezicht op het proces van preventie en ziekteverzuimbegeleiding bij psychische klachten. Ook is er aandacht voor de procesgang in de WIA bij psychische klachten. Verder verricht de Inspectie stelselonderzoek naar de dienstverlening aan mensen met psychische problematiek. Om de naleving van wetgeving op het gebied van PSA te bevorderen stelt de Inspectie een zelfinspectietool werkdruk en ongewenst gedrag beschikbaar. In 2017 besteedde de Inspectie speciale aandacht aan de preventie van PSA die het gevolg is van ongewenst gedrag. Ze inspecteerde bedrijven en instellingen die in 2016 tekortschoten in de aanpak van werkdruk in 2017 nogmaals.

Beoogde resultaten (1)

Geïnspecteerde instellingen en bedrijven hebben hun aanpak op het gebied van PSA-preventie aangescherpt: 95% van de bedrijven en instellingen waar het PSA-beleid niet op orde was heeft die overtreding bij herinspectie rechtgezet.

Realisatie:

Bij 95% van de bedrijven en instellingen waar tekortkomingen in het PSA-beleid waren geconstateerd zijn deze binnen een half jaar bij een herinspectie rechtgezet. Geïnspecteerde instellingen en bedrijven zonder handhaafbare tekortkomingen hebben hun aanpak op het gebied van PSA-preventie aangescherpt.

Beoogde resultaten (2)

De zelfinspectietool over werkdruk en ongewenst gedrag wordt in een significant aantal gevallen gebruikt.

Realisatie:

Onderzoeksbureau GfK heeft de bekendheid en het gebruik van de zelfinspectietool onderzocht. In 2017 hebben bijna 25.000 bezoekers van de inspectie-website de tool geraadpleegd. Geconstateerd werd dat de zelfinspectietool direct na diverse korte PSA-campagnes meer werd gebruikt. In de sector Onderwijs is het gebruik van de zelfinspectietool kwalitatief onderzocht. Binnen deze sector maakt 43% van de instellingen gebruik van de zelfinspectietool Werkdruk en Ongewenst gedrag. Daarvan heeft 70% maatregelen genomen. De meeste maatregelen zijn organisatorisch van aard of liggen op het gebied van voorlichting en opleiding.

Beoogde resultaten (3)

Alle stakeholders bij PSA hebben minstens één betekenisvolle actie ondernomen om de aandacht van bedrijven voor PSA te versterken.

Realisatie:

Samen met de Inspectie van het Onderwijs gaat de Inspectie met bestuurders van onderwijsinstellingen overleggen over een meer integrale aanpak van PSA. De Inspectie Justitie en Veiligheid inspecteerde samen met de Inspectie bij justitiële instellingen.

Hieronder staan enkele resultaten die bereikt zijn met en bij stakeholders:

- Sociale partners, Inspectiediensten en Ministeries zijn geïnformeerd over de inspectieresultaten;
- De Inspectiediensten delen de conclusies en trekken samen met (Inspectie) SZW op in het organiseren van bestuurlijke tafels in 2018;
- Stakeholders in de sectoren onderwijs en beveiliging hebben in nieuwsbrieven en samen met de Inspectie in workshops en meetings uitgebreid aandacht besteed aan een goede cyclische aanpak van PSA;
- De veiligheidsbranche en het HBO hebben de RI&E en arbocatalogus aangepast en anderen zijn ermee bezig;
- Twee universiteiten hebben in de media op een positieve manier aandacht besteed aan de bij hen uitgevoerde inspecties.

De onderzoeken en stakeholderbenadering leverden vooral meer betrokkenheid en draagvlak op voor de aanpak van het programma PSA. Stakeholders nemen deel aan de onderzoeken. De informatie is gedeeld.

Hieronder staan enkele voorbeelden daarvan:

- Input voor een studie naar de werking van het arbozorgsysteem op het gebied van PSA;
- Publicatie van de infographic en de er aan verbonden actieve communicatie heeft een brede groep belanghebbenden bereikt;²⁵
- De Nederlandse Academie voor Arbeidswetenschappen (NAAW), de Inspectie en een werkgever bekijken samen in 2018 of de mens-arbeid-organisatie dynamiek van NAAW en de inspectiemethodiek van de Inspectie elkaar versterken bij de verbetering van de PSA aanpak in een bedrijf;
- De academische werkplaats arbeid en gezondheid van Transzo nodigde de inspectie uit om wetenschappelijke kennis te koppelen aan ervaringen;
- Het vakblad Arbo heeft samen met de Inspectie een workshop over de RI&E en aandacht voor PSA verzorgt voor ca 80 preventiemedewerkers.

²⁵ <https://www.inspectieszw.nl/onderwerpen/algemeen-werkstress-en-psychosociale-belasting/de-loopbaan-als-werkstress-vrije-reis>

Jeannette de Vries en Erna Luijendijk Arbeidsmarkt- en opleidingsfonds, hbo

We willen de neuzen dezelfde kant op krijgen

Werkdruk, agressie en ongewenst gedrag komen in veel sectoren voor. Zo ook in het onderwijs. Door onderzoek, ontwikkeling van instrumenten en uitwisseling van goede praktijkvoorbeelden ondersteunt Zestor, het arbeidsmarkt- en opleidingsfonds hbo, hogescholen bij de aanpak van dit soort lastige thema's.

Zestor zorgt ervoor dat medewerkers van hogescholen goed kunnen werken en signaleert nieuwe trends en ontwikkelingen op dit gebied. Toen de Inspectie een onderzoeksrapport over werkdruk en ongewenst gedrag op de werkvloer uitbracht, lieten Zestor-directeur Jeannette de Vries en projectadviseur Erna Luijendijk al snel van zich horen. De Vries: "We zijn al heel lang met het onderwerp werkdruk bezig. Toen het rapport verscheen, wilden we daar dan ook meer over weten. We hebben direct een gesprek aangevraagd met de Inspectie."

Hogescholen

Het onderzoek van de Inspectie omvatte verschillende sectoren, waaronder onderwijs. De Vries: "De problemen gingen over het hele onderwijs. Wij wilden natuurlijk weten wat er in het hbo gesignaleerd werd. En we wilden onze eigen inzichten delen met de Inspectie." Luijendijk: "Bij hogescholen zie je bijvoorbeeld dat docenten heel erg bevlogen zijn en ook veel werk naar zich toetrekken. Werkstress vormt daardoor een belangrijk risico."

Beter zicht op risico's

Uit het onderzoek van de Inspectie bleek dat andere vormen van arbeidsbelasting vooral te maken hebben met agressie en ongewenste omgangsvormen, zoals discriminatie en pesten.

Om beter zicht te krijgen op de risico's in het hbo, variërend van veilige werkplekken tot toelaatbare fysieke belasting, heeft Zestor zowel een Arbocatalogus als een RI&E (Risico Inventarisatie en Evaluatie) voor de branche ontwikkeld. De RI&E geeft structuur aan de inventarisatie en aanpak van arbeidsrisico's. De Arbocatalogus biedt handvatten voor het aanpakken van de risico's die uit de RI&E naar voren komen. Luijendijk: "De RI&E is een goed instrument om arbeidsomstandigheden in kaart te brengen. We hebben deze inventarisatie en evaluatie ontwikkeld in samenwerking met de hogescholen. Van de 37 hogescholen in Nederland maken 23 daar nu gebruik van en iedere school kan zelf aanvullingen doen over hun eigen omstandigheden."

Waardevolle gesprekken

Gesprekken met de Inspectie, maar ook met werkgevers en werknemers van hogescholen, zijn voor Zestor waardevol. De Vries: "Voor ons is het heel belangrijk om samen met hogescholen op te trekken, om het draagvlak te vergroten en kennisuitwisseling te bevorderen. We doen dat veel in kennisnetwerken, maar ook met het werkveld zelf. Daar betrekken wij ook de Inspectie bij en dat willen we blijven doen. Zo krijgen we de neuzen dezelfde kant op."

12 Asbest

Problematiek

De productie en het gebruik van asbest is in Nederland sinds 1994 verboden. Asbest is echter nog in ruime mate aanwezig in daken, vloeren, rioolpijpen of andere toepassingen. Bij het verbouwen en slopen van gebouwen, machines of schepen kan nog altijd asbest vrijkomen. Door blootstelling aan asbestvezels kunnen op termijn zeer ernstige gezondheidsklachten optreden bij werknemers, bezoekers en omwonenden. De Inspectie wil met haar interventies bijdragen aan een afname van werknemers met longziekten en kanker als gevolg van blootstelling aan asbest.

Aanpak

Asbestsanering gebeurt met name door gecertificeerde bedrijven, zowel asbestinventarisatiebureaus als asbestsaneerders. Desondanks gebeuren de saneringswerkzaamheden niet altijd correct. Daarom zijn de gecertificeerde bedrijven toch voorwerp van toezicht. Naast gecertificeerde asbestsaneerders komt de Inspectie ook niet-gecertificeerde saneerders tegen bij risicovolle asbestsanering. De Inspectie spoort deze bedrijven zo veel mogelijk op en sanctioneert ze.

De aanpak van de Inspectie is gericht op:

- het opsporen en verminderen van asbestsaneringen door niet-gecertificeerde bedrijven;
- betere naleving van de regels door gecertificeerde asbestsaneringsbedrijven;
- betere asbestinventarisatierapporten;
- vergroting van kennis en bewustwording bij werkgevers en werknemers over de risico's van asbest;
- een sluitend publiek/privaat systeem van toezicht.

Om dit te realiseren verricht de Inspectie onaangekondigde inspecties, geeft voorlichting aan werkgevers en werknemers en werkt samen met de verschillende toezichthouders, Stichting Asbest Certificatie (Ascert) en brancheverenigingen.

Per 2024 gaat naar verwachting een verbod op asbestdaken in. Als gevolg hiervan mag de komende jaren een toename van de sanering van daken worden verwacht. Mede daarom richt de Inspectie zich ook op de risico's van het werken op hoogte en heeft als speciaal inspectieonderwerp het veilig gebruik van hijs- en hefmiddelen.

In oktober 2017 bleek de grootste leverancier van straalgrit in Nederland de voorgaande drie maanden met asbest verontreinigde straalgrit te hebben geleverd. Dit is terecht gekomen op meer dan 800 locaties van onder andere Brzo-bedrijven. De Inspectie heeft samen met de Omgevingsdiensten, de Inspectie Leefomgeving en Transport, het Staatstoezicht op de Mijnen en de ministeries van SZW en Infrastructuur en Waterstaat een gezamenlijke aanpak gemaakt. Met deze aanpak is de omvang van de problematiek, de gezondheidsrisico's bij het opruimen en het gebruik van het verontreinigde staalgrit zo goed mogelijk in kaart gebracht. En konden de opruimwerkzaamheden door toezichthouders worden gevolgd.

Beoogde resultaten (1)

De opsporingsstrategie van illegale asbestsaneringen is verbeterd.

Realisatie:

De Inspectie werkt nu meer en officieel samen met de Omgevingsdienst NL bij het toezicht op illegale asbestsaneringen. In een pilot is met twee Omgevingsdiensten de aanpak van de Inspectie om saneringen door niet-gecertificeerde bedrijven ("illegale saneringen") op te sporen, verder uitgewerkt. Ook heeft de Inspectie bijgedragen aan de verdere ontwikkeling van het reeds bestaande barrièremodel van Omgevingsdienst NL. Met dit barrièremodel worden nog meer geschikte methoden geïdentificeerd om illegale saneringen op te sporen en te verminderen. Ten slotte heeft de Inspectie haar methodiek voor analyse van gegevens die bijdragen aan het vinden van illegale saneringen vereenvoudigd en geprofessionaliseerd.

Beoogde resultaten (2)

Betere naleving van regelgeving door gecertificeerde asbestverwijderingsbedrijven voor risicoklasse 2 en hoger, en door andere bedrijven die asbest saneren bij de laag-risicoklasse 1. Dit resultaat wordt bereikt doordat de asbestverwijderingsbedrijven veiliger werken en door verbetering van de kwaliteit van de inventarisatierapporten. Daardoor kunnen de asbestverwijderingsbedrijven hun werk veiliger en beter doen.

Realisatie:

In totaal zijn 150 gecertificeerde bedrijven geïnspecteerd met ruim 250 inspecties. Een aantal bedrijven is – vanwege slechtere prestaties in het verleden – meer dan één keer geïnspecteerd. Bij 72% van die inspecties zijn geen overtredingen vastgesteld.

Om de kennis van werknemers over veilig en gezond werken in de asbestverwijderingssector te verbeteren organiseerde de Inspectie een workshop voor Deskundig Asbestinventariseerders. Deze workshop richtte zich op het beoordelen van zogenoemde validatieonderzoeken. Dit zijn blootstellingsonderzoeken op basis waarvan gecertificeerde inventarisatiebureaus saneringswerkzaamheden in een lagere risicoklasse kunnen inschalen. In de praktijk blijkt dat dergelijke validatieonderzoeken vaak niet correct worden uitgevoerd, waardoor de saneerder ten onrechte minder veiligheidsmaatregelen neemt. Voor de organisatie van de workshop werkte de Inspectie samen met het recent opgerichte platform DTA/DIA van de beheersstichting Ascort.²⁶

Beoogde resultaten (3)

Vergroting van de kennis en bewustwording bij werkgevers en werknemers over risico's van de aanwezigheid van asbest in sectoren waar asbest in installaties of gebouwen is verwerkt.

Realisatie:

De brood-, koek- en snoepsector heeft naar aanleiding van verschillende voorvallen met asbest in het verleden het initiatief genomen om de eigen sector “asbestvrij” te maken. Zijn reeds bestaande “Handreiking Asbest” is door twee brancheverenigingen verwerkt tot een Arbocatalogus, die in 2017 positief is getoetst door de Inspectie. In 2017 en 2018 worden alle bedrijven in de brood-, koek- en snoepsector, die in het bezit zijn van een of meer ovens, in de gelegenheid gesteld om een quick scan te laten uitvoeren. Met deze scan kan worden vastgesteld of er nog asbest in het bedrijf aanwezig is. In dat geval wordt van de bedrijven verwacht dat zij dit asbest laten verwijderen. Mocht blijken dat de bedrijven niet willen meewerken aan dit initiatief van de brancheverenigingen, dan komt de Inspectie in actie. De Inspectie heeft over dit initiatief een artikel in een vakblad voor de hele industriële sector geplaatst. Zo worden ook andere sectoren geïnspireerd een soortgelijk initiatief op te zetten.

Beoogde resultaten (4)

Een nog beter sluitend gemeenschappelijk systeem van toezicht, in samenwerking met Omgevingsdiensten, certificerende instellingen en de Raad voor Accreditatie.

Realisatie:

In mei 2017 heeft de Inspectie een samenwerkingsovereenkomst gesloten met Omgevingsdienst NL voor een gezamenlijke agenda voor toezicht op de sanering van asbest. Er worden periodiek maximaal zeven regionale overleggen met lokale en centrale toezichthouders georganiseerd voor het afstemmen en uitvoeren van de concrete toezichtactiviteiten. Deze zijn gericht op de slechtst presterende bedrijven in de betreffende regio. Naast de Omgevingsdiensten en de Inspectie zijn ook toezichthouders als de politie en de Inspectie Leefomgeving en Transport hierbij betrokken.

Een uitwisselingsconvenant tussen Omgevingsdienst NL en de certificerende instellingen die actief zijn in het Asbestcertificatiestelsel, is in ontwikkeling. Het treedt in werking als de wettelijke grondslag in de Arboregeling is vastgesteld. Hierin worden afspraken gemaakt over het uitwisselen van gegevens die van belang zijn voor het wederzijdse toezicht.

De Omgevingsdiensten tippen de Inspectie regelmatig over saneringswerkzaamheden die op een onveilige manier worden uitgevoerd, zoals een daksanering met een hijskraan waaraan een werkbak is bevestigd. Het veilig gebruik van hijs- en hefmiddelen was een speciaal inspectieonderwerp in 2017. Hiervoor is een informatieve flyer ontwikkeld die naar alle gecertificeerde asbestsaneringsbedrijven en brancheorganisaties in de bouwsector is gestuurd. Dit leidde tot enige commotie in de branche, maar resulteerde er ook in dat fabrikanten van hijs- en hefmiddelen geschiktere en veiligere producten hebben ontwikkeld.

²⁶ Persoonscertificaat DTA = Deskundig Toezichthouder Asbestverwijdering, DIA = Deskundig Asbestinventariseerder

13 Zorg en welzijn

Problematiek

De sector kent een hoger ziekteverzuim dan gemiddeld. Bij het verbeteren van gezondheid en inzetbaarheid ligt de focus op werkdruk en fysieke belasting. In de thuiszorg doen zich risico's voor op het terrein van eerlijk werk.

Aanpak

Het toezicht richtte zich in 2017 op de deelsectoren verpleging, verzorging, thuiszorg en ambulancezorg en op de nieuwe toetreders tot deze markten. Het inzetten van een combinatie van interventies heeft als doel meer werkgevers en werknemers bewust te maken van de gevaren van werkdruk en fysieke belasting. Daarnaast moet het de toepassing van beschikbare hulpmiddelen bevorderen. Om aan de top van organisaties meer aandacht te vragen voor gezond en eerlijk werk, richtte de Inspectie zich ook op bestuurders. De instellingen zijn deels samen met de IGZ (nu Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd – IGJ) geïnspecteerd.

In de thuiszorg bevorderde de Inspectie dat gemeenten bij de inkoop van zorg de randvoorwaarden voor gezond en eerlijk werk in acht nemen. Nieuwe toetreders zijn op de hoogte gebracht van hun verplichtingen op het gebied van eerlijk en gezond werk. Verder vinden bij de nieuwe toetreders risicogerichte inspecties plaats.

Beoogde resultaten (1)

Bestuurders verstevigen hun rol in de aanpak van fysieke belasting en werkdruk.

Realisatie:

Bij de inspecties in de ambulancezorg en het samenwerkingsproject met IGJ zijn bestuurders van brancheorganisaties betrokken, om aan de top van deze organisaties meer aandacht te vragen voor gezond en eerlijk werk. Die samenwerking wordt in 2018 voortgezet.

Beoogde resultaten (2)

Totstandkoming van betere Arbocatalogi over fysieke belasting en werkdruk.

Realisatie:

De Inspectie heeft vier aangepaste Arbocatalogi getoetst die betrekking hebben op verschillende deelsectoren van de zorg, namelijk: kinderopvang, Universitair Medische Centra, verpleeg- en verzorgingstehuizen en huisartsenzorg.

In een arbocatalogus beschrijft een representatieve vertegenwoordiging van sociale partners in de sector met welke maatregelen de doelvoorschriften uit de Arbowet gerealiseerd kunnen worden. De Inspectie gebruikt deze catalogi als referentiekader bij handhaving.

Beoogde resultaten (3)

Zorgen voor meer impact door samenwerking met de IGJ en verbinding van de kwaliteit van arbeid met de kwaliteit van zorg.

Realisatie:

Samen met IGJ heeft de Inspectie bij zeven instellingen inspecties uitgevoerd. Daarbij is in alle gevallen handhavend opgetreden. Op het punt van samenwerken en gezamenlijk optreden zijn lessen geleerd. Het zorgveld juicht de samenwerking tussen IGJ en de Inspectie toe. De uitwerking kan echter beter, vinden zowel het veld als beide inspecties zelf. In 2018 wordt een nieuw project gestart, dat meer van een gezamenlijke normstelling uitgaat.

Beoogde resultaten (4)

Nieuwe toetreders zijn gewezen op hun verplichtingen.

Realisatie:

De Inspectie heeft bijna 250 nieuwe toetreders bezocht en hen – als nieuwe werkgevers – gewezen op hun verplichtingen. Bij herinspecties in 2017 van de in 2016 geïnspecteerde organisaties was de naleving 93%. Bij 38% van de in 2017 geïnspecteerde nieuwe werkgevers is een handhavingsinstrument ingezet. Ook in de thuiszorg heeft de Inspectie nieuw toegetreden ondernemers gewezen op verplichtingen en hen geïnspecteerd.

Beoogde resultaten (5)

Er is meer kennis over de mate waarin in de thuiszorg eerlijk wordt gewerkt.

Realisatie:

De resultaten van de onderzoeken die de Inspectie uitvoert naar eerlijk werk in de thuiszorg zijn nog niet bekend.

14 Misstanden en notoire overtreders

Problematiek

De meeste werkgevers houden zich uit intrinsieke overtuiging aan de regels, maar er zijn ook werkgevers die deze structureel overtreden. Dit gedrag leidt tot risico's op uitbuiting en illegale arbeid, zorgt voor oneerlijke concurrentieverhoudingen en gevaarlijke arbeidsomstandigheden. Daarnaast bestaat het risico op schade aan het rechtsgevoel in de samenleving als juist deze groep de dans ontspringt. De ergste overtreders moeten daarom stevig worden aangepakt.

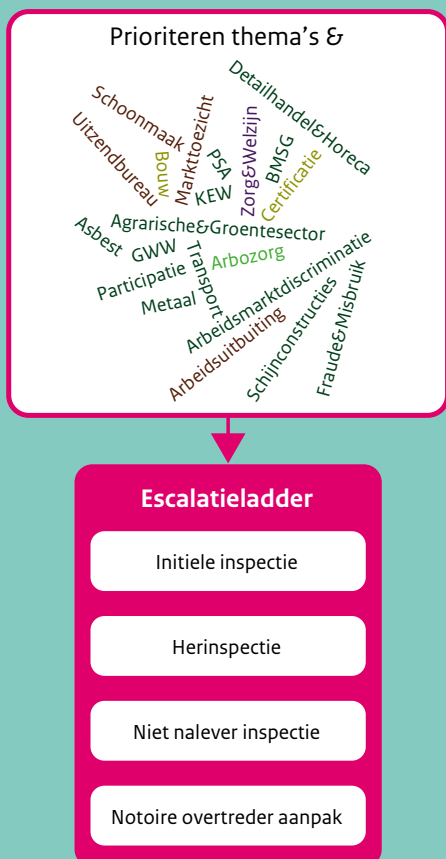
De Inspectie richt zich op:

- Notoire overtreders – bedrijven of instanties die herhaald overtredingen begaan;
- Misstanden – ernstige overtredingen van wetten of regels waardoor werknemers of andere personen onaanvaardbare risico's lopen, en/of waarbij de overheid op een grove manier wordt benadeeld en waardoor het rechtsgevoel in de samenleving wordt geschonden.

De Inspectie zet zich krachtig in om ook deze overtreders tot naleving te bewegen. De aanpak van deze groep vraagt echter veel expertise en een lange adem. Het gaat namelijk om een groep die herhaaldelijk en bewust – voor eigen gewin – de regels overtreedt. Een deel beschikt over netwerken en posities om fraude te blijven plegen en laat een bedrijf zo nodig failliet gaan om met een nieuw bedrijf een frisse start te maken.

Aanpak

De Inspectie stuurt met een programma op een gecoördineerde aanpak van deze groepen:

Binnen inspectieprogramma's ligt de focus op de grootste risico's en worden bedrijven met de grootste risico's geïnspecteerd. Via een 'escalatieladder' komt de inspectie vervolgens bij de notoire overtreders.

Als bij een bedrijf één of meerdere overtredingen worden geconstateerd dan wordt risicogericht geherinspecteerd. De herinspecties zijn gericht op werkgevers die op grond van een inschatting van de Inspectie het minst bereid zijn hun gedrag aan te passen. De Inspectie heeft als ambitie om minimaal 20% van het aantal overtredende bedrijven te herinspecteren.

Is het bedrijf bij de herinspectie nog niet op orde dan volgt een zogenoemde 'niet nalever inspectie'. Als het dan nog niet op orde is, dan volgt de notoire overtreder aanpak.

Op het terrein van veilige en gezonde arbeidsomstandigheden wordt sinds 2013/2014 gewerkt met de escalatieladder.

Op het terrein van eerlijk werk is in 2017 een aanvang gemaakt met de inzet van de escalatieladder.

Beoogd resultaat (1)

Bedrijven die de arbeidswetten blijven overtreden worden aangepakt met steeds zwaardere handhaving.

Realisatie:

De Inspectie heeft in 2017 op het terrein van veilige en gezonde arbeidsomstandigheden ruim twaalfduizend inspecties uitgevoerd.²⁷ Bijna duizend herinspecties hebben plaatsgevonden bij bedrijven die in 2016 zijn geïnspecteerd. Bij vier van de vijf geïnspecteerde werkgevers bleken de nalevingstekorten te zijn opgelost. Daarnaast zijn binnen dit domein circa 100 niet-naleversinspecties uitgevoerd. Bij bijna driekwart van de inspecties zijn overtredingen vastgesteld. Binnen dit domein zijn ook ruim 100 herinspecties uitgevoerd. Bij bijna 40% van de opnieuw geïnspecteerde bedrijven zijn opnieuw overtredingen vastgesteld.

Beoogd resultaat (2)

Malafide doorstarters worden gevonden en aangepakt.

Realisatie

In afstemming met Justis Track is een lijst opgesteld van bedrijven die de afgelopen twee jaar een boete hebben gehad van de Inspectie. Justis Track heeft de bestuurders van die bedrijven erbij gezocht. Zodra een bestuurder een nieuw bedrijf start, kan de Inspectie een melding krijgen. Daarnaast heeft de Inspectie een risicoprofiel opgesteld van malafide doorstarters. Dat profiel wordt vanaf 2018 toegepast. Het gaat om personen die bewust een bedrijf laten omvallen en vervolgens een nieuw bedrijf starten. Op het moment dat zo'n persoon een nieuw bedrijf start kan de Inspectie een melding krijgen. Justis Track maakt hierbij een zorgvuldige afweging.

²⁷ Bij driekwart van die inspecties was handhaving een mogelijkheid, maar handhaving lag niet in de rede bij bepaalde inspecties zoals; de arbo-monitor, predicaat Koninklijke, gefingeerde dienstverbanden t.b.v. de IND, CAO onderzoeken op verzoek van vakbonden, startgesprekken, introductiegesprekken in het kader van de Joint Action Day (JAD) en ontheffingverlening.

15 Agrarische en groene sector

Problematiek

In de agrarische en groene sector is er qua veiligheid en gezondheid veel risicovol werk. Ook illegale tewerkstelling en WML-onderbetaling komen relatief veel voor, al dan niet in combinatie met overschrijding van arbeids- en rusttijden.

Aanpak

Wat gezond en veilig werken betreft lag de focus in 2017 op het verminderen van blootstelling aan fysieke overbelasting en gevaarlijke stoffen en op veilig werken. Het beoogd effect is minder (dodelijke) ongevallen en het vergroten van de duurzame inzetbaarheid, zodat werknemers gezond hun pensioengerechtigde leeftijd kunnen bereiken. De Inspectie richtte zich in 2017 op de deelsectoren loonwerkbedrijven en paddenstoelenteelt. Voor eerlijk werken lag de focus van de Inspectie op de deelsectoren pluimveehouderijen, uienteelt en glastuinbouw. Verder zijn in de hele sector inspecties uitgevoerd naar aanleiding van meldingen over vermeend niet-naleven van wet- en regelgeving. De Inspectie zocht synergie in de samenwerking met werkgeversorganisaties, vakbonden en het kennisinstituut van sociale partners, Stigas. Het toezicht op eerlijk en gezond werken van kippenvangers vindt plaats in samenwerking en afstemming met de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit.

Beoogde resultaten (1)

In de deelsectoren waarop het programma zich richt, daalt in de programmaperiode 2014-2018 het aantal ondernemers dat illegale tewerkstelling laat verrichten, onder het WML betaalt en/of de Atw overschrijdt. Het nalevingspercentage stijgt richting 70% bij de bedrijven die geïnspecteerd zijn.

Realisatie:

De inspecties die gericht zijn op de naleving van het 'eerlijk werken' (Wav, Atw, WML en Waadi) leiden in vier van de tien gevallen tot het constateren van overtredingen en tot handhaving. Er worden nog geregeld misstanden aangetroffen. Zou 'naleving' gelezen worden als waar bij inspecties geen aanleiding is tot handhaving, dan ligt het nalevingspercentage rond de 60%. Het betreft echter bedrijven die vooraf risicogericht geselecteerd zijn en bedrijven waarover de Inspectie meldingen over vermoedelijke niet naleving ontving. Het door de Inspectie nagestreefde nalevingspercentage van 70%

voor het einde van de programmaperiode in 2018 lijkt nu nog niet gehaald. In de eindrapportage in 2019 wordt verslag gedaan over naleving op basis van aselecte meting.

In samenwerking met de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit heeft de Inspectie in 2017 inspecties uitgevoerd gericht op de naleving van zowel arbowetgeving als wetgeving met betrekking tot 'eerlijk werken' (Wav, WML, Atw). Door de uitbraak van vogelgriep konden de inspecties pas laat in het jaar starten. De onderzoeken gericht op 'eerlijk werken' lopen daardoor voor een belangrijk deel door in 2018. Pas na afloop van die inspecties is het mogelijk een goed overzicht van de resultaten te geven.

Een positieve ontwikkeling is dat de Inspectie met LTO Nederland, LTO Glaskracht en de vakbonden FNV en CNV goed samenwerkt aan 'eerlijk werken' in de sector glastuinbouw. Partijen streven naar eerlijke concurrentie binnen deze voor Nederland zo belangrijke sector. Werkgevers- en werknemersorganisaties hebben een gezamenlijk belang bij een goed imago en een goede arbeidsmarktpositie voor werknemers. Deze in 2017 tot stand gekomen samenwerking heeft geleid tot verschillende bijeenkomsten, om draagvlak en ideeën te creëren voor activiteiten gericht op investeringen in een sociaal vitale sector. Op de jaarlijkse 'World Day for Decent Work' (7 oktober 2017) (<https://www.inspectieszw.nl/decent-work-day-2017>) is gezamenlijk het belang en de noodzaak van fatsoenlijk werk uitgedragen. Het effect zal de komende jaren moeten blijken. Maar nu al geldt dat partijen elkaar informeren over activiteiten en deze zo veel mogelijk op elkaar afstemmen om meer synergie te bereiken.

Beoogde resultaten (2)

Het percentage werkenden dat blootgesteld wordt aan fysieke overbelasting en/of aan gevaarlijke stoffen daalt. Beoogd wordt een daling van 15% in de programmaperiode 2014-2018.

Realisatie:

In de paddenstoelenteelt werden bij 72% van de geïnspecteerde bedrijven tekortkomingen geconstateerd. De handhaving betrof vaak de arbeidsveiligheid. De Inspectie heeft de problematiek van fysieke belasting van de pluksters (ongunstige werkhoudingen) in kaart gebracht. Deze problematiek wordt volgens plan in 2018 met sociale partners besproken.

Over het in 2018 beoogde resultaat met betrekking tot fysieke belasting en gevaarlijke stoffen voor de sector als geheel zullen na afloop via de “Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden” (NEA) van TNO en het periodiek onderzoek “Arbo in bedrijf” (AIB) van de Inspectie inzicht worden verkregen. De cijfers tussen de NEA-2013 en laatste beschikbare cijfers uit de NEA-2015 laten een positieve trend zien.

Ook de STIGAS-campagne “Werken aan Morgen”, die gericht is op duurzame inzetbaarheid en de ontwikkeling van een volledig nieuwe digitale RI&E, draagt bij aan het terugdringen van de blootstelling aan fysieke overbelasting en gevaarlijke stoffen.

Beoogde resultaten (3)

Het percentage werkenden dat een arbeidsongeval krijgt, daalt aan het einde van de programmaperiode in 2018 met 20% ten opzichte van 2014.

Realisatie:

De meest recente cijfers over arbeidsongevallen in de sectoren agrarisch en groen geven geen beeld over 2017. Over een eerdere en langere periode laten ze zien dat het aantal ongevallen op een vrij stabiel – maar hoog – niveau ligt. Het totaal aantal dodelijke ongevallen in 2017 is bekend en uitgekomen op 6 slachtoffers, waar dat in 2016 het dubbele aantal betrof.

Stigas, het kenniscentrum van sociale partners uit de agrarische sector, is samen met een aantal stakeholders actief aan de slag gegaan om het hoge aantal (dodelijke) arbeidsongevallen te verminderen. Ze zijn de campagne ‘Zero accidents 2020’ gestart. De Inspectie is daarbij nauw betrokken. Naar aanleiding van de geconstateerde overtredingen in de loonwerksector heeft Stigas een ‘battle of concepts’ uitgeschreven om innovatieve oplossingen te verzamelen voor de aanpak van een belangrijk arbeidsrisico: de sneldraaiende en krachtige aftaktussenassen van tractoren, waarmee kracht op verbonden landbouwwerktuigen wordt overgebracht.

Beoogde resultaten (4)

Het aantal bedrijven waar overtredingen met betrekking tot de arbeidsomstandighedenwet- en regelgeving wordt geconstateerd, neemt af en beweegt zich aan het einde van de programmaperiode in 2018 richting 40%.

Realisatie:

In 2017 lag het handhavingspercentage bij loonwerkbedrijven (84%) en de paddestoelenteelt (72%) ver boven de nagestreefde 40%. Ook bij de gecombineerde inspecties (op de domeinen ‘gezond en veilig’ en ‘eerlijk’) bij kippenvangbedrijven ligt het handhavingspercentage hoog. Dit streefpercentage van 40% is in 2018 niet haalbaar. Het ambitieniveau bij de start van het programma was te hoog. Daar staat tegenover dat bijvoorbeeld bij loonwerkbedrijven jaarlijks relatief veel arbeidsongevallen voorkomen. Het viel ook de werkgeversorganisatie Cumela tegen hoe het gesteld was met het arbobewustzijn bij bedrijven en werknemers. De brancheorganisatie besteedde uitgebreid aandacht aan de inspecties en de uitkomsten. Ook ontwikkelden zij een zogenaamde ‘Veilig-Vakwerk-App’ die werkgevers en werknemers kunnen gebruiken bij toolboxmeetings en op locaties bij de klant. Deze app is een goed initiatief, waarvan op termijn mag worden verwacht dat die bijdraagt aan meer risicobewustzijn bij bedrijven en werknemers.

Heroïnelab aangetroffen en oneerlijk werk

Bij een groot drugsonderzoek vallen de politie, FIOD, gemeenten en de Inspectie met 250 man bij meerdere tuinbouwbedrijven binnen. Op een van de locaties stuiten de inspecteurs op een heroïnelab. Er worden acht verdachten aangehouden. Eén vuurwapen en veel contant geld worden in beslag genomen plus een dure BMW. Ook op het terrein van eerlijk werken is het nodige niet in orde: een deel van de lonen wordt contant betaald, wat niet meer is toegestaan, de werktijden overschrijden in een aantal gevallen de Arbeidstijdenwet en twee werknemers plegen uitkeringsfraude.

Peter Loef
LTO Glaskracht

Zo werken we in de glastuinbouw!

LTO Glaskracht Nederland en haar leden zetten zich in voor goede arbeidsomstandigheden en eerlijk werk in de sector. “Publiek-private samenwerking is daarin heel waardevol”, stelt beleidsadviseur Peter Loef. “Zo helpen we elkaar vanuit elkaars eigen verantwoordelijkheid. Zo heeft de expertise van de Inspectie ons geholpen de veiligheid te verbeteren van het werken met karren voor vervoer en opslag van bloemen en planten. Daarnaast helpt het researchwerk van de Inspectie ons misstanden in de arbeidsmarkt aan te pakken, bij bedrijven waar wij zelf geen invloed op hebben.”

Telers stapelen bloemen en planten op Deense Karren om ze vervolgens te transporteren en op te slaan in koelcellen. Naar aanleiding van een ongeval heeft de Inspectie vastgesteld dat dit niet altijd veilig gebeurde. Het kostte een 15-jarige jongen een vingertop, toen de kar omviel en een van de wielen in een gleuf van de vloer terecht kwam.

Sterkere karren

“De Inspectie wilde het stapelen verbieden en bedrijven die dit toch doen, stil leggen. Dat had een enorme impact op de sector. Stapelen bespaart namelijk veel ruimte in de koelcel. Als dit niet meer mag, moeten de telers hun koelcel uitbreiden. Dat kost veel ruimte en geld. Ook het transport zou moeten worden verdubbeld. Uit oogpunt van kosten en de nationale infrastructuur was dat ongewenst. Met een aantal ondernemers in de glastuinbouw, de sector boomkwekerij en leveranciers van deze Deense karren nodigden we de Inspectie uit voor overleg met een sectorale taskforce die we hiervoor in het leven hebben geroepen. We wilden onderzoeken of het mogelijk zou zijn een manier te vinden om stabiel te kunnen stapelen, zodat medewerkers geen veiligheidsrisico's meer zouden lopen.” De inspecteurs gaven waardevolle tips, stelt Loef. “Hun kennis over veilig werken was de basis voor een aantal prototypes. Een aantal ondernemers en leveranciers heeft ze in samenwerking met ons kennisinstituut Stigas ontwikkeld en in de praktijk getest. Denk aan sterkere koppelingen tussen de verschillende onderdelen van de karren. Begin maart 2018 presenteerden we de modellen aan de Inspectie. Hier is positief op gereageerd. Mét elkaar kom je verder.”

Goed werkgeverschap

Naast veilig en gezond werken, maken LTO Glaskracht Nederland, LTO Nederland en Inspectie SZW zich ook sterk voor eerlijk werk. Een rapport van de Inspectie bracht een aantal gevallen van arbeidsfraude aan het licht. Goed werk, vindt Loef: “Leuk vonden we het natuurlijk niet. Niet voor de medewerkers waar het om gaat en niet voor de sector, die door een kleinere groep telers in een negatief daglicht werd gesteld. Maar het is natuurlijk heel belangrijk dat deze foute werkgevers worden opgespoord. Als branche-organisatie spelen wij geen rol in opsporing. We zijn dus blij met het werk van de Inspectie” Loef wijst erop dat communicatie over dit soort onderzoeksresultaten nauw luistert. “Met de communicatie wil je naleving bevorderen, goed gedrag belonen en de perceptie van de pakkans vergroten zonder het imago van de hele sector te beschadigen.”

Afstand van misstanden

LTO Glaskracht Nederland neemt bij aantoonbare opzettelijke overtredingen openlijk afstand van misstanden in de media. “Inmiddels hebben wij een checklist ‘goed werkgeverschap’ ontwikkeld. Ook werken we aan een protocol hoe om te gaan met leden die overtredingen begaan. Afhankelijk van de ernst van de overtreding kan dit variëren van gericht advies tot – in het uiterste geval – roeyement. De Ledenraad moet het reglement nog vaststellen. Daarna publiceren we het op onze website.”

16 Markttoezicht

Problematiek

De oorzaak van een arbeidsongeval ligt soms in een technisch gebrek of een fout ontwerp van een arbeidsmiddel. De Inspectie is toezichthouder op de naleving van Europese productrichtlijnen voor producten, die voornamelijk in de professionele werkomgeving worden toegepast. Dat zijn machines, persoonlijke beschermingsmiddelen, liften, drukapparatuur, drukvaten en explosieveilig materieel.

Aanpak

De Inspectie is bevoegd om zogenaamde non-conforme producten, die niet aan Europese veiligheidseisen voldoen, van de hele Europese markt te weren. Als markttoezichthouder richt de Inspectie zich op de marktdeelnemers: de fabrikanten, importeurs en distributeurs.

De Inspectie is in Nederland markttoezichthouder op zes Europese productrichtlijnen en heeft voor proactief toezicht productgroepen gekozen op grond van:

- Risico/gevaar;
- Meldingen aan de Inspectie met name door andere Nederlandse of Europese toezichthouders, door Arbo-inspecteurs naar aanleiding van ongevalsonderzoek of door gebruikers en branche organisaties;
- Joint Actions (EU-samenwerkingsprojecten).

In 2017 was de proactieve inspectieaandacht gericht op:

- stalschermen,
- buisrailwagens,
- pluklorries,
- balenpersmachines,
- teeltwisselmachines,
- veiligheidsschoenen,
- FFP3 filtermaskers,
- motorkettingzagen,
- bowlingbanen,
- dakankers.

Naar aanleiding van de circa 100 meldingen en signalen in 2017 heeft de Inspectie reactieve productinspecties verricht.

Beoogde resultaten (1)

De handel in producten die niet voldoen aan de Europese veiligheidseisen, is gestaakt.

Realisatie:

Het effect van de proactieve productinspecties is in verschillende sectoren zichtbaar. In de agrarische sector zijn de fabrikanten van buisrailwagens en pluklorries bezig met productinnovatie, zodat deze producten aan alle veiligheidseisen en -wensen van de gebruikers, verenigd in de LTO, gaan voldoen. In de asbestsaneringsbranche is het effect zichtbaar in de vorm van productinnovatie van personenwerkbakken voor hoogwerkers en verreikers die bij het saneren van asbestdaken gebruikt worden. In 2017 is het toezicht op het gebruik en het ontwerp van personenwerkbakken gestart. Ook is er effect te zien op de bowlingbanen. De eigenaren van bowlingbaanmachines passen verouderde onveilige machines aan en investeren in vernieuwing. In 2018 zullen herinspecties plaatsvinden.

Door het Europese project Motorkettingzagen (van 11 landen) zijn veel fabrikanten aangeschreven. Bijna 70 verschillende typen zijn beoordeeld. Veel modellen bleken niet in conformiteit te zijn met Europese veiligheidseisen. In 2018 zal nagegaan worden welke effecten bij de fabrikanten opgetreden zijn.

Voorlichtings- en communicatie-activiteiten over het wijzigen van machines werden op het jaarlijkse Engineering Safety Event goed opgepikt door de aanwezige veiligheidsdeskundigen. Meerdere branche organisaties hebben de publicatie van de Inspectie overgenomen. Europese collegae organisaties toonden belangstelling.

Beoogde resultaten (2)

De informatiepositie over de producten is verbeterd.

Realisatie:

Naast de marktverkenningen van de Machinerichtlijn en de richtlijn Persoonlijke beschermingsmiddelen is de marktverkenning van de richtlijn ATEX over explosieveilige gereedschappen en materialen beschikbaar gekomen. In 2018 wordt de marktverkenning Liften afgerond en de (laatste) marktverkenning Drukvaten/ drukapparatuur opgesteld. Deze marktverkenningen vormen mede de basis voor het programmaplan 2019-2022.

Andere resultaten

- Voor het OM heeft de Inspectie strafrechtelijk onderzoek verricht naar vervalsing van Verklaringen van Overeenkomsten voor tweedehands grondverzetmachines.
- Op afstand bedienbare noodstoppen zijn van de markt gehaald en aangepast. Naar aanleiding van een melding over de in de handel gebrachte non-conforme noodstoppen is de handel in die producten stilgelegd. De betrokken fabrikant heeft de reeds geleverde noodstoppen op eigen kosten aangepast.
- Naar aanleiding van een ongeval met een zogenaamde klauwbekapbox is bij de Nederlandse fabrikanten hiervan onderzoek gedaan naar deze machines. Klauwbekapboxen dienen voor het verzorgen van de klauwen van vee. Bij meer dan de helft van de fabrikanten is non-conformiteit vastgelegd, machines voldeden niet aan de veiligheidseisen van de machinerichtlijn, waarna handhaving is toegepast. Dat heeft geleid tot aanpassing van de non-conforme machines.
- Meldingen in Rapex (rapid exchange of information) zijn signalen van – of aan – collega inspecties in Europa dat een onveilig producttype van de markt is gehaald. De Inspectie zelf heeft een melding gedaan voor een oplosmiddelrecycling apparaat waarmee een ongeval met ernstige afloop had plaatsgevonden. Dit apparaat voldeed niet aan de Europese productveiligheidseisen. De Inspectie heeft naar aanleiding van meldingen uit het buitenland over een laser graveermachine en een lashelm met ademluchtaandrijvingen actie ondernomen om deze producten ook in Nederland van de markt te halen.
- Met het oog op de uitwisseling van informatie, strategie en werkwijzen is onder leiding van de NVWA in het alliantieoverleg van markttoezichthouders in Nederland gewerkt aan reacties op onderzoek van de Rekenkamer naar CE markering. Dit op voorstellen van de Europese Commissie. Ook is het markttoezicht daar waar nodig gecoördineerd.

17 Transport en Logistiek

Problematiek

De sector Transport en Logistiek is complex, doordat er in die sector sprake is van voortdurende flexibilisering en een lage toetredingsdrempel vanuit het buitenland. Diverse buitenlandse chauffeurs werken voor kortere of langere tijd in Nederland. In de tijd dat ze niet werken verblijven ze vaak op parkeerplaatsen en slapen in de cabine. Vanuit de maatschappij is er een roep om misstanden in juist deze sector aan te pakken.

In de sector transport en logistiek – en met name het internationale wegtransport en het vervoer over water – zijn onderbetaling, overschrijding van de arbeidstijden en arbeidsuitbuiting de grootste risico's. Met internationale (schijn)constructies wordt wetgeving niet nageleefd of ontweken

Aanpak

De inhoud van het programma Transport en Logistiek was ten tijde van het jaarplan nog niet vastgesteld. Wel het doel op hoofdlijnen.

Beoogd resultaat

De Inspectie pakt in samenwerking met collega-diensten onderbetaling, illegale tewerkstelling en/of de inzet van schijnconstructies aan.

Realisatie:

Gezien de specifieke problematiek rond de sector Transport en Logistiek is het voor de Inspectie lastig om overtredingen te constateren. Om dit op een meer effectieve wijze te doen wordt samengewerkt met andere partijen, waarmee zowel informatie wordt gedeeld alsook wordt bekeken welke partij het meest effectief in kan grijpen. Het voldoen aan de weekendrust voor chauffeurs in hun cabine was één van die regels die in de praktijk werd beproefd. Na een uitspraak van het Europese Hof van Justitie dat de lange weekendrust niet in de cabine genoten mag worden, gaat ILT daar vanaf 1 januari 2018 op handhaven.

De Inspectie heeft samengewerkt met diverse partijen (in diverse constellaties), waaronder de politie, de Inspectie Leefomgeving en Transport, de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit en de Belastingdienst. Een dozijn zaken is gemeenschappelijk opgepakt. Ook is er samengewerkt met een aantal buitenlandse inspectiediensten.

In bijna alle gevallen is door minimaal één samenwerkingsinstantie gehandhaafd. Bij een derde deel van de zaken is er door Inspectie één of meerdere overtredingen geconstateerd. Daarnaast heeft de Inspectie een bijdrage geleverd aan de Joint Action Day, een samenwerking tussen opsporingsinstanties binnen Europa waarbij het wegvervoer centraal stond.

In totaal heeft de Inspectie in 2017 bijna 40 zaken uitgevoerd. Bij een twintigtal zaken zijn één of meerdere overtredingen geconstateerd. In de helft van de gevallen had de overtreding betrekking op de WML. In een derde van de gevallen op de Atw.

Een aantal signalen is doorgegeven aan de directie Opsporing. Dit betrof zaken waar mogelijk arbeidsuitbuiting aan de orde kan zijn.

Ook zijn deze bijna 40 zaken nader geanalyseerd op mogelijke (schijn)constructies en gehanteerde verdienmodellen. Dit heeft geleid tot een uitwerking van vier (schijn)constructies. Deze constructies zijn gericht op het minimaliseren van de kosten. De problematiek waar de Inspectie tegenaan loopt is in kaart gebracht en gedeeld met de beleidsdirectie van het ministerie.

De Inspectie heeft in een aantal gevallen ook samengewerkt met inspectiediensten in het buitenland. Gevolg hiervan is dat deze inspectiediensten separaat onderzoek zijn gestart naar deze buitenlandse bedrijven. Dit had onder meer betrekking op aanvullend onderzoek naar uitkeringsfraude, fiscaal onderzoek en onderzoek naar de arbeidsrechten van de gedetacheerde werknemer.

Naar aanleiding van een inspectie heeft een gemeente actie ondernomen in verband met slechte en onveilige huisvesting van buitenlandse werknemers. Ook is in een aantal gevallen de Nationale en Internationale Wegvervoer Organisatie (NIWO) ingelicht dat er mogelijk zaken rond vergunningen niet in orde zijn. Verder is bij gemeenten en UWV gemeld dat personen met een uitkering werkend zijn aangetroffen. Dit laatste kan mogelijk wijzen op uitkeringsfraude.

18 Certificering

Problematiek

Werkzaamheden, beroepen, producten en processen die zich kenmerken door een bijzonder hoog risico – of die een cruciale rol spelen in de preventie en beheersing van risico's – vragen waarborgen die vertrouwen geven in de uitvoering. Voor bijna 25 werkvelden is een publiek/privaat certificatiestelsel ingericht op basis van de Arbeidsomstandighedenwet of Warenwet. Daarbij is een dertigtal conformiteitsbeoordelende instellingen (CBI's) betrokken. De Inspectie wijst deze CBI's aan en houdt zowel toezicht op de naleving van eisen die aan CBI's en certificaathouders gelden, als op de werking van het stelsel van certificering.

Aanpak

In 2017 heeft het stelseltoezicht zich toegespitst op de certificatiestelsels Asbest en Duikarbeid. Het toezicht op productcertificatie van liften en koelinstallaties richtte zich in 2017 op de gebruiksfase.

Beoogde resultaten (1)

Betere naleving bij brandweerliften, koelinstallaties en duikarbeid van essentiële veiligheidseisen.

Realisatie:

Liften: In 2017 zijn – als vervolg op het in 2016 uitgevoerde onderzoek naar liften waarvan de keuringstermijn was verlopen – een kleine dertigtal afgekeurde brandweerliften en ruim tien afgekeurde gevaarlijke liften geïnspecteerd. Dankzij de aandacht van de Inspectie zijn er meer afgekeurde gevaarlijke liften gemeld. Uiteindelijk zijn er een dertigtal waarschuwingen afgegeven vanwege het niet nakomen van de keuringsverplichtingen, twee waarschuwingen vanwege het onvoldoende uitvoeren van onderhoud en drie besluiten tot buitengebruikstelling vanwege direct gevaar.

Koelinstallaties: In 2017 heeft de Inspectie koelinstallaties in supermarkten, in de vleesverwerking en in restaurants geïnspecteerd. De conclusie is dat de naleving van de verplichtingen die zijn verbonden aan het gebruik van koelinstallaties vaak niet op orde waren. Daardoor kan het koudemiddel (bijvoorbeeld koolstofdioxide, ammoniak, of chloorfluorkoolwaterstoffen) onbedoeld vrijkomen. Dit kan leiden tot verstikking, vergiftiging, brand, explosie en/of bevroeringsverschijnselen.

Uit eerder onderzoek bleek dat de complexe regelgeving en het niet alert zijn op de keuringsplicht en de termijnen belangrijke oorzaken zijn. Van onwil was vrijwel geen sprake. De Inspectie heeft, als vervolg op de in 2016 gegeven voorlichting aan installateurs en veiligheidskundigen, in maart 2017 een publicatie over de keuringsplicht uitgebracht. Inmiddels is bij alle CBI's een sluitender rappelsysteem voor de keuringsplicht in gebruik.

Duikarbeid: In juni 2017 heeft de Inspectie een factsheet gepubliceerd over herinspecties bij duikarbeid. In het initiële onderzoek bleek bij tweederde van de bijna 75 bedrijven een overtreding te zijn vastgesteld. Nu bleek dat bij 95% de naleving op orde was. De sector heeft de aanbevelingen naar aanleiding van de inspecties in 2016 goed opgepakt. Op basis van meldingen van gevaarlijke duiken zijn in 2017 een tiental duiken geïnspecteerd, waar bij een aantal duiken overtredingen zijn vastgesteld. De tekortkomingen zitten vooral in de voorbereiding. De Inspectie heeft bij de branchevereniging, die zich ook bezig houdt met deskundigheidsverbetering van duikers, aandacht gevraagd voor de overtredingen in de voorbereiding van de duik. Ook worden door de Inspectie meldingen bij de certificerende instelling gedaan als een duiker wordt aangetroffen waarbij er twijfel is ontstaan over diens deskundigheid, of omdat de duiker ondanks zijn certificaat iemand in gevaar heeft gebracht. De certificerende instelling kan de duiker dan opnieuw beoordelen.

Inspectieactiviteiten hebben een afwijkende werkwijze bij de brandweerduikers aan het licht gebracht. Uit de inspecties bij de brandweer bleek namelijk dat een bij een duik verplicht aanwezige duikmedisch begeleider niet conform de wetgeving was geregeld. Ook bleek dat de brandweerduikers met Surface Supplied Equipment duiken (lucht via een slang in plaats van een fles), wat niet in de schema's is geregeld. Beide constatering zijn aan de beheersstichting gemeld. Ze zullen naar verwachting in 2018 leiden tot aanpassing van de certificatieschema's en de handelwijze van brandweerduikers.

Beoogde resultaten (2.1)

Betere werking stelsel asbestcertificatie: meer zicht op de werking van Ascert en bezwaarcommissie.

Realisatie:

De Inspectie heeft schemabeheerder Ascert voorstellen gedaan voor de aanpassing van een certificatieschema, zodat bepaalde constructies niet langer zijn toegestaan. Ook zijn de regels voor het verrichten van werkzaamheden door auditoren van een CBI voor een certificaathouder verduidelijkt. In het nieuwe certificatieschema is op voorstel van de Inspectie expliciet vastgelegd dat sancties door de CBI niet worden gematigd vanwege het ontbreken van directe emissie.

Verslaglegging over de werking van de Ascert bezwaarcommissie is voorzien in 2018.

Beoogde resultaten (2.2)

Betere werking stelsel asbestcertificatie: meer zicht op de kwaliteit van het laboratoriawerk bij asbestsanering en vrijgave na afloop.

Realisatie:

Met de Raad voor Accreditatie is informatie uitgewisseld, wat heeft geleid tot meer samenwerking bij de controle van laboratoria.

Beoogde resultaten (2.3)

Betere werking stelsel asbestcertificatie: meer zicht op de kwaliteit van de diensten van ontzorgers van asbestsanering die totaalpakketten bieden, bestaande uit inventarisatierapport, gesaneerde locatie en vrijgave.

Realisatie:

De belangenverstrengeling bij twee asbestbedrijven, die zich bezig hielden met zowel asbestinventarisatie als asbestverwijdering, is gestopt.

Beoogde resultaten (3)

Arbodiensten en de arbodeskundigen die – gelet op de wettelijke eisen (waaronder de certificatie-eisen) – onterecht Risico Inventarisatie en -Evaluatie goedkeurden, zijn daarop aangesproken.

Realisatie:

In 2017 is een project voorbereid dat volgens planning in 2018 wordt uitgevoerd en waarbij de Inspectie toetst of de RIE door een kerndeskundige wordt onderzocht.

Overige beoogde resultaten

Betere werking stelsel asbestcertificatie: de overige beoogde resultaten – te weten beter inzicht in de motieven van opdrachtgevers en het bevorderen van kennis van de risico's bij opdrachtgevers – worden volgens planning in 2018 afgerond. Hetzelfde geldt voor inzicht in 'vluchtgedrag' door certificaathouders. Dringende zaken zoals met asbest vervuild straalgrit gingen voor.

Andere resultaten asbestcertificatie

Gedurende het jaar zijn bepaalde dringende zaken opgepakt.

- De Inspectie deed onderzoek naar één van de CBI's. Deze CBI bleek niet aan de voorwaarden te voldoen, waardoor de aanwijzing voorwaardelijk is ingetrokken. In 2018 wordt een definitief besluit genomen.
- De Inspectie ondersteunde een Omgevingsdienst bij een rechtszaak, met als resultaat dat klachten van de Omgevingsdiensten niet langer als niet-ontvankelijk werden beoordeeld.

19 Arbozorg

Problematiek

De Inspectie constateerde een aantal jaren geleden een neerwaartse trend in de naleving van arbozorgverplichtingen, vooral bij middelgrote en kleine bedrijven.

Aanpak

Met voorlichting wordt de bekendheid met de kernbepalingen over arbozorg in het MKB verbeterd. De Inspectie legt nadruk op de preventie die met naleving van de arbozorgbepalingen bereikt kan worden.

In 2017 stonden de middelgrote en kleine bedrijven in een aantal deelsectoren op het programma. Daar is eerst telefonisch en schriftelijk informatie ingewonnen over het arbozorgsysteem.

Daarnaast wordt in een aantal programma's als bouw, zorg, agrarische sector en metaal systematisch op arbozorg geïnspecteerd.

Beoogde resultaten (1)

Betere naleving van de kernbepalingen over arbozorg.

Realisatie:

Startende ondernemers zijn via het 'Ondernemersplein' algemeen geïnformeerd over arbeidsomstandigheden. Zij kunnen zich op eenvoudige wijze op de hoogte stellen van arbozorgverplichtingen en de manier waarop je een gezonde en veilige werkomgeving creëert.

In afstemming met de beleidsdirectie zijn diverse communicatiemiddelen ingezet om aandacht te vragen voor verplichtingen die voortkomen uit de wetwijziging "arbeidsgerelateerde zorg".

Gedurende het jaar heeft de Inspectie bijdragen geleverd aan een serie conferenties en overleggen gericht op het stimuleren van een cultuur van gezond en veilig werken. De conferenties werden bezocht door een breed pallet van deelnemers uit de wereld van veilig en gezond werken. De Inspectie heeft meegedaan aan de 'week van de RI&E' en aandacht gevraagd voor RI&E en de preventiemedewerker. Met het Steunpunt RI&E heeft de Inspectie gesprekken gevoerd over mogelijke verbetering van toetscriteria in de branche-RI&E.

Inspecties op de Risico- Inventarisatie en -evaluatie (RI&E) en plan van aanpak vonden plaats bij Groot-handels in Bouwmaterialen en Levensmiddelen, de Vlakglasbranche en de Grafimedia. Er is gecontroleerd op de aanwezigheid van een (getoetste) RI&E met plan van aanpak en de preventiemedewerker, diens rol, taak, deskundigheid en toegewezen capaciteit.

Bij de bel- en schriftelijke inspecties hebben bedrijven gebruik gemaakt van de mogelijkheid (alsnog) een RI&E op te (laten) maken. Bij de herinspecties leefde 98% van deze bedrijven de geïnspecteerde wettelijke arbozorgverplichtingen na.

De Inspectie heeft een module ontwikkeld om op uniforme wijze te inspecteren op de nieuwe elementen in de systeemverplichtingen. Dit met betrekking tot de rol van de preventiemedewerker, de bedrijfsarts en de erkende deskundige.

De Inspectie en het Ministerie hebben de ervaringen met werken aan het versterken van een cultuur van gezond en veilig werken verwerkt in een toolbox. Deze toolbox komt beschikbaar voor alle werkgevers en werknemers in Nederland. Zo wordt gewerkt aan duurzame inzetbaarheid van medewerkers in bedrijven via de nieuwe wetgeving "arbeids-gerelateerde zorg".

Beoogde resultaten (2)

Meer gebruik van de zelfinspectietool “Arbo op orde” (<https://arbo-op-orde.zelfinspectie.nl/index.php/?sessie=61639593367d83424740food98c47c93>).

Realisatie:

De zelfinspectietool is aangepast aan de nieuwe wetgeving ‘arbeidsgerelateerde zorg’ en kent een aantal specifieke tools: RI&E/PvA, Veilig en Gezond Gedrag, Werkomgeving, Contract bedrijfsarts/ Arbodienst, Preventiemedewerker en Bedrijfshulpverlening.

Sectororganisatie Groothandel in dranken en wijn maakt nieuwe branche RI&E.

Tijdens een inspectie bij een groothandel in dranken en wijn blijkt de branche-RI&E niet meer geldig. Het bedrijf moet de RI&E door een erkende deskundige laten toetsen. Voor bedrijven met minder dan 26 medewerkers is dat niet verplicht. De directie van dit bedrijf neemt contact op met de Koninklijke Nederlandse Vereniging van Wijnhandelaren (KNVW). De KNVW heeft samen met de vakbonden een nieuwe RI&E voor de gehele sector opgesteld, die door de toetsende organisatie, Steunpunt RIE (onderdeel van TNO) is goedgekeurd. De sociale partners van de sector Groothandel in dranken en wijn hebben de achterban geïnformeerd over de nieuwe erkende branche-RI&E. Daarmee is ook de wettelijke verplichting tot het hebben van een RI&E én het instrument om tot een RI&E te komen weer actief onder de aandacht van de doelgroep gebracht.

20 Grond-, Weg- en Waterbouw

Problematiek

De sector grond-, weg-, en waterbouw (GWW) kent risico's als:

- aanrijden;
- bedelven;
- door vallend materiaal getroffen worden;
- vallen van hoogte;
- verdrinken;
- explosies;
- elektrocutie;
- fysieke overbelasting;
- blootstelling aan gevaarlijke stoffen;
- te lang werken;
- onderbetaling;
- schijnzelfstandigheid van zzp-ers.

Aanpak

De aanpak bestaat uit herinspecties op fysieke belasting. Verder is ingezet op het bevorderen van kennis en bewustzijn over de risico's van werken met verontreinigde grond of water. Via een opdrachtgeversaanpak zijn zij aangesproken op hun rol en verantwoordelijkheden.

Beoogd resultaat (1)

Eind 2017 is het werken onder spanning aan railinfrastructuur uitgebannen.

Realisatie:

Deze doelstelling is gehaald. Vanaf 15 september 2017 moet er spanningsloos gewerkt worden bij alle werkzaamheden aan de bovenleiding. Er mag dus niet langer aan of nabij hoogspanning gewerkt worden. Dit betekent dat hiermee de spoorbranche nu ook in de pas loopt met de huidige wetgeving. Dit is een belangrijke stap in de verbetering van de arbeidsveiligheid voor werknemers in de railinfra.

In het programma 'Werken onder Spanning' (WOS) hebben – mede door druk van de Inspectie – de procesaannemers en ProRail samengewerkt aan dit resultaat. Ontheffingen van de Inspectie zijn niet meer van toepassing vanaf 15 september 2017. De aannemers in deze sector hebben een flink aandeel gehad in het succes. Aannemers zijn gebiedsgewijs begonnen met spanningsloos werken. Daarnaast zijn zij in de resterende gebieden ook gaan sturen op afbouw slimmer voorbereiden en het toepassen van innovaties. De Inspectie constateerde dat de afbouw van de inzetten onder spanning sneller ging dan verwacht. Het is een goede ontwikkeling dat de sector toen heeft besloten om volledige afbouw ruim een jaar eerder vorm te geven dan eerder was voorzien.

Andere resultaten

In het kader van inspecties GWW zijn er 275 inspecties door de Inspectie uitgevoerd en zo'n 100 inspecties railinfra door Inspectie Leefomgeving en Transport (die daar de bevoegdheid voor heeft). Inspecteurs van Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit zijn bijgeschoold om beter op arborisico's te kunnen inspecteren.

21 Ioniserende straling

Problematiek

De toepassingen van stralingsbronnen zijn op grond van de Kernenergiewet (KEW) gebonden aan een systeem van vergunningen en meldingen. Er zijn in Nederland ongeveer 1500 bedrijven of instellingen met een KEW-vergunning. Daarnaast zijn er nog ongeveer 5700 instellingen en bedrijven die minder risicovolle stralingsbronnen gebruiken, waarvoor de meldingsplicht geldt en waarop toezicht wordt gehouden. Het aantal KEW-vergunningen en meldingen samen is door de jaren heen ongeveer stabiel gebleven.

Een zwaar regime als een vergunningstelsel rechtvaardigt toezicht door de overheid. De Inspectie ziet toe op de naleving van die KEW-bepalingen en vergunningvoorschriften, die de stralingsbescherming van werknemers beogen. De KEW en de vergunningen kennen relatief veel verplichtingen. Die betreffen enerzijds systeemverplichtingen (KEW-beheersysteem, risicoanalyse) en anderzijds stralingshygiënische verplichtingen tot het nemen van zowel technische als organisatorische maatregelen.

Aanpak

De Inspectie houdt samen met de Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming (ANVS) toezicht op de KEW. Daarbij richt de Inspectie zich op de werknemersveiligheid. Blootstelling aan een dosis straling kan op termijn kanker veroorzaken en blootstelling aan een grote dosis kan acuut gezondheidsschade opleveren. De Inspectie wil naleving van de KEW verhogen door de kennis van werknemers over het gebruik van stralingsbronnen te verbeteren. Binnen deze samenwerking zet de Inspectie verder in op het verhogen van de invloed van stralingsbeschermingsdeskundigen op het stralingsbeleid van bedrijven.

De Inspectie realiseert dit door te inspecteren in de meest risicovolle sectoren. Het gaat om sectoren waar de toepassing een hoog risico met zich meebrengt. Daarnaast gaat het om sectoren waar dat risico wel wat minder is, maar waar de stralingsbron slechts een hulpmiddel is en geen kerntaak. De ervaring is namelijk dat de aandacht voor straling bij deze instellingen na vijf á zes jaar wegzakt, waardoor de risico's onnodig groter kunnen worden.

In 2017 inspecteerde de Inspectie nucleaire instellingen en bedrijven die met stralingsbronnen werken in de wegenbouw, de gezondheidszorg, HBO, MBO en bedrijven die niet-destructief onderzoek doen. Bedrijven waar in 2016 een overtreding werd geconstateerd, zijn in 2017 geherinspecteerd. In totaal zijn bijna 300 inspecties uitgevoerd.

Beoogd resultaat (1)

Werknemers die met straling werken zijn alerter op de risico's.

Realisatie:

Met name bij vergunninghouders voor eenvoudige toepassingen met een geringer stralingsrisico bestaat een kennistekort over de verplichtingen die handelingen met een stralingsbron met zich mee brengen. Het betreft meestal vergunninghouders, voor wie de toepassing van de stralingsbron geen core business is zoals in het onderwijs. Ze zijn in het algemeen te karakteriseren als niet-wetters. Dit beeld blijkt uit meerdere inspectieprojecten van de Inspectie. Zo ook in de wegenbouw. Bij meer dan de helft van de geïnspecteerde bedrijven waar nucleaire meetinstrumenten in gebruik zijn, bleek de zorg voor de stralingshygiëne redelijk tot goed in orde. Deze score is hoger dan in 2011 (toen ruim 20%). Verschillende bedrijven hebben na de inspectieronde in 2011 het niveau in de stralingszorg weten vast te houden. Met name bij bedrijven waar afgelopen jaren grote wijzigingen optraden of waar een andere toezichthoudende stralingsdeskundige werd aangesteld, bleek de continuïteit in de zorg te zijn verslechterd. Dit kwam vaak door een slechte overdracht van taken.

De meeste ondernemers nemen snel maatregelen naar aanleiding van de inspectiebezoeken van de Inspectie, ongeacht het gegeven of het een eenvoudige of meer complexe toepassing betreft. Bijna iedereen realiseert zich dat ze te maken heeft met risicovolle werkzaamheden. Men wil graag van de overheid horen of het gebruik van de bronnen voldoende veilig is en zo nee, wat er moet verbeteren.

Beoogd resultaat (2)

De positie van de stralingsdeskundige binnen het bedrijfsbeleid is sterker.

Realisatie:

De meeste geïnspecteerde bedrijven die gebruik maken van ioniserende straling, hebben over het algemeen goed geanticipeerd op de nieuwe regeling over het inschakelen van een coördinerend deskundige. Een voorbeeld hiervan is het opstellen en beoordelen van de risicoanalyse met een blootstellingsbeoordeling voor de werknemers. Dit kwam onder andere naar voren bij de inspecties in de wegenbouw.

22 Arbeidsdiscriminatie

Problematiek

Het gaat om het bestrijden van ongelijke behandeling bijvoorbeeld op grond van godsdienst, ras, geslacht, nationaliteit, seksuele geaardheid of leeftijd. De Inspectie richt zich op discriminatie op de werkvloer door collega's, leidinggevend, maar ook door klanten en patiënten. Uit analyses en verkenningen blijkt dat onvoldoende naleving vooral komt door een "kennis- en zelfkennishiaat".

Werknemers en werkgevers, professionele en sectorale netwerken zijn onvoldoende op de hoogte van de wettelijke plicht tot het voeren van beleid tegen ongepast gedrag, waaronder discriminatie.

Aanpak

Het programma arbeidsdiscriminatie richtte zich in 2017 op:

- werkgevers; het verbeteren van het nalevingsniveau met betrekking tot het voeren van een bedrijfsbeleid om discriminatie tegen te gaan,
- brancheorganisaties: het aanzetten tot actie om hun leden over non-discriminair bedrijfsbeleid te informeren en ze te faciliteren bij het opstellen daarvan.

Beoogd resultaat

Werkgevers zijn zich bewuster van hun verantwoordelijkheid voor een werkklimaat dat niet discriminerend is en waar vormen van ongepast gedrag actief worden aangepakt.

Realisatie:

In 2017 werden de eerste herinspecties uitgevoerd. Hoewel niet alle bedrijven een herinspectie kregen, hebben alle bedrijven die in 2016 zijn geïnspecteerd wel een brief ontvangen. Daarin stond dat men geselecteerd kon worden voor een herinspectie. Een kwart van de bedrijven waartegen in 2016 maatregelen werden geëist, is bezocht. In één geval werd een boetetraject ingezet. Uit de herinspecties blijkt dat de inspecties bij bijna alle bedrijven tot verbetering hebben geleid. De informatie en het communicatiemateriaal dat de inspecteur tijdens de eerste inspectie verstrekke, hebben de kennis verbeterd over hoe discriminatie in een bedrijf kan worden tegengegaan. Daarbij hebben bedrijven vaak niet alleen het beleid aangepast, maar ook verbeteringen doorgevoerd in de uitvoering. Bijvoorbeeld in de vorm van aangestelde vertrouwenspersonen of voorlichting over een nieuwe gedragscode.

De acties gericht op brancheorganisaties zijn ook effectief. Zo hebben drie brancheorganisaties op eigen initiatief contact gezocht met de Inspectie. Twee daarvan hebben inmiddels actie ondernomen. Daarnaast heeft de Inspectie in 2017 tien brancheorganisaties benaderd met de vraag wat zij in faciliterende of informerende zin kunnen doen voor hun leden. Het gaat bijvoorbeeld om het aanpassen van de arbocatalogus, het aanpassen van de branche-RI&E of het ontwikkelen van informatiemateriaal of tools en het verspreiden daarvan onder de leden.

Naar aanleiding van deze gesprekken hebben twee brancheorganisaties hun arbocatalogus en branche-RI&E aangepast. De gesprekken lopen door in 2018.

Bijlage 1: Kerncijfers Inspectie SZW

De Inspectie heeft de afgelopen jaren geïnvesteerd in risicogestuurd en effectgericht programmatisch werken. De Inspectie stuurt daarbij op het behalen van resultaten en effecten die bijdragen aan gezond, veilig en eerlijk werk en bestaanszekerheid voor iedereen. Bij de inzet van mensen en middelen zijn afwegingen rond maatschappelijk effect ook nu al vaak bepalend. Het inzicht dat hier tot op heden in geboden werd, biedt nog ruimte voor verbetering. Een bovenmatige focus op kengetallen zoals aantallen inspecties biedt onvoldoende inzicht in de bijdrage van de Inspectie aan het gewenste maatschappelijk effect. Dergelijke productie-indicatoren dragen ook als risico in zich dat kwantiteit (output) bij sturing voorgaat op kwaliteit (effect). Een inspectie kan staan voor een bezoek van enkele uren of juist voor een diepgaand onderzoek van dagen of weken waarbij de Inspectie een constructie ontrafelt. Zoals in de begroting van SZW 2018 en in het Jaarplan 2018 benoemd, wil de Inspectie deze aanpak de komende jaren verder ontwikkelen. Daarbij gaat het niet om het aantonen van een causaal verband tussen interventies en effect, maar om informatie die de resultaten van de Inspectie weergeeft en waarvan het plausibel is dat deze resultaten bijdragen aan het realiseren van het beoogde maatschappelijk effect.

Om deze reden heeft de Inspectie een eerste set kerncijfers ontwikkeld. Daarmee kan de bijdrage van de Inspectie aan de realisatie van het beoogde maatschappelijk effect op hoofdlijnen worden afgemeten. Hoewel de Inspectie meer interventies inzet dan inspecteren alleen, blijft dit een belangrijk instrument. Het met handhaving beoogde gedrags-effect komt tot uitdrukking in een handhaving-percentage dat bij tweede inspectie idealiter lager ligt dan bij de eerste. Deze set is zeker nog niet een definitieve en zal gaandeweg door betere of aanvullende inzichten worden aangepast en aangevuld.

De Inspectie hanteert tot nu toe de kerncijfers handhaving zoals weergegeven in onderstaande tabel. Deze komt overeen met tabel 1.6. van de begroting van het Ministerie van SZW. De kerncijfers betreffen onder andere aantallen inspecties, opsporings-onderzoeken en onderzoeksrapporten. Ook voor het begrotingsjaar 2018 zijn deze cijfers opgenomen in de begroting. Voor haar interne sturing blijven dit voor de Inspectie belangrijke kengetallen. De genoemde

getallen zijn te beschouwen als middelen in de aanpak om maatschappelijk effect te behalen en zijn geen doel op zich. Vanaf het begrotingsjaar 2019 presenteert de Inspectie de cijfers van onderstaande tabel enkel in haar jaarverslagen.

De Inspectie heeft vanaf 2016 meer de focus gelegd op de WML. Inspecteren op onderbetaling is arbeidsintensiever en resulteert in meer handhaving. Dit blijkt ook uit de realisatiecijfers. Om de aanpak te intensiveren vindt juist op het vlak van eerlijk werk – overeenkomstig het Inspectie Control Framework – de komende jaren de grootste uitbreiding van inspectiecapaciteit plaats.

De in 2015 gestarte groei in het aantal gemelde ongevallen zette in 2016 en 2017 door. Meer ongevalsonderzoek heeft tot gevolg dat meer capaciteit voor ongevalsonderzoek nodig is. Dat gaat ten koste van actieve op preventie gerichte inspecties op gezond en veilig werken. Een ongevalonderzoek vergt meer tijd dan een reguliere inspectie. De realisatiecijfers over 2017 laten zien dat het aantal inspecties en onderzoeken op het terrein van gezond en veilig werken achter blijft bij wat voor 2017 was begroot. Oorzaak is de disbalans die ontstaan is tussen reactief werk en risicogerichte preventieve inspecties. Het Inspectie Control Framework benadrukt het herstellen van deze balans naar de verhouding 50:50. Op dit moment is deze circa 70:30. Om dat voor elkaar te krijgen wordt de komende twee jaren de capaciteit om op arbeidsomstandigheden te inspecteren vergroot naar een structureel hoger niveau, overeenkomstig het ICF.

De stijging van het aantal in onderzoek genomen ongevalmeldingen heeft tot gevolg dat het afronden van ongevalonderzoeken in de knel is gekomen. Het direct onderzoeken van meldingen is immers van belang om te voorkomen dat de toedracht op een later moment minder goed is te achterhalen. Het aantal afgesloten ongevalonderzoeken in 2017 is 5% minder dan in 2016.

Een lager aantal inspecties arbeidsomstandigheden werkt uiteraard door in het aantal opgelegde boetes arbeidsomstandigheden. Maar ook de inzet van preventieve instrumenten als handhaving-communicatie en het bevorderen van samenwerking.

Het in het kader van het strafrecht vastgestelde wederrechtelijke voordeel is met €10 miljoen conform verwachting. Het is ook zoals verwacht lager dan de realisatie in 2016. Die was extra hoog omdat in dat jaar een aantal langjarige onderzoeken tot afronding kwamen. Verder geldt dat in 2017 meer nadruk lag op mensenhandel. Dat levert gemiddeld – ook naar de toekomst – minder onderzoeken naar financiële benadeling op.

De handhavingspercentages bij het eerste inspectie-bezoek en bij herinspectie laten zien dat op het

domein eerlijk, gezond en veilig werk een groot deel van de werkgevers zijn gedrag aanpast. Het is aannemelijk dat dit komt door de interventie van de inspectie.

Het toezicht inzake Bedrijven met risico's op zware ongevallen wordt bij voorkeur uitgevoerd samen met de andere toezichthouders (de Omgevingsdiensten en de Veiligheidsregio). In het jaarplan 2018 is aangegeven, dat conform het ICF de Inspectie haar bijdrage aan de gezamenlijke inspecties bij Brzo bedrijven de komende jaren verhogen richting 100 procent. De afgelopen jaren lag dit rond de 60%.

Tabel 1 Kerncijfers handhaving Inspectie SZW

	Realisatie 2016	Begroting 2017	Realisatie 2017
Aantal inspecties, onderzoeken en rapportages			
Inspecties en onderzoeken arbeidsomstandigheden	15.491	13.500 - 14.500	12.150
Inspecties en onderzoeken Brzo en Arie-regeling	541	250-300	542
Inspecties Arbeidsmarkt (Wav, WML, ATW en Waadi)	2.890	2.500 - 3.500	2.727
Afgeronde opsporingsonderzoeken SZW-domein	62	50-60	60
Afgeronde opsporingsonderzoeken VWS-domein	12	12-18	13
(Programma)rapportages domein Sociale Zekerheid	19		7*
Handhavingsinterventies n.a.v. inspecties en onderzoeken in %			
Overtreding arbeidsomstandigheden	51%	50%	51%
Overtreding Brzo	43%	40%	44%
Overtreding Arbeidsmarkt	48%	> 30%	50%
Aantal processen-verbaal (Arbo, ATW, KEW, Brzo, Wav)	84	nvt	74
Uitkomsten Opsporingsonderzoeken**			
Aantal (rechts)personen waartegen proces-verbaal is opgemaakt	167	130-150	210
Vastgesteld nadeel (x miljoen €)	49	10-20	10
Aantal processen-verbaal	74	nvt	73
Bestuurlijke boetes			
Aantal verzonden boetebeschikkingen (Arbo, ATW, Wav, WML, Waadi)	3.685	nvt	2.898
Boetebedrag opgelegd (x miljoen €)	39,4	nvt	30,4

* Exclusief medewerking aan onderzoeken t.b.v. Toezicht Sociaal Domein

** Dit betreft het totaal aantal uitkomsten van opsporingsonderzoeken op het domein Werk en Inkomen en het domein Zorg

Tabel 2 Kerncijfers Effect

	Realisatie 2016	Begroting 2017	Realisatie 2017
Handhavingspercentage eerste inspectie Gezond en Veilig (excl. Brzo)	58%	> 50%	55%
Handhavingspercentage herinspectie Gezond en Veilig (excl. Brzo)	9%	< 50%	21%
Handhavingspercentage Brzo	43%	40%	44%
Handhavingspercentage eerste inspectie Eerlijk	48%	> 50%	50%
Handhavingspercentage herinspectie Eerlijk (%)	43%	< 50%	39%

Bijlage 2:

Kerncijfers medewerkers en middelen

Eind 2017 bedroeg de bezetting van de Inspectie 1.127. In 2017 is de Inspectie met de voorbereidingen begonnen om in 2018 de inspectieketen in de handhaving personeelsmatig te versterken. Conform de insteek van het Inspectie Control Framework zal het zwaartepunt van de inhoudelijke en personele intensivering liggen op het vlak van bevordering van eerlijk werk, herstel van de balans tussen inzet op 'reactief' (ernstige ongevallen) en de risicogerichte aanpak gericht op preventie. Verder wordt de inzet verhoogd om met Brzo-partners meer gezamenlijk te inspecteren en intelligence gestuurd werken.

In opdracht van het ministerie van VWS doet de Inspectie onderzoek naar fraude in de zorg. Deze is in 2017 geëvalueerd door VWS met alle betrokken partijen. Naar aanleiding daarvan is door de minister van VWS besloten deze werkzaamheden structureel bij de Inspectie te beleggen. De formatie van 67,5 fte die de afgelopen jaren is opgebouwd wordt daarmee structureel.

In 2013 is een tweetal businesscases opgesteld om de inzet van de Inspectie voor georganiseerde uitkeringsfraude en gefingeerde dienstverbanden uit te breiden. Concreet betekende dit tijdelijke financiering van een aantal formatieplekken voor opsporing. Deze tijdelijke financiering is eind 2017 gestopt. De intensivering vanuit het regeerakkoord die opbouwt tot 50 miljoen structureel betekent dat de komende jaren de structurele capaciteit voor zowel inspecteren als opsporen toeneemt. Dit is in lijn met het advies van ABD topconsult, waarin reeds werd aangegeven dat het onwenselijk is structurele activiteiten met tijdelijke middelen te financieren. Gefingeerde dienstverbanden en georganiseerde uitkeringsfraude blijven onverkort onderwerp van opsporingsonderzoek. Onderstaand worden de lessen en ervaringen uit de business cases behandeld.

Tegen de achtergrond van de personeelsreductie onder vorige kabinetten en de mogelijkheid van business cases in het vorige Regeerakkoord, is ook bij het ministerie van SZW hiermee in de afgelopen jaren ervaring opgedaan.

- Het type problematiek dat wordt aangepakt kan worden geïllustreerd aan de hand van een concrete zaak. Zoals die van een uitzendbureau dat WW fraude pleegde. Door de opsporingsdienst van de Inspectie is daarmee samen met het UWV onderzoek naar gedaan. De start van het onderzoek was een melding afkomstig van het UWV. Het betrof een werkgever uitzendbureau/administratiekantoor die er administratief voor zorgde dat buitenlandse werknemers werden ontslagen, een WW-uitkering aanvragen en vervolgens naar het buitenland vertrokken. De werkgever zorgde er dan voor dat het op papier leek dat deze mensen nog in Nederland verbleven. Tegen de werkgever en een aantal werknemers is proces-verbaal opgemaakt. UWV doet nog onderzoek naar enkele honderden werknemers die via deze fraudevorm ten onrechte een uitkering hebben ontvangen.
- In 2017 zijn de ervaringen met de businesscases op een rij gezet. De ervaringen met de business cases pleiten niet voor voortzetting. Per saldo is het construct te wezensvreemd gebleken. Zo strookt de systematiek om kosten en opbrengsten toe te rekenen niet met de inrichting van de overheidsboekhouding. Om daarvoor te corrigeren moeten aannames gemaakt worden en 'extra-comptabel' toerekeningen worden bijgehouden en samengesteld door de Inspectie en UWV. Die zijn complex en vergen veel capaciteit.
- De sturing op financieel resultaat, inherent aan de business case benadering, schuurt met de gekozen instrumenten en met name lange doorlooptijden. Los daarvan is er, gegeven de afwijkende systematiek, organisatorisch te weinig aandacht besteed aan het sturen op de processen en resultaten.
- Vanwege de beperkte omvang (totaal 22 fte) kwamen deze werkzaamheden niet in aanmerking voor financiering uit het vorige Regeerakkoord. Het ministerie SZW heeft ze zelf gefinancierd door inzet van programmageld. In 2017 is in het Regeerakkoord 50 miljoen euro structureel toegekend voor de handhavingsketen van de Inspectie.

- Per saldo is de les voor de Inspectie: business cases in beginsel niet. Indien wel, dan met zeer nadrukkelijke sturing en zware (vooraf bepaalde) inrichting van monitoring en financiële informatie. Die lessen laten onverlet dat de werkzaamheden hebben geleid tot het opsporen en stopzetten van misstanden. Het opsporen en aanpakken van zowel georganiseerde uitkeringsfraude als gefingeerde dienstverbanden zullen dan ook in de toekomst onderdeel zijn van de werkzaamheden. Gefingeerde dienstverbanden en georganiseerde uitkeringsfraude zijn fraudevormen die maatschappelijk ongewenst, concurrentie vervalsend en zelfs ondermijnend zijn voor het systeem. Daarom zal de samenwerking tussen het UWV en de Inspectie op deze onderwerpen worden voortgezet.

Uitgaven

In 2017 heeft de Inspectie – evenals in 2016 – circa € 103 mln. uitgeven aan personele en materiële uitgaven:

- € 96,0 miljoen aan personeel;
- € 7,0 miljoen aan materiële uitgaven.

Ontvangsten

De ontvangsten van de Inspectie bedroegen in 2017 € 29,0 miljoen. Deze vloeiden voort uit de inning van opgelegde bestuurlijke boeten in 2017 en voorgaande jaren.

Dit jaarverslag is een uitgave van:

Inspectie SZW

De Inspectie SZW maakt deel uit van het
ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Vormgeving en Productie

Xerox/OBT, Den Haag | 112231

© Rijksoverheid | mei 2018